

Diakoni i åpne kirker

Masteroppgave i diakoni

Diakonhjemmet høyskole

Skrevet av Vegar Berntsen

Veileder har vært Kari Jordheim

Innleveringsfrist 15. november 2012

Antall ord: 31781

Tema: Diakonal evangelieformidling i ”åpne kirker”.

Hypotese: Åpne kirker er en måte å være diakonalt tilstedeværende og livsnær kirke på i dagens Norge

Problemstilling: På hvilke måter kommer diakonien, som ”evangeliet i handling” til syne i åpne kirker? Hvilke sammenhenger er det mellom det åpne kirker formidler og menneskers livsmestring i et livsynspluralistisk samfunn som Norge anno 2012?

Innholdsoversikt

Sammendrag .	Side	5
1.0 Innledning.	Side	7
1.1 <i>Hovedbegreper</i>	Side	8
1.2 <i>hypotese og problemstilling</i>	Side	10
1.3 <i>fem kirker i Norge</i>	Side	11
1.4 <i>Sagene kirke som eksempel.</i>	Side	11
2.0 Metode.	Side	14
2.1 <i>Fortolkning og forståelse som metode</i>	Side	14
2.2 <i>Hermeneutisk metode</i>	Side	14
2.3 <i>Teori. Analyse og fortolkning av relevant litteratur</i>	Side	16
2.4 <i>Kvalitative intervjuer som empirisk datainnsamling</i>	Side	17
2.4.1 <i>Utvelgelse av kildemateriale for de empiriske data</i>	Side	18
2.4.2 <i>Fremgangsmåte</i>	Side	19
2.5 <i>Etiske vurderinger.</i>	Side	19
2.6 <i>Metodekritikk</i>	Side	20
3.0 Redegjørelse for teori.	Side	22
3.1 <i>Åpne kirker i Norge anno 2012. En innledning til en teoretisk tilnærming</i>	Side	22
3.2 <i>Diakonien og kirken</i>	Side	24
3.2.1 <i>læren og diakonien</i>	Side	28
3.3 <i>Livsmestring, forsoning og et nytt møte</i>	Side	28
3.4 <i>Teoretiske perspektiver på samtidskulturen.</i>	Side	31
4.0 Presentasjon av empiriske data. Delvis strukturerte dybdeintervjuer.	Side	35
4.1 <i>Responsen på bolk 1 i intervjuene.</i>	Side	35
4.1.1 <i>Responsen på bolk 1 fra bykirke 1</i>	Side	35
4.1.2 <i>Responsen på bolk 1 fra bykirke 2</i>	Side	37
4.1.3 <i>Responsen på bolk 1 fra bygdekirken</i>	Side	38
4.1.4 <i>Responsen på bolk 1 fra bykirke 3.</i>	Side	39
4.1.5 <i>Responsen på bolk 1 bykirke 4</i>	Side	41
4.2 <i>Respons på bolk 2 fra intervjuene.</i>	Side	42
4.2.1 <i>Responsen på bolk 2 fra bykirke 1.</i>	Side	42

4.2.2	<i>Responsen på bolk 2 fra bykirke 2.</i>	Side	45
4.2.3	<i>Responsen på bolk 2 fra bygdekirken.</i>	Side	48
4.2.4	<i>Responsen fra bolk 2 fra bykirke 3</i>	Side	48
4.2.5	<i>Responsen på bolk 2 fra bykirke 4</i>	Side	50
4.3	<i>Respons på bolk 3 fra intervjuene.</i>	Side	51
4.3.1	<i>Responsen på bolk 3 fra bykirke 1</i>	Side	52
4.3.2	<i>Responsen på bolk 3 fra bykirke 2.</i>	Side	54
4.3.3	<i>Responsen på bolk 3 fra bygdekirken.</i>	Side	55
4.3.4	<i>Responsen på bolk 3 fra bykirke 3.</i>	Side	56
4.3.5	<i>Responen på bolk 3 fra bykirke 4</i>	Side	58
4.4	<i>Respons på bolk 4 fra intervjuene.</i>	Side	58
4.4.1	<i>Respons på bolk 4 fra bykirke 1.</i>	Side	59
4.4.2	<i>Respons på bolk 4 fra bykirke 2.</i>	Side	59
4.4.3	<i>Responsen på bolk 4 fra bygdekirken.</i>	Side	60
4.4.4	<i>Responsen på bolk 4 fra bykirke 3.</i>	Side	61
4.4.5	<i>Responsen på bolk 4 fra bykirke 4.</i>	Side	61
5.0	Analyse	Side	63
5.1	<i>Konkret og abstrakt diakoni</i>	Side	63
5.1.1	<i>Persepsjon i åpne kirkerom</i>	Side	64
5.1.2	<i>Isolasjon vs tilgjengeliggjøring</i>	Side	66
5.1.3	<i>Hva tilbys mennesker i åpne kirker, og hva mottas?</i>	Side	67
5.1.4	<i>Hvordan responderer folk på åpne kirker?</i>	Side	68
5.1.5	<i>Som når et barn kommer hjem.</i>	Side	69
5.1.6	<i>Faktorer for grad av diakonal tilstedeværelse og livsnærhet i åpne kirker</i>	Side	72
5.2	<i>”Åpen kirke- teologi” med henblikk på diakonale fordringer i åpne kirkerom</i>	Side	73
5.2.1	<i>Hvem blir kirkerommet tilrettelagt for?</i>	Side	74
5.2.2	<i>Bykirke 2 som eksempel.</i>	Side	74
5.2.3	<i>Jesus som eksempel</i>	Side	75
5.2.4	<i>En ny type åpenhet for et annerledes fellesskap</i>	Side	76
5.2.5	<i>Har åpne kirker en retreateffekt?</i>	Side	76
5.2.6	<i>Åpne kirker som myndiggjør</i>	Side	81
5.3	<i>En kirke for samtiden og inn i framtiden</i>	Side	81

5.3.1	<i>Åpne kirker vs gudstjenesten</i>	Side	82
5.3.2	<i>Geografiske ulikheter</i>	Side	83
5.3.3	<i>Ressursbruk og veien videre.</i>	Side	83
6.0	Konklusjon	Side	84
	Litteraturliste	Side	86
	Vedlegg, intervjuguide	Side	89

Sammendrag.

Det som har vært gjenstand for fokus i denne oppgaven er på hvilke måter diakonien er synlig innenfor rammen av åpne kirker. Og åpne kirker er en måte for kirken å fremtre i samfunnet på.

Det er definisjonen fra ”plan for diakoni i Den Norske kirke” (*kirkerådet 2008*), som har blitt lagt til grunn. Der heter det: ”Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet”. Heftet ”diakoni i kontekst” fra Det lutherske verdensforbund (*LVF 2009*), utdyper diakonidefinisjonen da de skriver at diakoniens vesen har 3 pillarer: Myndiggjøring, forvandling og forsoning. Eurodiakonias vesensbestemmelse av diakonien er også med i denne oppgaven med sitt fokus på å *være* en diakonal kirke før en i det hele tatt *gjør* noe som helst (*Eurodiakonia 2004: 5*). Det å *være* rører ved vesensbestemmelsen og tar sterkt til orde for at kirken er diakonal i sitt vesen, og at diakonien slik sett er med å konstituere kirkens oppdrag i verden.

Jeg har brukt en del plass i oppgaven på å etablere en teoretisk plattform for diakoniens berettigelse som forkynnende handling, som komplementært i forhold til forkynnelsen av ordet fra prekestolen. Jeg har et teorikapittel som har hatt til hensikt å komme til rette med at bruken av ord i forkynnelsen ikke er det samme som å forkynne Ordet, som *er* Kristus selv. Kristus som Ordet kan ikke bare forkynnes med ord. Teorikapitlet i oppgaven er bygget opp som en litteraturstudie.

I kjølvannet av denne teoretiske tilnærmingen til dette noe kontroversielle tema om diakoniens plass i kirken, undersøkte jeg empirisk hva kirkerom kan by på til postmoderne mennesker. Da benyttet jeg meg av kvalitative intervjuer med kirkeverter fra et utvalg kirker i Norge. I analysekapitlet tolket og drøftet jeg det empiriske datamaterialet som var mine funn fra intervjuene. Jeg forsøkte dermed å etablere en forståelse av om åpne kirker kan ha noe potensiale i seg i møte med samtiden og de mennesker som myldrer med sin travelhet og sine åndelige behov. Jeg har sett nærmere på om åpne kirker kan være med å bidra til livsmestring både som en forebyggende og som en lindrende innstans enten livet er til å holde ut eller det skjelver i sine grunnvoller. Jeg tar til orde for at begrepet livsmestring kan sees på som en slags diakoniens konsekvens eller suksessfaktor. Graden av livsmestring er kanskje proposjonal med hvor godt det diakonale arbeidet er organisert. Lykkes kirken med sitt

diakonale engasjement, greier kirken å skape diakonale arena som bidrar til menneskers livsmestring, så er det en målbarhet i det.

Oppgaven har gitt mye plass til det empiriske datamaterialet, der jeg har samtalt med 12 verter i 5 ulike åpne kirker i Norge med ulik profil. Jeg har da forsøkt å få til en refleksjon rundt hypotesen:

”Åpne kirker er en måte å være diakonalt tilstedeværende og livsnær kirke på i dagens Norge”

og problemstillingen som er:

På hvilke måter kommer diakonien, som ”evangeliet i handling” til syne i åpne kirker? Hvilke sammenhenger er det mellom det åpne kirker formidler og menneskers livsmestring i et livsnypluralistisk samfunn som Norge anno 2012?

Dette har i sin tur ledet til en analyse, der jeg har drøftet og fortolket de ulike sidene ved åpne kirker ut fra de funn som det empiriske datamaterialet har skaffet til veie.

Det å studere åpne kirker som arena for diakoni fortjener oppmerksomhet og plass i det diakonifaglige fagfeltet.

Det har vært vanskelig å konkludere med to streker under svaret. Det ligger i en kvalitativ tilnærings vesen. Allikevel synes det å framstå noen tendenser i retning av åpen kirke som en potensiell arena for kirkens diakoni i vår samtid.

1.0 Innledning

Når man sitter i kirkerommet i stillhet, samtaler med mennesker som kommer inn, eller tenner lys i en lysglobe og ber en bønn, hva skjer egentlig med oss da? Dette har skjedd meg mange ganger. Hva utsettes jeg for? Erfares Guds tilstedeværelse, faller biter på plass og ses de store sammenhenger i livet noe klarere? Får jeg øye på andres behov i dette rommet. Skjer det noe nærmest magisk inne i dette rommet? Har dette bygget, dette rommet i dette byggverket noe diakonal verdi i seg selv, eller som diakonalt verktøy? Er det noen grunn til å tilgjengeliggjøre dette rommet for folk med sikte på å være diakonalt tilstedeværende med et livsnært evangelium i handling? Eller har det som vigslet rom mest betydning som arena for sakramentenes forvaltning og den verbale forkynnelsen? Dette er spørsmål som vil få min oppmerksomhet i denne oppgaven.

Som kirkevert møter en mennesker der de er i sine liv. Utgjør kirkerommet noen forskjell? Hva skapes der av kontemplasjon, refleksjon, ønske om samtale eller uttrykk for frustrasjon? Ville Jesus hatt sansen for åpne kirker? Hvordan ville han utformet tilbudet? Ligner rammene åpen kirke skaper på noen settinger Jesus hadde for vane å havne opp i?

Slike ting har jeg reflektert over. Nå var det på tide å prøve å systematisere noen av tankene rundt åpne kirker slik de framstår konkret, og som fenomen med en mer abstrahert begrunnelse.

Kommer evangeliet i handling til uttrykk i åpne kirker? Mine respondenter kommer til orde med perspektiver som vil kaste lys over denne oppgavens tematikk. Hvis evangeliet bare defineres som læresannheter som forkynnes verbalt, lurer jeg på om det er en ontologisk reduksjonisme av evangeliets fylde. Kan hende det vil være mer presist å definere evangeliet som hele fylden av Kristi person og gjerning. Logos- tenkningen, at Kristus selv er Ordet, understreker dette. Dette vil bli behandlet videre i kapittel 3. Kommer noe av denne fylden til syne i menneskers hverdag i møte med kirkerommet? Et eksempel: Jeg har vært med på å holde Sagene kirke i Oslo åpen gjennom mange år. For mange av de over 12000 menneskene som kom innom Sagene kirke i 2011, undret jeg meg ofte over om deres møte med kirkerommet var akkurat det de trengte der og da, en erfaring av noe helt annet enn alt annet. Jeg snakket med flere av dem. Jeg har lest bønnelappene til mange av dem, og vært med på å be for de livssituasjoner jeg fikk et innblikk i. Jeg fikk ta del i mange sterke historier fra folks

liv. En slik setting som en åpen kirke skaper, mener jeg må få oppmerksomhet i en masteroppgave.

1.1 Hovedbegreper.

Dette prosjektet tar utgangspunkt i 3 hovedbegreper:

1) "Evangeliet i handling". Dette begrepet eller utsagnet er en del av definisjonen på diakoni i Plan for diakoni i Den norske kirke (*Kirkerådet 2008: 7*). Der heter det, som nevnt at "diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket, og kamp for rettferdighet" (*ibid*). Dersom "evangeliet i handling" er diakoniens fremtredelsesform vil det logisk følge at det får konsekvenser for det vi kaller forkynnelse. Det kan tas til orde for en dynamikk i dette uttrykket "evangeliet i handling" som kaller på en tolkning som går i retning av bevegelse og det å få ting gjort- ikke bare prate, men gjøre. Jeg avgrenser meg fra en diakonitenkning hvor diakoni er gjerningene som konsekvens av troen og slik sett står i et laverestående hierarkisk forhold under den verbale formidlingen slik det lett kan virke dersom vi leser for eksempel i Efeserbrevet 2.8-9. Mitt utgangspunkt er at diakoni er handlinger som går sammen med de verbale ordene i en utvidet forståelse av forkynnelsen som driver til Kristus. Som da Jesus i bergprekenen snakker om mennesker som verdens lys:

"Dere er verdens lys! En by som ligger på et fjell, kan ikke skjules. Heller ikke tenner man en oljelampe og setter den under et kar. Nei, man setter den på en holder, så den lyser for alle i huset. Slik skal deres lys skinne for menneskene, så de kan se de gode gjerningene dere gjør, og prise deres Far i himmelen"!

Her snakkes det om handlinger som lyser for mennesker, som kaster lys over åpenbaringen, som lyser opp forkynnelsen så den ikke skal være dunkel og ufattbar, men bidrar til å kaste Kristi lys over tilværelsen. Jesus sier om seg selv i Matt 4.16, etter en gammel henvisning til Jes 9.2:

"det folket som bor i mørke, har sett et stort lys, over dem som bor i dødsskyggenes land har lyset strålt fram".

Det er dette lyset alle handlingene peker mot. Derfor kan det virke som en logisk slutning vil kunne være at handlingene må være en del av forkynnelsen. Dette peker i alle fall henimot min hypotese og de funn som utgjør oppgavens empiriske data som vil bidra til en drøfting av om diakoni som evangeliet i handling er konstitutivt for det å være kirke. Det leder over i neste avsnitt om hvorvidt åpne kirker kan være en av diakoniens ”verktøy” for denne forkynnelsen.

2) Åpne kirker kan være en måte for kirken å fremtre på i dagens Norge. Det blir mer og mer vanlig å åpne dørene til kirkerom, og spesielt viktig virker det som dette er da tragedier rammer et samfunn på ulike måter. På hvilke måter kan en hypotese om at åpne kirker er en måte å være diakonalt tilstedeværende og livsnær kirke på undersøkes empirisk, og hvilke tekster kan fungere som et teoretisk utgangspunkt for en slik hypotese? Og i hvilken grad kommer i så fall diakonien som ”evangeliet i handling” til syne i en åpen kirke setting? Kommunikasjon skjer på flere måter enn gjennom språket. Har det blitt undervurdert i Den norske kirke? Kommunikasjon er en helhet bestående av mange elementer, ikke bare det verbale. (*Eide & Eide 2007: 37*). Jeg velger å avgrense meg til Den Norske kirke som gjenstand for mitt fokus og åpne kirker som den arena jeg ønsker å undersøke. Prekenen har i vår lutherske tradisjon vært den klart viktigste arena for formidling av Ordet. Slik har det vært, om ikke helt siden Luther selv, så i alle fall i den nære tradisjonen etter ham. Det ser vi dersom vi leser *Confessio Augustana* på den originale tyske oversettelsen CA V:

”...hat Gott das Predigtamt eingesetzt, Evangelium und Sakrament geben” (Göttingen 1930; 8).

Altså prekenen trer sentralt fram i den tyske utgaven. På latin er den mer ”åpen”:

”Ut hanc fidem consequamur, institutum est ministerium docendi evangelii et porrigendi sacramenta” (Ibid)

og samsvarer mer med den norske:

”...er det innstiftet en tjeneste med å lære evangeliet og meddele sakramentene” (Oslo 1972).

Det jeg ønsker å finne ut av i denne masteroppgaven, er hva diakoni som ”evangeliet i handling” er, og lete etter dette i åpne kirker. Jeg ønsker å spørre om det finnes erfaringer som kan peke på i hvilken grad forkynnelsen med språket behøver ledsaging av andre uttrykksformer for dermed å kompletteres for å kunne kalles helhetlig og ekte. Det må allerede her påpekes som en innvending mot dette noe svarthvittaktige bilde jeg står i fare for å tegne, av diakoni som noe ordløst og prekenen som den språklige uttrykksformen: Det er ikke slik at diakoni bare fornemmes med følelsene og prekenen forstås med fornuften. En slik forenkling er til gjensidig forkleinelse for begge. Det brukes ord for å formidle diakoni, og innlevelse og empati i en preken.

3) Livsmestring. Det interessante i denne sammenhengen er om åpne kirker og den tilstedeværelse kirken på denne måten har i folks hverdag kan ha sammenheng med livsmestring generelt. I et samfunn som er preget av et mangfold og en pluralisme på ”livssynsmarkedet” er det betimelig å stille spørsmålet om hva åpne kirker kan ha av betydning for mennesker som leter etter et religiøst ståsted, hjelp til håndtering av kriser, bearbeiding og endring av usunne gudsbilder eller litt ly og stillhet fra alt maset i hverdagen. Formidler en setting som ”åpen kirke” evangeliet på en kvalitativ måte i seg selv ved sin tilstedeværelse i folks hverdag og således kompletterer en mer tradisjonell og verbal uttrykksform av forkynnelsen, og hvordan kan dette måles/registreres og settes ord på? Jeg ser også en klar sammenheng mellom det å være bidragsyter til en positiv og hensiktsmessig livsmestring og flere av de 4 uttrykksformene som utgjør evangeliet i handling (*Kirkerådet 2008: 7*). Det er med andre ord ikke 2 ulike ting jeg ønsker å belyse ved åpen kirke, men to sammenfallende fenomener med ulike innfallsvinkler, all den tid diakonien handler om å møte mennesker, stå på deres side når livet skjelver, se deres behov, gi støtte og vandre sammen med folk et stykke på veien. Livsmestring er på en måte konsekvensen av diakonien. Kan åpne kirker bidra til at det gis en solid plattform for håndtering av vanskelige livsfaser og bidra til livsmestring?

1.2 Hypotese og problemstilling

Hypotese:

Åpne kirker er en måte å være diakonalt tilstedeværende og livsnær kirke på i dagens Norge

Problemstilling:

På hvilke måter kommer diakonien, som ”evangeliet i handling” til syne i åpne kirker? Hvilke sammenhenger er det mellom det åpne kirker formidler og menneskers livsmestring i et livssynspluralistisk samfunn som Norge anno 2012?

Tematikken denne oppgaven ønsker belyst og analysert er: På hvilke måter er åpne kirker diakonale i sitt vesen? Skapes det settinger i åpne kirker som kan karakteriseres som spesifikt diakonale? På hvilke måter kan åpne kirker være arena for ”evangeliet i handling”? På hvilke måter kan åpne kirker bidra til menneskers tros- og livsmestring i en kontekst som preges av stor grad av livssynspluralisme?

1.3 Fem kirker i Norge.

Fem kirker har vært gjenstand for mitt fokus, i utvalgte byer og tettsteder i Norge. 4 av dem har satset mye på å holde åpent, og har på hver sin måte definert diakoni som noe som kjennetegner virksomheten. Alle disse er bykirker. De holder det som en sentral uttalt verdi at de skal være omsorgsrettede og diakonale i sitt vesen. Det skal være mulig for mennesker som kommer å få ha samtale dersom det er ønskelig. I tillegg holdes det i noen av kirkene forenklede liturgiske samlinger med jevne mellomrom. Det er mulighet for lystenning og å skrive forbønnsletter. Den femte av kirkene jeg har viet oppmerksomhet i denne oppgaven, er en bygdekirke i det sentrale østlandsområde. Der har de ikke en uttalt diakonal profil. Denne kirken er en middelalderkirke med stor historisk interesse.

1.4 Sagene kirke som eksempel

Menighetene som lokale fellesskap opplever synkende deltagelse i kirkens sentrale fellesskapsmarkering, gudstjenestefeiringen (*Dietrich, 2011: 51*). I Sagene kirke var det i 2011, 12450 mennesker innom åpen kirke (*Sagene menighet 2011:11*). 3747 mennesker var til gudstjeneste (*ibid:11*). Det er grunn til å tro blant annet på bakgrunn av egne observasjoner, at veldig mange av de som var innom åpen kirke ikke er de samme som kommer til gudstjenester, og derfor ikke ville hatt noe som helst møte med kirken dersom den hadde vært stengt. På bakgrunn av ulike teorier som allerede er henvist til, og teorier som anføres i fortsettelsen, er det rimelig å anta at de fleste av disse menneskene har åndelige behov, og kirken er en aktør i dette livssynsmarkedet, en totalleverandør slik kirken ønsker å se på seg selv. Slik det er nå i Sagene menighet, brukes mye av ressursene, både i kroner og øre og de

menneskelige, på arbeid knyttet til åpen kirke. Dette har jeg ikke fullstendig tallmessig dekning for, men støtter meg til egen praksis, og den erfaring jeg besitter etter å ha jobbet i kirken i over 10 år. Se for øvrig nevnte årsrapport (*Sagene menighet 2011:11f*). Dette representerer imidlertid et unntak i Den norske kirke, noe som kan leses ut av årstatistikk for Den norske kirke, der bare et delpunkt under kultur og musikk etterspørres om menigheten har holdt åpen kirke i statistikkåret (*SND 2011:5*). Den eneste endringen fra tidligere på skjema fra 2011, var at det etterspurtes om gudstjenestelige handlinger som følge av 22. juli anslaget. Det var ikke i den sammenhengen engang interessant å etterspørre tall fra åpne kirker. Empirien vil vise at det etter terroranslaget 22. juli 2011 var veldig mange mennesker innom i mange åpne kirker. En kan spørre seg om ikke dette statistikkskjema underkommunerer åpne kirker som en måte å være diakonalt tistedeværende og livsnær kirke på. En annen interessant observasjon er at på kirken.no/statistikk skrives det entusiastisk at gudstjenesteanallet har økt. Videre presenteres ”de viktigste tallene” i en rapport satt sammen av seniorrådgiver Per Tanggard i kirkerådet. Åpen kirke nevnes ikke med et ord. Det viktigste er med andre ord: Inn/ utmeldinger, medlemstall, dåpstall, vigselstall, konfirmasjonstall, gravferdstall, antall gudstjenester, gudstjenestedeltagere, nattverdsdeltagere, julaftengudstjenester og deltagere, ofringer/ gaver og ansatte i kirken (*statistikk_dnk 2008:1*). Vi er med andre ord fortsatt der at kausalitet utgjør kirken pr definisjon. Er det uheldig at bare dette fortsatt får fokus når en ser tydelig at de fleste kirker som holder åpent over tid og som satser på det, også øker oppslutningen tydelig med tiden? I Sagene var besøkstallet i åpen kirke det første hele året i 2003 ganske mye lavere enn i året etter. I 2003 var tallet 1267 og i 2005 var tallet 2998. Dette er fra en tid da kirken var åpen 6 timer pr uke. Tallet 12450 fra 2011 svarer til en ukentlig åpningstidsramme på 32 timer. Kildene er kirkens egen statistikkføring og er ikke utgitt, men kan etterprøves ved å kontakte Sagene menighetskontor. Disse tallene kan være en indikasjon på at en befolkning trenger tid til å venne seg til et slikt tilbud. En tilgjengeliggjøring av kirken slik åpne kirker bidrar til, ser ut til å nå flere mennesker enn det gudstjenesten gjør. Selvsagt må det tas høyde for at det må holdes åpent i mange flere timer enn det en gudstjeneste tar før antallet tangerer eller overstiger et gudstjenestebesøk. Vi ser i eksemplet med Sagene at dersom det våges å satse på åpne kirker, avstedkommer det en helt ny måte å tenke på, noe som Sagene har nedfelt i sin info om åpne kirker:

”Åpen kirke betyr at Sagene kirke setter dørene på vid gap på tirsdag, torsdag, lørdag og søndag fra 12 – 20. Alle er velkommen inn, enten de

- søker et rolig sted
- har behov for noen å snakke med
- vil be en bønn
- vil tenne et lys
- vil sitte i stillhet

Åpen kirke er for alle uansett motivasjon, dagsform eller forhold til tro og tvil.

Kom med alle dine følelser; frykt, sinne, smerte, forvirring, hat, eller kanskje undring, glede og takknemlighet. Gud tåler hele spekteret og det skal vi også forsøke å gjøre i fellesskap med hverandre” (*Sagene kirkes nettside for åpen kirke, 2010*).

Her anes en måte å tenke kirke på som sprenger grensene for den tradisjonelle prekestolforkynnelsen, idet det eksplisitt åpnes for å komme med ”hele seg.” Å bli akseptert og tålt som et helt og sammensatt menneske er kanskje noe samtidsmennesket trenger. Allikevel brukes nesten alt av ressurser i de fleste menigheter i Norge på den ene timen en gang i uka, som treffer såpass få. Åpen kirke krever ressurser, ressurser som blir brukt opp på gudstjenester.

2.0 Metode

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for de ulike metodene som blir brukt i oppgaven. Teori som litteraturstudium og empiri som kvalitative intervjuer er grunnlaget for analysne. Da jeg var på tur for å foreta intervjuene, var jeg samtidig observatør til den virksomhet som ble drevet på noen av stedene jeg var, og så med egne øyne det respondentene snakket om. Jeg har også egne erfaringer fra åpne kirker, som har bidratt til min forforståelse for tematikken. Slike observasjoner og erfaringer spiller inn på forståelsen og fortolkningen.

2.1 Fortolkning og forståelse som metode

Det er en forstående eller en fortolkende studie jeg har lagt opp til. Et forstående eller fortolkende studie er fenomenologiske og hermeneutiske (Grønmo 2007: 372). Mens forklarende studier tar sikte på å avklare årsaker til og virkningene av ulike samfunnsmessige fenomener, er hensikten med forstående studier å utvikle en mer helhetlig forståelse av de forholdene som studeres og belyse hvilken mening eller betydning som knytter seg til handlinger og hendelser i samfunnet (*ibid*: 371). I denne oppgaven er målet å forstå og utvikle et grunnlag for hva åpne kirker kan bety for mennesker i et samfunn. Det er en grunnleggende hermeneutisk studie jeg har utført, med visse fenomenologiske aspekter.

2.2 Hermeneutisk metode

Skille mellom hermeneutisk og fenomenologiske studier er i følge Grønmo at de fenomenologiske studier tar mer utgangspunkt i folks virkelighetsoppfanning og deres egne opplevelser av fenomenene i folks hverdagsliv (Grønmo 2001: 372). Hermeneutiske studier foregår på et bredere grunnlag og i lys av en større sammenheng enn de fenomenologiske studiene. Forskerens for-forståelse som er tidligere erfaringer og betraktningmåter, spiller inn på analysen av materialet. Fortolkning baseres altså ikke bare på den forståelsen forskeren tilegner seg under selve studien (*ibid*: 373). Det er en mer altomfattende helhet som blir gjenstand for fortolkning. Analysen forutsetter at ingen fenomener kan forstås uavhengig av den helheten de inngår i. Det skjer hele tiden en pendling mellom forståelse og for-forståelsen og mellom delforståelse og helhetsforståelse (*ibid*: 374). Den hermeneutiske sirkel er kanskje det viktigste begrepet i hermeneutisk metode. Den går ut på at all fortolkning består i stadige bevegelser mellom helhet og del, mellom det som skal fortolkes og den konteksten det fortolkes i, eller mellom det vi skal fortolke og egen forforståelse (Gilje og Grimen 2007: 153). Hans- Georg Gadamer utviklet hermeneutikkens filosofi, som for øvrig allerede lenge før hans tid var gjenstand for metodisk refleksjon fra Schleiermacher, Dilthey og Heidegger

(Gulddal og Møller 1999). Et interessant trekk i Gadamer's filosofiske innsteg til hermeneutikken, er at mennesket er bundet til sitt historiske øyeblikk. Historie og tradisjon farger hele måten et menneske tenker på, og

”kun et uendelig vesen kan besitte den uendelig fornuft, mennesket, der er bestemt ved sin endelighet, kan derimot aldri sette seg utover sitt historiske ståsted” (Gulddal og Møller 1999: 34).

Det finnes imidlertid kriterier for korrekt forståelse. Utgangspunktet er at det alltid vil være flere mulige fortolkninger av et fenomen, såkalt fortolkningspluralisme (Gilje og Grimen 2007: 157). Dette er en situasjon man må leve med i hermeneutikken, men det finnes kriterier å støtte seg på for å finne den beste tolkningen. Det er spesielt 2 kriterier som trekkes fram i Gilje og Grimen. Det er Gadamer som foreslår det første kriteriet idet han uttrykker:

”Alle detaljenes harmoni med helheten er kriteriet på korrekt forståelse” (*ibid*: 158 ff).

Det blir kalt for det holistiske kriteriet og viser til hvorledes delene henger sammen med helheten, tekstenes indre sammenheng og koherens. Dette første kriteriet er tekstorientert. All den til denne oppgaven også er en litteraturstudie, kommer kriteriet til anvendelse. Det andre blir kalt aktørkriteriet, og handler om samsvaret mellom fenomenet som studeres og aktørens hensikter, mellom det meningsfulle fenomenet og den som framskaffer eller produserer det. I tilfellet med denne oppgaven er det min oppgave å finne sammenhengen mellom det som er valgt av tekst og teori og finne meningen i det respondentene forteller om deres erfaringer. Vi kan imidlertid aldri være sikre på om en fortolkning er god eller dårlig. Begrunnelse av om en tekst er god eller dårlig må alltid prøves på den hermeneutiske sirkel. Helhet og deler må alltid begrunnes i lys av hverandre (Gilje og Grimen 2007: 162). Rett fortolkning er altså ikke mulig. Det viser fortolkningspluralismen. En måte å løse det på er å ikke være for sikker på sin egen fortolkning, men snarere være åpen for andres tolkninger. Dette er første punkt i det Gilje og Grimen kaller metodologisk toleranse. Det andre punktet er å gi en fortolkning tid til å tåle tiden tann på et vis, og beskytte fortolkningen. Det tredje punktet er at andres fortolkninger kan kaste lys over egne fortolkninger (*ibid*:163).

For å oppsummere hermeneutikkens vesen vil jeg igjen gå til Gadamer slik Gulddal og Møller framstiller ham:

”sandheten om en sag utfolder seg således i dens historie, som en dialog mellom fortid og nutid, der aldrig kan bringes enegyldig til afslutning. Ingen fortolker kan gøre krav på absolutt, ujendrivelig viden.... Den eneste måde, man kan utvide rammen for sin forståelse, er ved at indgå en samtale med fortiden. Denne samtale er dialektisk af natur: Fortolkeren forstår ikke blot det fremmede udsagn som noget fremmed og uvedkommende, men tilegner seg det og forandres derved også selv”(Gulldal og Møller 1999: 37).

Det er med ydmykhet fortolkning må skje med andre ord, og at som fortolker står jeg i en tradisjon med store fortolkere som har gått foran meg, og har preget verdensanskuelsen. Med dette som bakgrunn tar jeg fatt på denne oppgaven.

2.3 Teori. Analyse og fortolkning av relevant litteratur

Min oppgave er en blanding av litteraturstudie og empirisk studie. I begge fall er hermeneutikk som metode for fortolkning og forståelse inne i bildet. Det holistiske og aktørkriteriet for rett forståelse er dermed aktuelt. Teori fra ulike fagfelt ligger i bunn, som data basert på hva ulike aktører har bidratt med. Det er samfunnsvitenskapelige og teologiske teorier som er med på å danne basis for de problemstillinger jeg som forsker former ut og for de fortolkninger av data som foretas (Repstad 2004: 86). Litteraturstudien slik den framgår i teorikapitlet er basert på en kvalitativ innholdsanalyse av en rekke dokumenter som har vært gjenstand for min egen utvelgelse. Kvalitativ innholdsanalyse kjennetegnes ved at ulike dokumenter eller tekster velges ut for å kunne kaste lys over problemstillingen. Denne formen for datainnsamling er uforutsigbar fordi:

Etter hvert som stadig flere tekster studeres, analyseres og tolkes, blir problemstillingen bedre og bedre belyst, samtidig som forskeren får økende forståelse av hvilke andre tekster som er relevante og fruktbare for analysen”(Grønmo 2007: 187).

Utvelgelse, analyse og fortolkning går med andre ord hånd i hånd ved kvalitativ innholdsanalyse. Teorier blir av Grønmo beskrevet som et system av relasjoner mellom begreper som sammenfatter og ordner forutsetninger, antagelser og kunnskap om et fenomen (Grønmo 2007: 34). Hos Grønmo er det samfunnsvitenskapelige teorier som har fokus. I

denne studien er det både samfunn og diakoni som et felt innenfor teologien som studeres. Dette teoretiske grunnlagsmaterialet vil bli gjort rede for i kapittel 3. Målet med teoritilfanget vil være å utarbeide en grunnlagstenkning for hva ”evangeliet i handling” innenfor rammen av åpne kirker kan *være* og å *gjøre*. Utvelgelsesprosessen av de dokumentene som blir presentert er allerede blitt analysert og fortolket og vil brukes i analysekapitlet til å kaste lys over fortolkningen av det empiriske datamaterialet.

2.4 Kvalitative intervjuer som empirisk datainnsamling.

Kvalitative intervjuer er mer en dialog eller en samtale enn et intervju. Det er en samtale med en struktur og et formål (*Johannessen m.fl. 2004: 131*), og spørsmålene i denne oppgaven er fortolkende om hvordan respondentene oppfatter og fortolker åpen kirke med alt det innebærer og hvilken betydning de tillegger det som skjer i åpne kirker. Jeg bruker Johannessen m.fl. som bakgrunn for hvorfor jeg velger kvalitative intervjuer som kilde til empiriske data. Kvalitative data gir støtte til mitt syn som innebærer at menneskers kunnskap, synspunkter, forståelser, fortolkninger, erfaringer og samhandlinger gir mening til det som undersøkes i denne oppgaven (*ibid: 132*). Jeg har også tro på samtalen som verktøy for at slik kunnskap kan frambringes. Dessuten fanger den kvalitative intervjusettingen nyanser og går i dybden. Dette har sine åpenbare fordeler når åpen kirke som arena for diakoni skal studeres all den tid religiøse preferanser og adferd styres av uoversiktlige og lite kvantifiserbare mønstre. Jeg tror også på det Johannessen m.fl. betegner som en aktiv og reflekterende forsker gjennom hele forskningsprosessen, og at det er en fordel når religiøse og åndelige fremtredelsesformer skal studeres i lys av samfunnsmessige forhold. Det er en kompleksitet i det hele som kaller på å gå i dybden heller enn å ”måle og veie”. De kvalitative intervjuene vil gjennomføres som delvis strukturerte intervjuer med verter for åpne kirker. Jeg vil få til en samtale som et dybdeintervju, basert på erfaringene til kirkevertene. Delvis strukturerte intervjuer betyr at de angir en retning for hvorledes samtalen skal gå.

”Delvis strukturerte intervjuer er gjerne basert på en intervjuguide. En intervjuguide er ikke et spørreskjema, men en liste over temaer og generelle spørsmål som skal gjennomgås i løpet av intervjuet (*Johannessen m.fl. 2004: 135*)”.

Temaene i intervjuguiden svarer til problemstilling og oppgavens tematikk. Poenget er å identifisere oppgavens ulike deler og sørge for at problemstillingen blir belyst. Delvis strukturerte intervjuer er i følge Johannessen m.fl. en god balanse mellom standardisering og

fleksibilitet (*ibid*: 135). Denne mellomposisjonen vil egne seg bra for å ta på alvor dynamikken i åpen kirke som mulig arena for diakoni fordi det søkes etter å fange inn om kirken som åpen og tilstede i mennesker hverdag betyr noe kvalitativt for det å leve som et helt menneske og mestre de utfordringer som den fragmenterte pluralismen i vår tid har i seg. intervjuguiden har 4 hovedbolker som skal ha til hensikt å belyse de ulike setningene i hypotesen og problemstillingen på en systematisk og helhetlig måte, og den er vedlagt oppgaven.

2.4.1 Utvelgelse av kildematerialet for de empiriske data.

Jeg har lagt vekt på følgende 2 kriterier for utvelgelse:

1. Vedkommende bør være en som er relativt mye på som vert for åpen kirke, gjerne med engasjement for tidebønner eller andre ”happenings” i åpningstida.
2. Vedkommende må være reflektert rundt hva det vil si å være kirke i verden til ulike tider og i ulike kontekster, og kunne reflektere litt om kirkas oppdrag og dens ulike uttrykksformer, spesielt med henblikk på vår tid anno 2012.

For å kvalitetssikre disse utvelgelseskriteriene ga jeg oppdraget med å velge ut respondenter til prester og diakoner i de respektive kirkene.

Det ble valgt 12 personer; 10 personer i ulike bykirker og 2 i en bygdekirke i det sentrale østlandsområde. Disse utgjør kildene til det empiriske datamaterialet. Denne utvelgelsen er basert på å belyse en bredde i tilnærmingen med hensyn til å ta høyde for lokale forhold og variasjoner. De fleste respondentene er fra bykirker. De bykirkene som er valgt, er valgt på grunn av deres beliggenhet i sentrale områder med mye folk. Jeg har valgt dette fordi respondentene i større grad kan belyse problemstillingen fordi deres erfaringsmateriale er stort. Jeg valgte allikevel 1 dårligere besøkt kirke på landsbygda. Dette gjorde jeg fordi mangfoldet skal kunne komme til syne, og forhåpentligvis gi et mer helhetlig bilde. Jeg kunne således belyse om det er forskjeller fra by og bygd når det gjelder folks motivasjon for å komme inn i kirken, og i tilfelle hva det gjør med deres persepsjon av kirkerommets mange uttrykk og annet som i en åpen kirke setting vil kunne formidle evangeliet. Det kunne være stedvise forskjeller også når det gjaldt kirkevertenes refleksjoner rundt hva en åpen kirke er. Guiden har 4 bolker som hver belyser hypotesen og problemstillingen ut fra ulike vinkler. Det var vanskelig å holde seg strengt til den, da en slik intervjusituasjon er dynamisk. Det var hensiktsmessig å la respondentene få snakke om et tema som dukket opp, men som egentlig

hørte hjemme senere i guiden, fordi det kunne være viktig for sammenhengen i resonnementet å ta det da. Det var lite hensiktsmessig å stoppe respondenten for å ta det på ”riktig” sted. Da kunne verdifull informasjon gå tapt. Likeledes kunne det fort hende at jeg som intervjuer syntes det passet å foregripe et senere punkt fordi det akkurat med denne respondenten passet bedre å ta det der. Oppfølgingsspørsmål på et resonnement som ikke står i guiden måtte også tillates. Spontan nysjerrighet kunne avstedkomme mange interessante poenger som jeg ikke kunne være i stand til å tenke ut på forhånd. På grunn av nettopp dette, ble intervjuguiden gjenstand for endring etter hvert fordi respondentene i sin tur brakte til torgs forhold som ikke jeg tenkte på forhånd, men som viste seg viktig for å belyse prosjektet optimalt.

2.4.2 Framgangsmåte

Jeg brukte opptaksmaskin og transkribere intervjuene delvis. Jeg systematiserte dem som 1, 2, 3 fra bykirke 1. 1, 2, 3 fra bykirke 2. 1, 2 fra bygdekirke. 1, 2, 3 fra bykirke 3. Bykirke 4. Denne rekkefølgen var i henholdt til rekkefølgen jeg foretok intervjuene og er tilfeldig. Alle intervjuene ble gjennomført i tilknytning til kirkerommet for å være i settingen. Dette tror jeg har spilt inn i fortolkningen og satte en ramme som svarte til det som studeres. Da var jeg også observatør i kirkerommet og fanget opp nyttig informasjon som kunne stimulere begge samtaleparter til refleksjon som utdypende faktor i henhold til tematikken. Det ble da en del av den hermeneutiske sirkel.

Jeg systematiserte og valgte ut dataene ved at jeg tok for meg intervjuguidens 4 bolker og knyttet dataene fra alle 12 intervjuene til hver bolke

2.5 Etiske vurderinger.

Alle informanter ble anonymisert i den videre behandlingen av de innsamlede dataene. Dette ble det tydelig informert om før intervjuene begynner. De omtales som nr 1, nr 2, nr 3 når dataene presenteres i kapittel 4. Jeg anså ikke disse informantene å være i spesielt sårbare situasjoner, derfor var normal anonymisering og taushetsplikt tilstrekkelig. Ingen personopplysninger kom fram og ble følgelig heller ikke lagret helt eller delvis elektronisk. Derfor utløses ikke meldeplikt til personvernombudet (*Johannessen m.fl. 2004: 92-93*). Alt innspilt materiale som ble produsert under intervjuene vil bli slettet etter at prosjektet er slutført. Lydinnspeiling er en hjelp når materialet ble nedskrevet analysert og tolket, og det ble tydelig informert om dette før intervjuene starter.

2.6 Metodekritikk

Jeg har sterke meninger og forforståelser vedrørende prosesser som ligger til grunn for mye av oppgavens tematikk. Det kan ha vært med og styrt prosessen fra utvelgelse til analyse og fortolkning. Jeg har stått i fare for å utvelge kilder som bekrefter mine fordommer. Dette gjelder både teori og intervju. Basert på Gadammers filosofi, er det helt greit fordi jeg som forsker står i en

”dialog mellom fortid og nutid, der aldri kan bringes endegyldig til avslutning” og i ”mine fordommer som en uendelig prosess blir jeg meg fordommene bevisst, og settes dermed i stand til å skjelne de hemmende fordommene fra de produktive” (*Gulldal og Møller 1999: 36*).

Det er allikevel mulig å etterprøve dette prosjektet i alle dets ledd. Reliabiliteten viser til hvor pålitelig datamaterialet er (*Grønmo 2007: 222*). Tematikken i denne oppgaven kunne vært studert ved hjelp av andre metoder som kanskje kunne presisere og nærmere bestemme ulike forhold, og et utvalg av andre typer kilder, både den kvalitative innholdsanalysens utvelgelsesprosess og det emiriske materialet. For å bestemme reliabiliteten kan samme undersøkelse foretas etter noen uker. En annen måte å teste reliabiliteten på er om ulike forskere kommer fram til det samme resultat (*Johannessenm.fl. 2004: 42*). Jeg vil anse denne oppgavens reliabilitet relativt høy til moderat.

Validiteten er et annet begrep som sier noe om dataenes beskaffenhet. Validiteten viser til hvor treffende eller relevante dataene er i forhold til det som studeres. Oppgavens validitet gjenspeiles i en økt oppmerksomhet rundt åpne kirker innenfor rammen av Den norske kirke de siste årene. Intervjuguiden er lagt opp så den skal treffe problemstillingen mest mulig presist. Dersom en transkriberer ord for ord vil informasjonen være lettere å bla seg tilbake i, samtidig som transkribering sikrer objektivitet på en bedre måte. Men det er svært tidskrevende bland annet på grunn av kvaliteten på lydopptakene. Når jeg har valgt bort ord for ord- transkribering, er det fordi det ga meg kapasitet til flere intervjuer innenfor rammen av prosjektet. Jeg hadde måttet halvert antall respondenter i så fall. Da ville det gått utover bredden av tilfanget. Jeg valgte bredde. Jeg ser allikevel hensikten med lydopptak for å kunne gå tilbake å sjekke ut det som ble sagt og gjøre notater. Jeg kunne valgt å intervju mennesker som kommer til åpne kirker av ulike grunner- de besøkende. Da ville jeg kunne fanget opp mer autentiske historier slik de utspiller seg i den enkeltes liv. De ville kunnet belyse mine

anliggender med førstehånds innsikt. Problemet med et utvalg fra en slik populasjon, er at jeg bare får en historie hver gang. Jeg hadde måttet intervju langt flere. Fordelen med å intervju kirkeverter er å få fleres historier. En kirkevert representerer mange besøkende. Det blir ikke like autentisk og førstehånds fordi det går gjennom enda et filter av fortolkning. Et aspekt er fortolkningen, et annet er at historiene da de går via en annen person ikke kan få blitt like ”friske” med hensyn til tiden det går fra en vert får høre en historie til den fortelles til meg. Glemselskurven slår inn. Når jeg allikevel har valgt kirkeverter er det fordi jeg antok at i en dybdeintervjusetting ville jeg kunne stille kontroll og oppfølgingsspørsmål når ting ble uklart og ullent. Jeg mener problemstillingen er såpass ”avansert” at det krever en del erfaring med henblikk på teologisk/ ekklesiologisk og psykologisk/ sosiologisk refleksjon, at en ikke kan forvente at en hvilkensomhelst tilfeldig besøkende vil kunne svare på en sakssvarende måte som vil kunne brukes diakonifaglig i ettertid. Dessuten tenker jeg det i tilfelle måtte blitt en kvantitativ spørreundersøkelse med spørreskjema som kunne utdeles f.eks. ved utgangen til et utvalg. Det ville blitt et helt annet prosjekt. Vedrørende dette med diakonifaglighet kan det også innvendes at mine informanter ikke er fagpersoner i feltet som skal undersøkes, og at det burde være prester eller diakoner som var informanter. Da ville en fått inn flere reflekterte svar som i større grad kunne bidra til faglig utvikling. Samtidig vil jeg som fagperson kunne sette mine respondenters ytringer inn i en faglig ramme i min fortolkningsprosess, all den tid det som etterspørres i denne oppgaven er folks historier, hva de har erfart i kirkerommet, mer enn om deres refleksjoner er kvalifiserte eller ikke. Underveis i intervjuingen ble nettopp denne validitetssvakheten oppdaget: Flere av respondentene var ikke helt kjent med en del av begrepene jeg brukte i spørsmålene. Derfor måtte jeg bruke en del tid på å forklare hva jeg var ute etter. Noen av spørsmålene kunne bli mer utdypende enn hva jeg hadde sett for meg, og noen ganger opplevde jeg at spørsmålene ble stilt på en ledende måte av meg selv, noe som resulterte i en opplevelse av meg selv som mer aktiv i samtalen enn jeg gjerne skulle sett på forhånd. Jeg forsøkte etter beste evne allikevel å la respondentene reflektere fritt. Intervjuguiden ”levde” underveis og nye formuleringer kom til etter hvert, som ble brukt på neste respondent. Slik sett ble kanskje kvaliteten på samtalene bedre for hver gang. Alt dette er den kvalitative metodes iboende egenskaper. Jeg vil derfor si at validiteten er relativt høy.

3.0 Redegjørelse for teori.

I dette kapittelet skal det bygges en teoretisk plattform som et litteraturstudium for å kunne belyse den virkelighet åpne kirker trer inn i og på hvilke måter mennesker kan forholde seg til en åpen kirke.

3.1 *Åpne kirker i Norge anno 2012. En innledning til en teoretisk tilnærming.*

Det er en tydelig tendens i vår tid til at kirker over hele Norge i større grad enn for 20 år siden blir forsøkt holdt åpne utover gudstjenestetid på søndager. Min påstand er at en åpen kirke er en måte for kirken å være tilstede med evangeliet, i handling for mennesker, i vår tid, noe som leder til min hypotese: ”Åpne kirker er en måte å være diakonalt tilstedeværende og livsnær kirke på”. Mitt fokus er om kirkerommet er tilstede *med evangeliet*, ikke bare tilstede med et byggverk. For evangeliet må forkynnes skal kirken være kirke i henhold til Confessio Augustana artikkel VII. Det har i flere sammenhenger blitt tatt til orde for en åndelig lengsel i vår tid. Tore Laugerud sier i en artikkel på kirkens nettside at

”Kirken vil bare lykkes i den grad den i sin fremtoning makter å skape en opplevelse av troen som et stort rom, et landskap som har plass for hele livet, der mennesker kan vandre inn - og være frie til å vandre ut igjen” (<http://www.kirken.no/>)

Anes en åpen kirkesetting i et slikt utsagn. Religionens betydning for mennesker har tredd tydeligere fram de siste 20 årene, og vi ser at vitenskapen taper terreng som premissleverandør for sannheten. Göran Bergstrand skriver at i den positivistiske tradisjon var det vitenskapen som hadde forklaringshegemoniet på de store spørsmål i livet.

”Nu är situationen en annan. Religionen är inte längre något långsamt döande. Den är en levande värlighet man måste ta hensyn til” (*Bergstrand 2004: 10*).

Samtidig er folks religiøsitet mer oppsplittet og fragmentert enn det er tilfelle i enhetskulturer, og mennesker kjenner seg ikke nødvendigvis igjen i de tradisjonelle settinger som for eksempel i en gudstjeneste innenfor et tradisjonelt kirkesamfunn. Geir Winje skriver om hva som kjennetegner det han omtaler som det senmoderne mennesket, som har en tankegang som bryter både med tradisjonelle og moderne forestillinger. Han hevder at det senmoderne mennesket vet at ”alt flyter”, at alt forandrer seg hele tiden og at det vi tror vi vet i dag, er avleggs i morgen. Dette har medført et nytt forhold til religion:

”det forventes ikke at religion skal forklare alt eller omfatte alle sider av menneskelivet. I stedet kan en bruke fragmenter fra religiøse tradisjoner til sine egne private prosjekter”. Mange har derfor utviklet en form for postmoderne relativisme: ”Ingen religion er sannere enn andre, og alle kan ha noe å bidra med” (Winje 1999: 40).

Han knytter ingen vurdering til denne tilstanden av fri flyt, men det gjør Jan Olav Henriksen da han sier:

”Kirken har et alternativ til den postmoderne forbrukerkulturens identitetsløshet og flimrer av vekslende roller og raskt glemte fortellinger uten helhet. Den kan tilby en tekst som gir livet både dybde sammenheng forankring, farge og rikdom. Da må evangeliet forkynnes med lydhørhet, dersom det ikke bare skal bli oppfattet som tomme ord” (Henriksen 1999: 203).

Fordi:

”Ordene gir heller ikke den samme mening nå som før. Vi bombarderes med ord gjennom media, marked og politikk, og har vendt oss til at ordene vi møter sjelden innfris. Fordi det er langt mellom ord det er dekning for, har det for mange vokst fram en forakt for ord” (KM 2004, s 5).

Det er sannsynlig at de store og viktige fortellingene som utgjør bibelens røde tråd om Gud som åpenbarer seg i historien som Skaper, Frigjører og Livgiver er overmodne for en legemliggjøring og ikke bare kan fortelles dersom de skal få gjennomslag i vår tid. Jeg har søkt etter empirisk data som skal belyse om det er mulig å tenke seg at det finnes handlinger eller settinger, i dette tilfellet innenfor åpne kirker, som sammen med, ikke som en konsekvens av, verbalt og språklige forkynnelse kan kaste lys over budskapet om Jesus Kristus og gi mennesker tros og livsmestring i form av en ”himmel over sine liv”.

Jeg vil videre presentere teorier som en litteraturstudie som vil kaste lys over hypotesen og skape et fundament for problemstillingen og for videre hermeneutisk analyse i forhold til de empiriske funn. For å systematisere dette på best mulig måte, deler jeg inn i 4 temaområder:

- Diakonien og kirken
- Mestring, forsoning og et nytt møte
- Teoretiske perspektiver på samtidskulturen

I den videre teoretiske oppbygningen skal jeg å se nærmere på hva kirkerommet rommer av ulike dybder og om menneskets persepsjon i dette spesielle rommet. Videre rettes fokuset på diakoni og livsmestring i lys av kirkens forkynnelse. Kirkens kommunikasjon til postmoderne mennesker, formidlingen av hele Kristi fylde, vil kaste lys over problemstillingen ”på hvilke måter diakonien som evangeliet i handling kommer til syne i åpne kirker”. Tilslutt i dette teoretiske materiale settes søkelyset på livssynspluralismen anno 2012, ved å redegjøre for den sammensatte samfunnsmessige kontekst åpne kirker inngår i. Slik jeg forstår det, er det ingen vanntette skott mellom de ulike punktene, derfor vil noen perspektiver gli over i hverandre og også behandles i ulike kapitler.

3.2 *Diakonien og kirken.*

Diakonien starter før noe handling har funnet sted, hevdes det i et dokument forfattet av Eurodiakonia (*Eurodiakonia 2004*). Diakonien er å *være* og å *gjøre*, står det å lese. Hypotesen i denne oppgaven er at åpne kirker er en måte å *være* kirke på. Det handler altså om noe som berører ontologien ved kirken. Eurodiakonia er et nettforum for diakoni i Europa og har i en rapport der de i nær relasjon til praksisfeltet har tenkt teologisk rundt diakoniens vesen. I sin metodologiske grunnlagstenkning heter det i introduksjonen til rapporten:

”If this report is correct then diakonia first needs to be. Diakonia belongs to the essence of the church. So before we *do* anything, it *is*. The church responds to the surrounding world’s call and needs by fulfilling its diaconal responsibility. The fulfillment, or doing, is contextual and takes on fresh form according to time and situation. This means to us that diakonia can only be interpreted as a part of the church and so has to be developed in a real-life context”(*Eurodiakonia 2004: 5*).

Kirkens diakoni er således både utgangspunkt, og handling i verden, og den gir til enhver tid respons til verdens behov- diakonien er kontekstuell. Diakoni er i henhold til plan for diakoni i den norske kirke ”evangeliet i handling” (*kirkerådet 2008, s 7*). Hvorledes denne handlingen uttrykkes, følger i de 4 områdene handlingen utspiller seg innenfor: Nestekjærighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. Med utgangspunkt i disse 2 utsagnene fra henholdsvis Eurodiakonia og plan for diakoni, kan det bygges en

teoretisk grunnlagstenkning med hensyn til i hvilken grad diakonien som ”evangeliet i handling” er med på å lære evangeliet rent (*CA, art VII*). For hvis det er slik at ”diakonia belongs to the essence of the church”, eller *er* ”evangeliet i handling”, så har det åpenbart noe med evangelieformidlingen å gjøre. Men på hvilken måte har det med evangeliet å gjøre? I Confessio Augustana (*CA, art VII*) heter det at et av kriteriene for at kirken skal være kirke er at evangeliet læres rent. Det andre kriteriet er at sakramentene skal forvaltes rett. Begge disse kriteriene forutsetter at Ordet er virksomt i nådemidlene. Nådemidlene svarer til at Gud bruker jordiske elementer i sin tilnærming til mennesker. Så brukes språket, vannet, brødet og vinen, og mennesker mottar gjennom disse elementene Guds gaver. Den svenske teologen Sven- Erik Brodd skriver om diakonien som et barmhjertighetens tegn for kirken som er et sakrament for verden (*Brodd 1997: 33*). Kirken framstilles gjennomgående som et slags gudsríkets sakrament for verden. Om diakonien heter det i en sluttrapport i Kirkenes verdensråd fra Geneve I 1990:

”Through this service the Church as mystery, grounded in the love of the Triune God, becomes a sign of the presence of the kingdom of God in Christ” (*ibid: 33*).

Dersom diakoni har noe å gjøre med evangeliet, er altså spørsmålet på hvilken måte.

”Kyrkan är diakonia som förkunnar gjennom sin diakoni” (*Ibid, 33*).

På bakgrunn av det som hittil er anført, er det vanskelig å støtte en teori om at diakoni *kun* er gjerninger på lovens grunn, eller *bare* som noe vi er forpliktet på skapelsesteologisk. I henhold til Brodd’s sakramentstenkning blir det å redusere kirkens diakoni ontologisk å hevde at diakoni ikke er annet enn sosialetiske gjerninger med utgangspunkt i den 1. trosartikkel, eller som konsekvens av troen. Dermed er utgangspunkt for å snakke om diakoni, en trinitarisk modell slik den kommer til uttrykk i Plan for diakoni i Den norske kirke (*kirkerådet 2008, s 9*), og i kirkemøtets saksorientering om diakontjenesten i 2004 der det heter:

”Kirkens diakonale handling er ikke bare gode gjerninger på skaperplanet, men må ses i sammenheng med Kristi solidariske med-lidelse og diakonale gjerning, Kristi død og oppstandelse, og med Guds hellige ånd, som gir liv og frigjør de kristne til å være tilstede i verden som salt og lys, og som taler fritt og profetisk mot urett og ondskap i verden. En slik trinitarisk gudsforståelse korresponderer med en trinitarisk

innfallsvinkel til kirkens vesen, og til tjenestestrukturane i kirken. Også diakonien må tolkes og forstås innenfor denne rammen” (*KM 04:14*).

I tillegg finner vi både kristologiske og ekklesiologiske modeller for diakoniforståelsen hos Helge Kjær Nielsen. I boka ”han elskede os først” undersøker han grundig diakonien i lys av skapelsesforståelsen, Gudsforståelsen, Kristusforståelsen og kirkeforståelsen. Når han analyserer diakonien i lys av Kristusforståelsen, henviser han til steder i evangeliene. For eksempel i Mark 10.45, der Jesus på ulike måter sa og viste gjennom sitt liv i møte med mennesker hva som i ettertiden kan tolkes som det karitative oppdrag kirken som Kristi etterfølgere er forpliktet på. Han henviser også til brevlitteraturen i sin kristologiske argumentasjon i for eksempel fil 2.5-11. Denne såkalte filipperbrevshymnen, eller Kristushymnen beskriver Kjær Nielsen som evangelium, ikke som formaning. teksten er et utgangspunkt for diakonitjenesten som evangelium, ikke som gjerninger som konsekvens av troen (*Nielsen 1994:141*). Diakonien i lys av Kristusforståelsen får en retning i Jesu vei mot Jerusalem og hans ultimate offer, hans tjeneste som hadde denne retningsbestemmelse. Nielsen tolker fotvaskelsen i Joh 13.1-20 som en sentral diakonitekst med to betydninger; en soterologisk (frelsesteoretisk), og en betydning som peker på forbilde til tjeneste (*Ibid:103*). Sist men ikke minst anfører Nielsen samtalen med Sebedeussønnene i Matteus 20 som et viktig Kristologisk begrunnelse for diakonien. De krangler om hvem som skal sitte nærmest Kristus i hans rike. Jesus svarer at den som vil være stor skal være den andres tjener, og bruker seg selv og sin tjeneste for og i verden som forbilde for dette (*ibid:117*). Videre ser Nielsen på brevlitteraturen da han redegjør for sin fortolkning av steder som i stor grad tegner et bilde av Kristus som den som er kommet for å være tjener i for eksempel Fil. 2. 6-11, ikke hersker (*Ibid: 75 ff*). Når det gjelder det ekklesiologiske perspektivet er det i overveiende grad kirken som Kristi etterfølgere som er det gjennomgående tema for Kjær Nielsen. Her er vi da ved den 3 trosartikkel i den trinitariske diakoniforståelsen. Han henter referanser fra evangeliene der Jesus starter en utsendelsestradisjon som får konsekvenser for hvorledes kirken har tenkt i ettertid, for eksempel: Mark 3.14-15, 6. 12-13, Luk 9.2 og 10.9. Dette eksempel blir fulgt i Ap.gj 2.42-47 og 4.32-37, og i 1.kor 12.4-11 for å nevne noen eksempler. I noen grad kan det argumenteres for at ordet diakonos som forekommer flere steder i det nye testamentet i betydningen *tjener* kan forstås som en bibelsk litterær begrunnelse for diakoni slik vi forstår ordet diakoni i vår kontekst som en overveiende karitativ tjeneste. Dette er i senere studier blitt problematisert på bakgrunn av semantiske hensyn til ordets bruk i antikken. En kan ikke uten videre bruke et ord fra antikken og applisere det på det samme

ordets innhold og betydning i dag. Nordstokke målbærer J.N. Collins' teori om at diakonien har i seg en go-between funksjon mellom kirken og "verden". Kirkens diakoni bærer på et oppdrag fra Kristus. Diakonien oppdrag er gjennom kirkens diakonale identitet å peke på Kristus og samtidig gjøre kirken oppmerksom på "verdens behov". Nordstokke og Collins utdyper dette i Svensk kyrkotidning nr 11, 2000 (*Nordstokke og Collins 2000: 38*)

Begrepsparet *ord og tjeneste* betyr at det ene ikke kan opptre uten det andre. På bakgrunn av det vi har sett hos Kjær Nielsen kan det kanskje se ut som at dersom Ordet = Kristus vil den tjeneste som springer ut av dette Ordet, være en tjeneste knyttet til personen Kristus. Dette må drøftes i kapittel 5. Spørsmålene belyses videre med henvisninger til flere markante talspersoner. Den tydeligste teologiske argumentasjonen for dette anliggende finner vi i bispemøtets uttalelse fra 2004, da diakontjenesten skulle utredes i forbindelse med det som har blitt omtalt som "embetssaken". Der heter det:

"Evangeliet er Guds ord om frelsen i Jesus Kristus. Guds ord er imidlertid mer enn et rent informasjonsarbeid som formidles til menneskets intellekt" (*BM 2004: 4*).

Det argumenteres videre for at budskapet må treffe menneskers liv og eksistens på en helhetlig måte. Når Jesus selv forkynte, eller lærte folk om gudsriket, ble hans ord alltid ledsaget av handlinger og en opptreden som gjorde hans verbale utsagn troverdig og bidro til folks oppreisning rent praktisk. Det redegjøres i rapporten (*ibid: 4*) videre om det faktum at dåpen og nattverden er sider ved evangeliet som rommer mer enn dens rent verbale side. Således er Guds Ord en flerdimensjonal størrelse som utøves som ulike handlinger, også som talte verbale utsagn som også er en handling, for å drive mennesker til Kristus. Stephanie Dietrich anfører en formulering som belyser diakoniforståelsen som evangeliet i handling. Dette argumentet springer ut av presiseringen om at diakoniforståelsen de senere årene har endret seg, eller flyttet noe av sitt fokus fra å være en noe reaktiv, rendyrket karitativ tjeneste til å defineres som en mer proaktiv orientert tjeneste med et bredere fokus. Hun skriver:

"Gjennom denne definisjonen (*kirkerådet 2008, s 8*), forstås diakoni ikke lenger som en følge eller en konsekvens av evangelieforkynnelsen (konsekutiv), men diakonien har selv del i selve evangeliet og i dens formidling (konstitutiv.). Diakoni er evangeliet i handling, ikke handlingen som følger evangeliet" (*Dietrich 2009, s 47*).

3.2.1 Læren og diakonien

Kirken er kalt til å formidle læren om den oppstandne Kristus i vår postmoderne virkelighet. Hva skaper god læring? Er det ikke slik at Gud bruker jordiske elementer for å lære oss om seg selv. Gjennom språket, i sakramentene, i fellesskapet, og i skaperverket fornemmes gudsnærværet. I kapittel 5 drøftes dette nærmere.

I læringsteorien, er skrift og tale som læringsmiddel ikke alene det som fører til læring. I henhold til tradisjonell læringspsykologi menes det med læring ”de forholdsvis varige endringer i opplevelse og adferd som er et resultat av sansepåvirkning og erfaring”. (*Helstrup i Nielsen og Ranheim 1997, s 213*). I følge psykologen Eriksson tilegner mennesker seg læring gjennom hele livet. Læringen oppdeles i faser. Han er opptatt av at all læring skjer i samspill med omgivelsene ikke kun som informasjon til intellektet (*cappelendam.no: 55*).

3.3 Livsmestring, forsoning og et nytt møte

Hva er det i livet som etterstrebes? Lykke, harmoni, likevekt, helse, rikdom, sammenheng- alt dette er trolig det vi som mennesker i varierende grad er opptatt av. Mennesker søker mening i tilværelsen. Det er meningssøkende og også meningsskapende. At det er meningsskapende berører noe av innholdet i begrepet empowerment som jeg kommer tilbake til nedenfor. Mennesket har alltid søkt til åndelige eller religiøse forklaringsmodeller for å komme til rette med de store spørsmålene i livet rent kognitivt og søker i varierende grad seremonielle settinger som kan bekrefte deres tro på at det er mer enn vi kan sanse. Inn i dette trer budskapet om Gud som ble menneske, den inkarnerte Kristus, også omtalt som Logos eller Ordet (*Joh 1.1ff*) inn. Skal dette kunne formidles på en måte som har positive effekter på livsmestringen må kirken lete etter gode måter å kommunisere dette til nåtidens mennesker. Er det å åpne kirkerommene en vei å gå?

Samtidsmenneskets åndelighet og religiøse preferanser som ledd i livsmestringen kan også forklares psykologisk. I psykologien finnes et begrep som heter coping. I boka den ”religiøsa människan” oversetter forfatterene verbet ”cope med: ”håndtere, ”gå i land med”, ”klara av”, eller ”bemestra” (*Geels/ Wickström 1999: 357*). Begrepet coping har således noe til felles med det norske uttrykket livsmestring. Begrepet ”coping” forsøker å beskrive

”det sett på hvilket individet bemöter, försöker bemästra och anpassa sig till såväl inre som yttre stress eller konflikter (*Ibid: 357*).

De fortsetter med å vise til både psykologiske og biologiske modeller, der de tar til orde for at stress oppstår når overbelastningen og konfliktene har en viss effekt på en organisme. De ytre faktorene, stressorene, er årsakene til overbelastningen, og stresset er effekten dette får på organismen.

”Människans svar på stressorer är en kombination av psykologisk och fysiologisk försvar” (*Ibid*).

Derfor er coping en kompleks og mangedimensjonell prosess, og utfallet på denne prosessen avhenger av de ressurser i omgivelsene den enkelte har tilgang på og personlig disposisjon. Kenneth Pargament har utviklet en sinnrik modell for copingprosessen for den som ønsker å fordype seg i den (*se Pargament 1997, eller Geels/ Wickström 1999:360ff*). Det er med bakgrunn i Richard Lazarus' forskning fra 1966 de fleste moderne teorier om coping har sitt utspring. Det er i dagliglivets problemer stress oppstår og må mestres. I livskriser forsterkes stressorene og effekten dette har på individet er da økt stress.

”Coping engagarar altså kognitive, affektiva, beteendemässiga, och fysiologiska delar av människan och det er en process av interaktion mellan individ och situation i ett större sammanhang, socialt eller kulturellt” (*Ibid: 358*).

I dagligtalen brukes ordet livsmestring rett og slett om det å klare seg, greie seg i møte med hverdagen, og få til noe.

”Livet er en kontinuerlig mestringsøvelse i den forstand at vi utvikler oss, tilpasser oss og lærer nye ferdigheter ettersom kravene øker” (*Harsem/ Jordheim 2011:13*).

Harsem og Jordheim viser til filosofen Antonovsky som mener at de avgjørende elementene for livsmestringen er et menneskes opplevelse av sammenheng i tilværelsen. For å oppnå sammenheng må man kunne forstå situasjonen, ha tro på at det finnes løsninger, finne mening i forsøket på å finne løsninger. Harsem og Jordheim skriver om mestringsvilkår (*Harsem/ Jordheim 2011: 16*). Tilhørighet og kompetanse er to pilarer mestringsvilkårene er basert på. Kan det

tas til orde for at det å åpne kirker skaper et fellesskap som gir tilhørighet. Jeg har vært inne på det tidligere, og det må drøftes i kapittel 5. Samtidig kan det hende dette rommet for andre kan ha motsatt effekt, og representerer kan hende mye vanskelig og ubearbeidet grums. Da kan rommet trolig snarere virke frastøtende og motbydelig. En har kanskje gjort seg erfaringer i dette rommet som bringer opp vonde minner. Kan allikevel rommet når det gjøres tilgjengelig ved å åpnes stå i forsoningens tjeneste fordi en kan nærme seg det i eget tempo?

En annen vinkling som kan kaste lys over tanken om at åpne kirker kan bidra til livsmestring, forsoning og et nytt møte, er begrepet empowerment. Empowerment, eller ”myndiggjøring” eller ”styrking”, handler om å oppmuntre mennesker, som er i en avmaktsituasjon til selv å kunne ta bærekraftige valg og ansvar for eget liv.

”Grunnsynet i empowerment, er at ethvert menneske kan være et aktivt og handlende subjekt som vil og kan det beste hvis forholdene blir lagt til rette (*Harsem/ Jordheim 2011: 17*).

”Empowerment representerer et positivt menneskesyn, og i praksis handler det om og sette i gang prosesser, aktiviteter osv. som kan øke et menneskes selvtilitt, styrke dets selvbilde og gi økte kunnskaper og ferdigheter” (*ibid*).

I heftet ”diakoni i kontekst”, utgitt av det lutherske verdensforbund, og redigert av Kjell Nordstokke, omtales myndiggjøring som en av 3 pillarer for diakoniens vesen (*LVF 2009: 47*). De to andre er forvandling og forsoning. Alle disse begrepene er relevante og omtales i denne oppgaven. Der henvises det til skapelsesforståelsen. Alle mennesker er skapt i Guds bilde med evner og ferdigheter uavhengig av nåværende situasjon. Det blir veldig interessant i denne sammenheng når det tas til orde for et maktskifte i kirken. I tenkingen om åpen kirke har jeg tidligere pekt på at i en slik setting kan mennesker ”gå opp løypa” i eget tempo, og tilegne seg budskapet som kirken skal formidle i porsjoner som blir håndterbare. Nordstokke tar til orde for at myndiggjøring alltid innebærer et maktskifte (*LVF 2009: 46*). Kan det tenkes kirken gjennom historien har sittet på en slags fortolkningsmakt utøvd fra prekestolen, og at det er myndiggjøring i seg selv å åpne kirkedørene å la folk i større grad kunne være egne fortolkere i møte med det hellige rommet, og gjennom perspsjonen av rommets dybder. Er det mulig at dette sammen med en livsnær verbal forkynnelse som reflekterer en teologi som er koblet på levd liv vil kunne komplementere hverandre på en helt nødvendig måte? Kan

ødelagte gudsbilder forsones og forvandles i møte med åpne kirker? Diakonien er i nyere litteratur blitt sett på som en brobygger (jamfør Collins' teori om go-between funksjonen fra kapittel 3.1) mellom kirke og samfunn, med oppdraget å gå imellom, mekle, og være ambassadør for å gjenopprette relasjoner, helbrede og forsones (LVF 2009: 47).

Tilslutt noen bemerkninger vedrørende "et nytt møte". Livet er en komplisert prosess. Spesielt gjelder dette i kriser. Menneskers religiøsitet vil alltid være en faktor i det som kan kalles copingprosessen (Geels/ Wickström 1999:360ff). Jeg kan ikke gå i detalj på dette feltet her, men bare antyde kort at folks religiøsitet spiller en rolle. Om copingprosessen blir god eller dårlig beror på hvilke metoder mennesket tar i bruk. Det er passive, aktive og interaktive strategier som ligger til grunn for disse metodene, og emosjonelle, interpersonlige og kognitive områder av det psykiske er involvert. Funksjonen religionen har er søken etter mening, beherskelse og kontroll, trøst og nærhet til Gud og medmennesker, og radikal forandring av livssituasjon. I hvilken grad en føler trygghet til Gud, eller ei virker som ulike strategier inn på utfallet (*ibid*: 380). I åpne kirker blir det gitt mulighet til å utforske mange sider ved troens mysterier. Åpen kirke er et nærværende hellig rom som byr på mange møter, i folks hverdag. Kan hende en kan få en fornemmelse av at "langs våre stier har du (Guds sønn, min anm.) din vei" (Salmer 97:156). Det er kanskje mulig en åpen kirke kan bidra til å gi den tryggheten som kan skape en positiv copingprosess. Kan hende et menneske også kan få et nytt møte med en kirke som ikke alltid har evnet å tegne utelukkende positive bilder av en Gud som vil mennesker vel. Ana Maria Rizutto snakker om at signifikante mennesker i et menneskes liv, både virkelige erfaringer med disse personene og fantasier om dem, vil være gjenstand for menneskets indre representasjoner av Gud, og virker inn på de gudsbildene et menneske internaliserer. Også kulturen et menneske befinner seg innefor er med i disse representasjonene (Bergstrand 2004: 100-105). Dette er et tema innen objektrelasjonsteorien, som Rizutto har studert fra en religionspsykologisk synsvinkel. Kan hende åpne kirkerom med alt det de *representerer*, som jeg har vært inne på i kapittel 3.2, og som drøftes i kapittel 5, kan virke positivt på et menneskets gudsrepresentasjoner, og således være med på å reparere ødelagte gudsbilder. Det kan i så tilfelle muligens ha virkninger for en positiv copingprosess også.

3.4 Teoretiske perspektiver på samtidskulturen.

I tider der såkalte enhetskulturer råder i et samfunn, slutter så godt som alle opp om det som er skikk og bruk. Leirvik (2007), skiller på 3 former for samfunn. *Tradisjonsbundne* samfunn

er basert på primærnæringer, er gjerne patriarkalske, og religionen gjennomsyrrer samfunnets strukturer. Det *moderne* samfunnet er mindre gjennomsyrra av religion, og legger gjerne vekt på likhetsprinsipper og utfordrer de ”gamle” samfunnenes sosiale skiller (*Leirvik 2007: 41*). Slike samfunn er gjerne preget av sekularisering, noe som fører til løsrivelse fra de gamle normene og den tradisjonelle religionen, som i sin tur baner veien for det *postmoderne* samfunnet. Dette er et flertydig samfunn der et uendelig landskap av pluralisme råder, tolkningene er mange og meningene løse (*ibid*). Ingen tradisjon, mening eller reformasjon er ren og uskyldig, men flekket av misbruk. Dette får konsekvenser for religionen. Mange har mistet troen på noe som gjelder for alle, og det innebærer en slags overgang fra religion med en fastspikret lære, til begrepet ”religiøsitet”, som noe mer løsrevet og sammensatt med sikte på mer personlig selvutvikling (*Leirvik 2007: 42*). Det er i et slikt samfunn vår vestlige verden utspiller seg innenfor i dag. Mitt fokus er Norge, og i hovedsak handler denne oppgaven om åpne kirker i urbane strøk. Som nevnt i metodekapitlet henter jeg også noe data fra en bygdekirke for å se på eventuelle ulikheter. Tiden vi lever i blir gjerne kalt postmoderne. Den grunnleggende holdningen er at vi innenfor et slikt samfunn ikke lenger kan sette vår lit til overgripende ideologier, religioner eller metafysiske system.

”Postmodernismen tar avstand fra troen på den ultimate sannheten, de store beretningene og de overgripende teoriene (*Geels och Wickström, 1999, s 56*).

Dagliglivet i byene er hurtig pulserende, og mennesker lever hektiske liv. De som lykkes lever tilsynelatende i overflod, og det er forbundet med skam og ikke lykkes. Gry Stålsett tok i et foredrag til ordet for at vi lever i en skamkultur. En utvikling har skjedd fra en *skyldkultur* til en *skamkultur*. Når et menneske skammer seg, devaluere det seg selv som noe det er feil med. Det skaper et destruktivt selvbilde (*Stålsett, 6/5 2010*). Skammen ved ikke å makte å leve opp til idealene i et slikt ”oppnåelsessamfunn” kan bli vanskelig å bære (*Farstad 2011, s 32, 56, 256*). Menneskers selvbilder og gudsbilder påvirkes og dannes av ulike internaliseringsprosesser (*ibid, s 240*). Et menneskes selvbilde og gudsbildene vi utvikler i vår kulturelle kontekst, trenger arenaer å spille seg ut på. Lykken måles i stor grad av konsum og kjøpekraft. Individualisme og personlig framgang verdsettes høyt. Sjansen for å miste fotfeste og mislykkes er relativ stor. Presset er høyt. De eksistensielle spørsmål er å finne i et omfattende livssynsmarked som i likhet med andre markeder er shoppingorientert. En kan handle litt av det ene og litt av det andre jamfør Winje tidligere i kapittel 3, og sette sammen et eget privat livssyn der en kan si at det som er sant for deg, ikke trenger være sant for meg.

Man får en slags ”lappeteppereligiøsitet” eller et begrep som noen franske religionsforskere har brukt: ”bricolage”-religiøsitet. Begge uttrykk sier noe om en sammensatt individualisert religiøsitet der en henter litt her og litt der (*Geels och Wickström, 1999, s 386*). Innenfor en slik tolkningsramme ser mennesket seg som åndelig heller enn religiøst (*ibid*). Relativismen preger det postmoderne menneske på en måte som kan gjøre oss fremmede for hverandre. Jan Olav Henriksen skriver at når et samfunn mister de store historiene, mister vi noe av det som binder oss sammen. Våre referanserammer, noe av det som definerer oss som mennesker og binder oss sammen som kultur, blir fragmentert og får konsekvenser for vår livstolkning (*Henriksen, 1999: 203*). Han snakker primært om tekst, kjernefortellingene fra bibelen og det å blåse nytt liv i disse tekstene. Han mener det kan skape sammenheng og helhet i en fragmentert tilværelse og kan bidra til livstolkning for det postmoderne mennesket. Dersom dette resonnetet strekkes litt videre og ses i lys av bispemøtets uttalelse om at mennesker er trøtte av ord, kan det da ses som en videreføring av Henriksens poeng, at nytt liv til de store fortellingene gjøres gjennom diakoni som livsnær evangelieforkynnelse? I åpen kirke møter mennesker fortellingene i doser de selv har kontroll over. Som en motforestilling til dette kan anføres at historiene i en åpen kirke ikke erfares i sin helhet og dermed kan bidra til en videre fragmentering. Med andre ord må åpne kirker og mer tradisjonell formidling tenkes som komplementære størrelser. Dette drøftes i kapittel 5.

På hvilke måter griper vår evne til livstolkning inn i vår livsmestring? Har vi i våre dager et dårligere vern mot meningsløshet og håpløshet enn de hadde det i tidligere tider med mer fastlagte rammer? Noe av dette spørsmålet ble belyst i kapittel 3.3. Da omhandlet det spesifikt mestringens vilkår. Men det kan se ut som denne fragmenterte verden som er blitt omtalt som postmoderne virker inn på menneskets identitet, hans eller hennes syn på seg selv. Selvet konstrueres gjennom et nettverk av samtaler (*Geels och Wickström, 1999: 389*). Mennesket spør seg om livet mitt leder til noe, har det noe verd, forsvinner det i intet? Man er redd for tomhet, tap, meningsløshet. Dette henger sammen med det Henriksen ovenfor har skissert med tanke på å miste det som binder oss sammen som kultur. Man mister fotfeste, mister grepet om vår kulturs historie, følelsen av tilhørighet, moral og ansvar, i stedet søker man bot i innadventhetens kultur- terapi, og andre former for virksomhet som setter den egne lille verden i sentrum. Man utvikler det som kan kalles ”det minimale jeget” (*Geels och Wickström, 1999: 389*).

Midt oppe i denne nyåndelige, privatiserte religiøsitet står kirken, som står i fare for å begrense sin rolle til hendelser som dåp, bryllup og gravferd, de tradisjonelle overgangsrundene (*ibid*, s. 387), og må finne nye veier for å kunne lære evangeliet rent (*CA, art VII*), til mennesker som utgjør den (*NoS 689, v 3*). Kan hende dette berettiger min hypotese om åpne kirker som en måte å være diakonalt tilstedeværende og livsnær kirke på i dette samfunnet. Kan hende åpne kirker som diakonal arena for evangeliet i handling, kan bidra til å gi kirken en tydeligere plass i dette mangfoldet sammen med en livsnær prekestolforkynnelse. I denne vår samtidskultur står kirke på kirke der og venter på å bli tatt i bruk. Skal kirkerommene bli stående pent brukt, eller skal vi la de slites av levd hverdagsliv?

4.0 Presentasjon av empiriske data. Delvis strukturerte dybdeintervjuer.

Målet mitt med denne oppgaven er å øke bevisstheten om muligheten for at åpne kirker kan være en nødvendighet i vår tid. Hvorvidt det er nødvendig og om åpne kirker i tilfelle er et diakonalt verktøy vil bli gjenstand for analyse i kapittel 5. At kirker er åpne er ikke noe nytt. Mange steder i verden er det helt vanlig. I Norge har det ikke vært vanlig. I Norge har det, litt karikert, vært vanlig å tenke at kirken er et redskap for prestens preken på søndagen. Jeg tenker det kan ha ført til at mennesker har kjent på grader av at deres tro kan ha blitt gjenstand for tankekontroll. Tankekontroll og manipulering vil trolig de fleste mene er uheldig. Sjansen for at dette skjer, om enn utilsiktet er kanskje der allikevel dersom en ikke lar folk selv, i eget tempo, få anledning til å ta innover seg kirkens forkynnelse i et mangfold av varianter. I denne oppgaven leter jeg etter noe av forkynnelsens mangfold. Dersom kirkene kan få stå der, åpne og møte mennesker med sitt fortettede innhold og tilby et meningsunivers folk ellers i vår tid trolig er sulteforet på, jamfør kapitlet om samtidskulturen, kan det tenkes innfallsvinkelen for folk til tro og livsmestring kan bli av en kvalitativ annen art enn den har vært tradisjonelt. Mennesker søker mening i alle slags dager i livet ikke bare søndager. Kanskje kan det å møte kirken på egne premisser i eget tempo, og uten altfor mange forklaringsmodeller, være en mer diakonal måte å komme mennesker i møte med evangeliet på.

4.1 Responsen på bolk 1 i intervjuene.

I intervjuguiden begynte jeg med å spørre om den enkeltes motivasjon for å være kirkevert. Deretter ble de spurt om hvordan en vakt kunne fortone seg. Disse spørsmålene ble stilt for og ”varme opp” litt og for å sette i gang et reflekterende ”klima”. Siste spørsmål i bolk 1 gikk mer rett på sak og hadde til hensikt å avdekke hvorvidt en åpen kirke har en egenverdi.

4.1.1 Responsen på bolk 1 fra bykirke 1

Respondentene hadde svært ulike innsteg til tjenesten. Alle 3 er frivillige medarbeidere. Den første har ”vokst seg inn i tjenesten” uten egentlig å ha noe uttalt ønske om nettopp denne tjenesten. Den andre visste veldig godt hva han gikk til, og har årelang erfaring fra retreat. Den tredje hadde et uttrykt ønske om å være vert i en åpen kirke og valgte denne kirken fordi den er en del av hennes nærmiljø.

Alle 3 hadde ulike innfallsvinkler men allikevel likt fokus på hva en ”vakt skulle være. For alle 3 var menneskene som kommer innom kirken gjenstand for deres hovedfokus. De var på hver sin måte opptatt av hva rommet kunne representere og å *være* i seg selv. **Nr 3** var veldig

tydelig på at det var viktig å forberede seg godt. Hun og hennes makker forbereder seg ved å snakke sammen om hvordan de har det, og for å stresse ned. Hun påpeker viktigheten av det gode fellesskapet mellom dem to. De forbereder seg selv og rommet for å ta imot folk. Alle respondentene mente de fikk utbytte av å være i dette rommet også for egen del.

På spørsmålet om hva en åpen kirke kunne være i deg selv og hva den i så tilfelle formidler, var svarene ulike. Samtidig var det enighet om at en åpen kirke er noe i seg selv. Nr 1 sa at det er godt å komme inn fra hverdagen og oppleve sinnsro og kanskje få en åndelig opplevelse. Selv om formålet med å komme inn kanskje ikke var nettopp dette, setter folk seg ned og ser ut til å reflektere over livet, i dette rommet. Mange går og tenner lys. Kanskje de sørger, men lystenning er også en åndelig opplevelse i følge nr 1. ”De kommer nærmere Gud i hverdagen, og blir løftet av det”. Nr 2 var til å begynne med usikker på hva åpen kirke settingen formidler. Den representerer i følge ham et møte med Gud, et nærvær, og fred.

”Så det formidles ”noe”, men ikke nødvendigvis fra mennesker, man får noe å tenke på – en opplevelse, og den har egenverdi”.

Jeg spurte om vi som medarbeidere formidler noe ved å tilgjengeliggjøre kirkerommet for folk. Nr 2 svarte bekreftende på dette og la til:

”og vi formidler at ethvert forhold til Gud har verdi, og at enhver kan få stå på sin trosvei”.

Videre sa han at det er verdifullt å kunne få mulighet til å komme til Gud i stillhet, eventuelt skrive bønnelapper og tenne lys. Han var opptatt av symbolhandlinene og ønsker seg flere av disse, for eksempel å tilgjengeliggjøre dåpsvannet ved inngangen. Vedkommende tok til orde for at vi i denne ”ordets kirke” med prekenen som det sentrale, burde i større grad få bruke alle våre sanser i møte med det hellige. ”Vi har blitt fattige i Den Norske kirke på en del sanneling” sa han, og uttrykte at litt enkel informasjon om sentrale trossannheter på ulike stasjoner i kirken, for eksempel ved altertavla kunne sammen med kontemplasjonen avmystifisere en del av den Lutherske læres frykt for symbolhandlinger. ”dåpsvannet” er jo ikke så mystisk, Jesus ble døpt i ei vanlig elv”. Han var veldig opptatt av at slike symbolhandlinger kan være viktige for folk som kommer til åpen kirke. Når ord og symbolhandlinger forenes vil man kunne

”føle enhet med han som døde og oppsto og resten av skaperverket- det blir anledning til å ta dette innover seg i en stille kirke”.

Nr 3 sa det svært enkelt:

”Denne kirken er et hellig rom som mennesker kan komme inn i. Den er der i seg selv- et vakkert kirkerom, som formidler mye i seg selv.”

4.1.2 Responsen på bolk 1 fra bykirke 2

Nr 1 hadde en litt utenom det vanlige måte å bli kirkevert på. Denne personens vei inn som vert i åpen kirke gikk via den diakonale uttrykksformen *inkluderende fellesskap* ved selv å ha erfart dette. Her skal jeg ikke gå inn i noen dypere fortolkning av vedkommendes prosess, bare konstatere at hun ble inkludert som vertskap i kirken etter at hun hadde vært tilfeldig innom etter jobb en dag etter å ha sett at kirken var åpen. Hun syntes dette var uvanlig fordi opplevelsen av at kirker gjerne var låst med noe hun omtalte med en ”stor nøkkel” var opplevelsen av kirker generelt. Vedkommende anså seg selv fra før ikke som noen kirkegjenger, og den ”store nøkkelen” som kirkene er låst med, representerte noe hun opplevde som en kirke som ikke var diakonalt tilgjengelig og livsnær. Opplevelsen av rommet og det å føle seg velkommen gjorde utslaget. Neste gang hun kom innom falt det seg lett å si ”ja tvert” på spørsmålet om å være med på laget som kirkevert. **Nr 2** har hatt en helt annerledes vei inn. Hun hadde lenge hatt planer om å være medarbeider i åpen kirke. Da vedkommende flyttet til den byen denne kirken befinner seg, begynte hun å gå dit som gjest. Dette var av betydning i følge henne selv fordi det har gitt innsikt i opplevelsen av å kunne komme og gå. **Nr 3** er ansatt. Han fortalte en historie som trekker noen linjer fra en gateprest-tradisjon i området og fram til åpningen av denne kirken som den omsorgskirken med en eksplisitt diakonal grunnlagstenkning som preger den i dag. En tidligere gateprest satt i parken utenfor midt i byens rusmiljø. Der fikk han en dag et spørsmål fra en i rusmiljøet som han i ettertid har karakterisert som sannsynligvis det viktigste spørsmålet han har fått i tjenesten som gateprest: ”Er det plass til meg i ditt hus”? Hans første tanke var at nå lurte vedkommende på om han kunne få bo hos ham for natta, men nei; ”jeg mente i huset bak der...” og pekte på kirken. Han følte trang til å si ”ja”, men spiste det i seg fordi han følte at i dette spørsmålet lå det en sårhet som handlet om tidligere erfaringer av avvisning, ekskludering og mangel på ”rom for alle”, mangel på en av de tingene ”evangeliet i handling” skal handle om- *inkluderende fellesskap*. For å være mer sikker på at *ja’et* var noe han kunne

stå for, fikk han åpne sakristiet i kirken som varmestue. Da var kirken fortsatt en helt vanlig soknekirke. Etter hvert kom en organisasjon på banen og tok over driften, deretter åpnet kirken og holdt åpent 24 timer av døgnet.

En vanlig vakt i åpen kirke er som regel preget av åpenhet, gjestfrihet, raushet og inkludering av mennesker i alle slags livssituasjoner. Det er ikke uvanlig at opptil flere mennesker ligger i benkeradene og hviler seg. Noen sover, andre sitter og prater lavmælt. Igjen andre sitter i engasjert samtale rundt kaffekoppen og en brødkive med syltetøy. Jeg erfarte dette selv da jeg var der. Inkluderingen så ut til for meg, og er ifølge mine respondenter optimal. Allikevel har toleransen visse grenser som går på adferd. *Nr 3* sa for eksempel at den dagen vi mister helligheten og annerledesheten har vi tapt. Det er en grunn til at dette går så bra som det gjør. Det er en grunn til at folk ikke gjør opp narkogjeld eller flyr i tottene på hverandre her inne. Det virker som det er en slags konsensus i rusmiljøet som utgjør en stor del av fellesskapet i denne kirken, en kan av og til høre det sagt "husk hvor vi er". Dette må ikke komme ut av kontroll og da er det viktig, slik jeg forsto alle mine respondenter, at en har en relativt streng linje på opptreden og generell adferd. Bråkete folk blir bedt om å gå ut for å roe seg, som et eksempel. Og helligheten og annerledesheten ivaretas gjennom vekslingen mellom det åpne rommet i seg selv, fellesskapet og de ulike liturgiene. Det er maktpåliggende at evangeliet leses i en uavbrutt puls hevder *Nr 3*, for å ivareta annerledesheten dette rommet- dette stedet representerer. Denne kirken, slik den fremstår anno 2012, må altså forstås på bakgrunn av gateprest-tradisjonen. Så lenge annerledesheten og helligheten i rommet blir det viktigste verktøyet, kommer dette til å gå bra. Denne åpne kirka er i seg selv en levende kulturbærer. Med sine 800 år som nylig ble feiret bevilget en komité med næringslivet i byens sentrum 30 millioner til dette jubileet. Hva kan vi bruke kirken til, var spørsmålet. Ifølge *nr 3* var dette en gylden anledning til å låse opp døra og "kaste" nøkkelen. Noen skjær i sjøen har det vært. Ikke alle i nærmiljøet er like begeistret. Handelsstanden er naturlig nok litt skeptisk fordi det av åpenbare årsaker vanker en del mennesker i området som ikke passer helt i A 4 formatet. Men de ser ut til gradvis å lykkes i en dialog også med dem, og er i ferd med å få opp interessen for kirken også for folk uten de åpenbare livsutfordringene.

4.1.3 Responsen på bolk 1 fra bygdekirken

Nr 1 i denne kirken forteller de der ikke har lagt vekt på det religiøse, men kun på bygget. Dette er en middelalderkirke med en relativt usentral beliggenhet, iallefall sammenliknet med de andre kirkene i dette materiale. De har åpent bare om sommeren og allehelgenssøndag og hadde i 2011 ca 140 besøkende totalt. Kirken ligger på en gravlund, men selv de som kommer

innom etter et besøk der, ønsker sjelden samtale. Samtaler er ikke noe de legger opp til. Når jeg spør om åpen kirke er en måte å være diakonalt tilstedeværende og livsnær kirke på, er svaret: ”ja så absolutt”. Jeg spurte litt rundt besøkstallet som jo er temmelig lavt, og hun svarte at de forsøker å gjøre tilbudet kjent, gjennom lokalpressen og ved å sette ut bukker med plakater på hovedveiene. Hun sier videre at det er viktig folk kan få ha et forhold til kirken sin, og da må den jo få være åpen. Men enn så lenge er det mange turister som kommer for å få omvisning, eller lokale folk som kommer innom, gjerne sammen med gjester som er nyskjerrige på historien. *Nr 2* i bygdekirken bekrefter mye av det *nr 1* sa. Hennes mann som var med på å starte åpen kirke syntes det var for galt at kirken skulle være stengt. Som hun selv sier det:

”Vi er så vant til stengte kirker i Norge i motsetning til sydover i Europa der kirkene er åpne bestandig- og det er for galt at det skal være slik”.

Videre reflekterer hun litt over dette:

”det er vel kanskje derfor mange nordmenn ikke kommer til kirkene for en stille stund først og fremst- fordi vi ikke har noe forhold til at kirkene er åpne- derfor blir det bare at de kommer for sightseeingens skyld”.

I tillegg til at det er en flott middelalderkirke med den gamle tingvollen rett utenfor døra er det mye historikk som preger hele stedet. Videre kunne hun fortelle at hun hadde vært og besøkt den samme kirken som i mitt materiale er omtal som bykirke 2. Hun fortalte om sine erfaringer i møte med denne. Disse erfaringene korresponderer med alt som er skrevet og vil presenteres i det videre fra mitt møte og intervjumaterialet derfra. I tillegg fortalte hun om et besøk i Østersund i Sverige for 10 år siden. Der opplevde hun en kirke som på mange måter hadde samme profil som bykirke 2. Hun fullroser begge disse kirkene for sitt diakonale engasjement og for sin tilstedeværelse i menneskers liv. På spørsmål om åpne kirker har verdi i seg selv svarer hun: ”Absolutt, men det skal mye ressurser til”.

4.1.4 Responsen på bolk 1 fra bykirke 3.

Nr 1 forteller at det kommer mange innom også i nattåpen kirke. De fleste er ”drop in” besøkende, men hun har merket seg at også noen kommer med hensikt å oppsøke kirken. Mange av de som kommer forteller om ensomhet. Det skal etterleves en regel om stillhet i

kirken. Det er mulighet for samtale, men det er stillheten som har forrang. Det er ikke lov å spise og drikke. Før tillot dem mer av dette, og det var lov og ”duppe av” i benkene. Nå blir det slått ned på. Hun sier at her prioriteres med dette en gruppe, eller et ”system” framfor et annet. Noens behov vil da ekskluderes. Her er det blitt tatt et valg. På spørsmål om hva åpen kirke er i seg selv, svarer hun at det kan se ut som det ikke er det religiøse som søkes først og fremst, men det at folk søker inn i seg selv. Hun sier videre at vi lever i et overfladisk samfunn på alle måter og folk går sjelden inn i seg selv og sier hun tror at det har egentlig folk behov for i en stresset hverdag. Når det gjelder den åndelige biten, sier hun at når folk går inn i seg selv finner de sin egen sannhet. **Nr 2** forteller at hun av og til opplever at folk som kommer nye til landet kontakter kirken med spørsmål knyttet til bolig, jobb og velferdsordninger. Sørøver i Europa har de åpne kirkene slike sosiale funksjoner hevder hun. Bykirke 3 har tatt dette seriøst og har nå tilgjengelig en liste over vanlige spørsmål knyttet til slike ting, så kirkevertene kan møte mennesker med ulike sosiale behov. Av og til opplever hun at folk kommer inn og skjeller ut både henne og kirken i generelle termer og lirer av seg en masse som virker opphopet i dem- også går de igjen. Hun legger til: ”De er vel frustrert. Det letter kanskje litt...” Videre sier hun at det er viktig at folk har tilgang til Guds hus når man har behov for det, at folk kan få komme inn å møte rommet- et stille rom, et vakkert rom, å kunne få sitte i stillhet å roe seg ned og tenke og *ta imot*. Rommet møter en med mange symboler og taler til en. Hun reflekterer:

”kanskje det er avhengig av at folk kan litt om kristendommen for å få noe ut av dette og møte en forkynnelse i dette... men det *ligger jo i rommet* for en stor del... det åpne kirkerommet er en del av livet på en måte for alle som ikke går på gudstjenester, men mange gjør det også, altså begge deler. Det at rommet er åpent har absolutt en verdi i seg selv. Det er selve grunnen til at jeg er her. Det ligger mye kristendoms kunnskap og bibeltolkninger i dette rommet så en kan kanskje si at rommet forkynner noe i seg selv”.

Nr 3 reflekterer først litt rundt dette med at vertene i åpen kirke har så ulik bakgrunn. Dette anser hun som en styrke fordi det reflekterer det mangfoldet som kommer innom kirken. Hun sier hun opplevde at det ikke alltid var ”det samme som sies som gjøres”. Hun ønsket å *gjøre* noe. Hun reflekterer litt over hvorfor hun er med på dette:

”Målet mitt med å være vert i åpen kirke er kanskje først og fremst at når jeg og vi- de andre vertene, er her så kan kirken være åpen for alle. Jeg får også mye ut av det selv, kanskje mest om nettene fordi da er det ikke så mange her, og da blir det mer tid til stillhet og ettertanke selv og det er det jo ikke så mye tid til ellers, og kanskje møte de som trenger en samtale. Det gir meg mye. Det snakkes mye vertene imellom også. Det er gode samtaler om livet og troen og slikt. Men folk synes det er for lite dype samtaler i åpen kirke. Noen har slutta på grunn av det. Kanskje det ikke svarte helt til forventningene. Jeg synes det er godt nok at kirken er åpen for mange for bønn og lystenning, selvom det er langt mellom de dypeste samtalene”.

Jeg spør om opplåsningshandlingen er en viktig diakonal handling i seg selv.

”Ja også er det fint å kunne møte noen og tenne et lys selvom de ikke vet helt hva.... det skapes en arena som noen er engasjert i som gjør at rommet kan være åpent. Det uttrykker tid og rom- for folk. Folk kommer fra det hektiske utenfor og takker gjerne på vei ut- for en rolig stund, for ettertenksomhet og tid”.

4.1.5 Responsen på bolk 1 bykirke 4

Her er det kun en respondent. Hun forteller at hun åpner døra ofte når hun sitter på kontoret. Hun er ansatt. Kontoret har dør til kirkerommet. Rommet er som oftest ubemannet, men av og til er hun tilstede i rommet med rundsnipp andre ganger uten. Folk tar oftere kontakt da hun har på rundsnippskjorta. Det hun er opptatt av, er at i en åpen kirke får folk selv definere sine liv i møte med det hellige rommet og sin eventuelle tro. På spørsmål om hvorfor det er så galt å bli forklart hva det handler om, reflekterer hun:

”Jeg tror kanskje det er slutt på den tida da folk ”vet” hva det handler om.. sånn i befolkningen generelt og at ”vi” i kirken vet hva troen handler om, helt definert. Før var det lærere og prester som visste hvordan det skulle være- snakket til intellektet. Nå er det større frihet og åpner for flere måter å tro på, at det er greit. Ikke det at vi skal ta bort skriften, men ord alene er for små og enkle- nærmest utilstrekkelige, samtidig som vi må fortsette å bruke dem for å formidle.”

Hun sier hun tenker at åpne kirker formidler masse i seg selv. Handlinger, uten ord, som opplåsningshandlingen i seg selv avstedkommer mange møter for folk med det hellige, slik jeg tolker henne. Hun sier videre:

”Vi møter folk istedet- det som måtte dukke opp for dem der og da- om Gud, menneskelige spørsmål, alt mulig- stillhet i hverdagen, man stopper opp litt. Det formidler uendelig masse. Åpen kirke er en uoppdaget ressurs med tanke på formidling. Det er kirkens formidling av evangeliet”.

Hun mener bestemt at det å ha så lite åpent som den norske kirke har, og trekker også inn kontortiden som veldig dårlig tilgjengelighet, er svært galt. Hun sier:

”Kirken isolerer seg, og det er svært udiakonalt. Åpen kirke er et motsvar til en slik isolasjon, derfor er det så viktig”.

4.2 Respons på bolk 2 fra intervjuene.

Intervjuguidens 2. bolk gikk på definisjonen av diakoni og hvordan diakoniens 4 uttrykksformer slik de framstår i plan for diakoni i Den Norske kirke, kommer til uttrykk i en åpen kirke. Jeg har hatt til hensikt å sette i gang refleksjoner om evangeliet i handling er måter å forkynne på som komplementerer den verbale forkynnelsen i gudstjenesten, og leter etter konkrete handlinger og abstrakte betraktninger om rommets diakonale potensiale.

4.2.1 Responsen på bolk 2 fra bykirke 1.

Nr 1 sier at handlingene er det viktigste. Ord kan ikke overbevise folk til å tro. Beste måte å påvirke folk på er simpelthen å vise nestekjærlighet. Han fortsetter med å fastslå at Jesu egen forkynnelse var en nestekjærlig handling. Han drev aldri med tomt snakk, men det var alltid samsvar mellom det han sa og det han gjorde. Et eksempel til etterfølgelse. Han forteller om nestekjærligheten slik den kommer til uttrykk i åpen kirke:

”Jeg har aldri avvist noen i dette rommet. Det hender det kommer dårlige narkomane. Da gir jeg dem kaffe, og hjelper av og til med å drikke den fordi de skjelver sånn. Vi sitter og prater, uten å moralisere. Jeg merker at det er viktig for meg selv også å gjøre dette, jeg er med på noe viktig, jeg vokser på det mens jeg gjør det.”

Jeg spør om han føler han er med på å løse kirkens oppdrag i verden når han gjør dette. Han svarer:

”Nei, jeg gjør Guds vilje. Jeg er i nærheten av å være det eksemplet Jesus viste”.

Jeg spør: Forkynner du i handling? Han svarer: ”Ja”. Videre setter jeg i gang en refleksjon rundt i hvilken grad åpen kirke inkluderer til fellesskap. Han har ikke tenkt så mye på det fra før, men sier at alle slags mennesker kommer innom. Folk fra andre kulturer. Fellesskap kan oppstå der og da.

”Trolig inkluderer dette mer enn en gudstjeneste da gudstjenesten fordrer større grad av konformitet og det å føle seg innenfor”,

sier han. Mennesket som skaperverk blir vernet om ved at folk ofte føler seg bedre når de går ut herfra enn da de kom inn. Han svarte på spørsmålet om kamp for rettferdighet på følgende måte:

”Dersom noen kommer med spesielle behov ville vi forsøkt å hjelpe. Det at kirken er åpen, gjør jo at slikt kan skje og da rommer den dette aspektet på et vis...”

Når **Nr 2** skal assosiere over begrepet ”evangeliet i handling” sier han at det vi da snakker om er det aller mest sentrale i kristentroen:

”Guds kjærlighet til meg og at jeg lever i den kjærligheten, og den er like sterk overfor alle mennesker. Vi har alle mulighet til å leve i Gud. Jfr. Jesu bønn på slutten- at vi skal være ett- Guds kjærlighet skal være virksom gjennom oss, som er ett. Det må være sammenheng mellom det som sies og det som gjøres, ellers blir det bare tomme ord.”

Han mener det er en nestekjærlig handling bare det å ha kirken åpen så folk kan komme inn med sine liv. ”Det å være åpen for samtale, å kunne by på noe- er mer enn å koke kaffe” forsetter han.

”Den medmenneskelig samtalen er noe av det viktigste kirken kan gjøre. Prestene burde avlyse endel gudstjenester for å være mye mer tilgjengelig for samtaler med mennesker i åpen kirke”.

Diakoni er slik han ser det ikke bare praktiske handlinger. Det kan også være ord- i samtale, tekst og tale. Diakoni må ikke bare bli handlinger overfor dem vi synes synd på. ”Vanlige folk” må også være målgruppe for kirkens diakoni. Det vi skriver, taler samtaler om og publiserer bringer diakonien til mennesker. Når det gjelder vern om skaperverket og kamp for rettferdighet ser ikke min respondent at åpen kirke tydelig er arena for dette. Men han reflekterer endel over det og kommer fram til noen perspektiver:

”Bønnen gi oss i dag vårt daglige brød” bes i flertall. Kanskje knytter denne bønnen til hjelpetiltak i åpen kirke, slik som i bykirke 2 (han kjenner til virksomheten i bykirke 2), der dette perspektivet med måltider blir synlige tegn på å ta vare på hverandre.. som skaperverk. Vi kunne organisere innsamlinger til nødhjelp.. bruke litt fantasi til å gjøre mer..aksjonspreget stand, eller konkret ordlyd i meditasjon. Meditasjon i sammenheng med samfunnsengasjement, rettferdighet- da ville meditasjonen være noe mer enn bare å gå inn i kirken og meditere og be.”

På spørsmålet om åpen kirke kan være med å forkynne evangeliet i handling svarte han:

”Jesus selv forkynte lite, men gjorde mye.” Han avslutter med:

”Guds kjærlighet er nærværende for vanlige mennesker i åpen kirke. Noen er søkende, andre har behov for varme, etc.”

Nr 3 sier at nestekjærligheten kommer til uttrykk,

”ved at vi som kirke viser gjennom åpen kirke at den hører og ser. At folk blir hørt og sett og erfarer dette”.

Når det gjelder inkluderende felleskap framhever hun uttrykk som at det er ”høyt under taket” og at folk føler seg velkomne. Folk sier ofte at ”denne kirken har jeg gått forbi i årevis, og nå kunne jeg gå inn.” Hun tolker dette som at da blir kirken med ett inkluderende, bare ved det blotte faktum at den var åpen, slik jeg tolker henne. Hun sier at vi er Guds skaperverk, og at

en åpen kirke kan bidra til at mennesker som har det vanskelig kan gå et skritt videre, og da er uttrykksformen ”vern om skaperverket” oppfylt slik jeg tolker henne. Kampen for rettferdighet kan komme tilsyne f.eks dersom kirken huser asylanter. Hun er klar på at åpen kirke er med på å forkynne evangeliet fordi de inviteres inn i Guds hus og et hellig rom.

”Jeg opplever denne kirken som en kirke som lar folk få erfare Gud uten forklaringer, eller at noen skal fortelle deg hvordan du skal oppleve Gud. Prestene i Den Norske kirke har vært litt sånn at de skal fortelle folk hvordan en skal oppleve Gud. Jeg har mange vanskelige erfaringer jeg har måttet hankses med på grunn av slik påvirkning”.

Hun forteller om et vevd teppe som preger en hel vegg i Haugerud kirke og sier:

”Der behøver jeg ikke noen preken, bare å se på teppet er nok. Det er vevd inn levd liv i det teppet. Alt dette har mye med rommet selv å gjøre”. Altertavla i denne kirken, formidler Jesu lidelse, og da blir det evangelium fordi han sto opp igjen”.

Tavla viser nedtagningen fra korset etter at Jesus har utåndet. Inskripsjonen under bildet lyder: ”For saa ofte i æder dette brød og drikker af kalken, forkyynder i Herrens død indtil han kommer”. Jeg, som skriver dette, tolker dette som at Jesu fysiske kropp billedlig sett blir til nattverdselementer. *Nr 3* sier

”Ikke noe av dette kunne formidles for folk i en travel hverdag dersom ikke opplåsningshandlingen finner sted til stadighet gjennom uka i folks hverdag”.

4.2.2 Responsen på bolk 2 fra bykirke 2.

Nr 1 reflekterer over begrepet evangeliet i handling.

”Hvis jeg ser antydning til krancling på nabobordet sier jeg: ”Husk å være snille med hverandre... Det sa jo'n Jesus også. Når vi lager suppe på mandager er det jo en slags handling i praksis, eller når vi vasker sår”.

Kirkevertene har et godt fellesskap der de passer på hverandre og støtter hverandre. De trøster de som gråter, og det gjør mange. Frokost/lunsj-langbord på lørdager. Da kommer 50-60 stk

hver gang. Brukere og verter er sammen i fellesskap. Ensomme mennesker blir tatt hånd om. Kamp for menneskers rettferdighet sier hun stadig hun ser fordi alle er like mye verd.

”Før fikk ikke utagerende, rusa folk komme inn, men de har jo rett på respekt. Det er jo *rettferdig* det at de skal få komme inn i kirken de som alle andre”.

Hun forteller at det er flere som har sluttet å ruse seg fordi de har fått noe å strekke seg etter. Hun sier:

”det tror jeg fordi vi har åpen kirke og alt dette med å respektere folk, at de får servering og ro. Dette kan være begynnelsen på det å slutte med rus. De får håp- klem og varme”.

Nr 2 assosierer evangeliet i handling med gjestfrihet og det å omsette til handling det en har i sitt trosliv. Hun er opptatt av vern om skaperverket og sier at vi aldri må bli trette av det ansvaret vi har for hverandre og naturen. Hun reflekterer videre om kamp for rettferdighet at det kanskje kunne bringes til torgs i diverse medier det en erfarer i åpen kirke. At en da bringer problemstillingene videre for et bredere perspektiv. ”Det finnes fora for å synliggjøre den kampen for tilværelsen som en del gjester i åpen kirke lever under”, sier hun. At det løftes fram er viktig, fortsetter hun.

”Før sto rusmisbrukerne ute i offentligheten, men nå er de her, integrert og respektert i livet i byen på grunn av deres innpass her og det søkelys som denne kirken gjennom sitt arbeid setter på dette. Slik sett er evangeliet virksomt i handling her i denne kirken!”

Nr 3 sier at her sitter alle typer mennesker, som på ulike måter er utstøtt. De er velkomne ett sted i byen, det er her. Han sier:

”Det tydelige er at ved at rommet blir holdt åpent som her, så blir dette synlig rett for øya på alle!”

Jeg spør om det åpen kirke representerer er like viktig som når du står der oppe og forkynner (jeg peker på prekestolen)? Han svarer ja.

”Det er forkynnelse å låse opp den døra- Vi åpner opp og inn strømmer disse gruppene... ja det er forkynnelse an mass!”

Jeg ble nyskjerrig og spurte om ikke så mange såkalte ”slitne” folk kan virke avskrekkende for såkalte ”vanlige folk”. Han svarte med 2 sitater fra såkalte ”vanlige mennesker”:

”Når det sitter sånne folk her er det kanskje plass for meg også da” og ”Her er det eneste stedet jeg får til å be for her er folk så i nærkontakt med de plasser i livet der det gjør vondt. Jeg kommer så i nærkontakt med meg sjøl her fordi sårbarheten er så synlig.”

Min respondent fortsetter:

”Hele rommet forkynner her, ikke bare symbolene men også menneskene som er tilstede. De er ikke støysendere eller problemlagere, men forkynnere. De forkynner noe med sin blotte eksistens og tilstedeværelse i rommet og åpner opp for andre igjen”.

Han presiserer igjen viktigheten av å bevare helligheten og det sakrale og annerledesheten med dette rommet. Dette ivaretas også ved at det leses fra skriften hver dag. Han sier at i denne kirken virker det som om avstanden til de nesten 2000 årene fra bibeltekstene ble skrevet til nå ikke eksisterer på et vis og gir et eksempel i teksten fra det store gjestebudet i Lukas 14.15 ff. Fra vers 23 f siterer jeg: ”Da sa Herren til tjenerne. Gå ut på veiene og stiene og nød folk til å komme inn, så huset mitt kan bli fullt. For det sier jeg dere, ingen av dem som var innbudt, skal få smake festmåltidet mitt”. Min respondent påpeker den tette forbindelsen det er mellom en slik tekst og det som skjer her i kirken- som nettopp handler om å møte utsatte grupper. Han sier det gjør noe med deg som prest og forkynner at disse menneskene faktisk forkynner, med sin eksistens og tilstedeværelse, til deg.

”Når vi samles og leser evangeliet, åpnes det også for lystenning i fellesskap. Det som sies i denne settingen gjør at prestens prekener blekner” Handling og ord blir ett, og kirkens kroppsspråk blir tydelig. Dette er en måte å være kirke på, kirken som ”kropp”

blir synlig, Når folk ser hva som foregår, snakker kirken med et kroppsspråk som fremstår som klart evangelisk- det er sånn kirken skulle vært ikke sant”

Han reflekterer videre over dette med å komme til poenget når en først skal bruke ord. Å kutte til beinet, og skrelle bort alt som ikke er vesentlig. Slik kan det verbale og handlingene utfylle hverandre uten at det ene har forrang. ”Denne menigheten her i kirken er en rastløs menighet” sier han videre ”kom til poenget, Kom til Kristus, la oss få tenne lys og gi oss nattverd”! Alt dette ordløse som skjer er sterke uttrykk for evangeliet i handling.

4.2.3 Responsen på bolk 2 fra bygdekirken.

Nr 1 sier hun føler hun er med på noe som gjør en forskjell- at hun gjør en god gjerning. Hun sier:

”folk er glade når de går ut igjen. Jeg tror at folk tenker på skaperverket når de kommer inn i kirken. De kommer i kontakt med noe inni seg- kanskje sin barnetro”.

Hun kan imidlertid ikke se at evangeliet i handling kommer fram i åpen kirke i denne bygda i utpreget grad.

Nr 2 mener at det er en nestekjærlig handling at folk bruker av sin fritid for å holde kirken åpen for folk. Videre sier hun det er i den sammenheng å være hyggelig mot folk og møte deres ulike behov. Hun mener også at det er inkluderende i den forstand at man kommer i kontakt med folk. ”Folk setter pris på å få snakket med noen”. Hun opplevde en gang at en ung asylsøker kom innom og hadde veldig behov for et møte med et annet menneske. Ikke enkelt for en kirkevert å ta seg av et så ulykkelig menneske.

4.2.4 Responsen fra bolk 2 fra bykirke 3

Nr 1 sier at vi viser nestekjærlighet ved at vi som verter forsøker å se de som kommer inn.

”Folk spør om praktiske ting. Vi lytter, sier noen trøstens ord og gir et klapp på skulderen”.

Hun reflekterer rundt i hvilken grad folk som kommer inn føler et fellesskap med de andre i rommet.

”Noen gråter, andre skriver bønnelapper, noen tenner lys og sitter i stillhet. Skaperverket vernes vel ved at man tar vare på hverandre. Livet går jo ikke på linje for noen av oss og da må vi jo ta vare på hverandre”.

Hun trekker fram et vanskelig anliggende når vi begynner å snakke om kamp for retteferdighet. Hun anser dette å ha tiknytningspunkter med de andre 3 uttrykksformene. Før ble det tolerert at folk sovnet i benkene. Nå er det nye regler for dette. Det tillates ikke å spise og drikke, og ikke sove. Dette synes min respondent er problematisk. Hun har ingen problemer med å forstå logikken i argumentene for disse nye reglene. Men hun synes det er vanskelig å håndheve dem og samtidig skulle være en inkluderende kirke.

”Mange snorker, noen lukter vondt, og er til sjenanse for andre, så ekskluderer dette de andre- de vanlige”

Fordi det har blitt slik, ønsker hun seg et oppholdsrom i krypten der folk kan slappe av og bli subjekter for en omsorg som kan karakteriseres som evangeliet i handling. Hun sier:

”Det ville kostet tid, krefter og flere mennesker dersom vi skulle blitt en mer omsorgskirke”.

Hun tar til orde for å synliggjøre potensialet for å drive mer omsorgsfullt overfor utsatte grupper. Hun nevner også at mange kommer for å rakke ned på kirken. De benytter anledningen når den står åpen. Hele kirkens historie blir dratt frem og kritisert. Det hender det kommer til voldsomme meningsutvekslinger. *Nr 2* assosierer evangeliet i handling med Jesu egen gjerning, og måten han både talte til og møtte både enkeltmennesker og grupper. Han så folks nød, helbredet syke og gjorde gode ting mot mennesker han møtte. Hun viser til brødunderet fra Matt 14, og den blinde Bartimeus fra Luk 18. Det å gjøre kirken tilgjengelig for folk synliggjør at den ønsker å være der for folk i deres hverdag med alt det folk bærer på, og det mener min respondent er med på å formidle evangeliet i handling.

Nr 3 mener at det som blir sagt i en preken er åpen kirke med på å synliggjøre. Noen har evnen til å tale, andre ønsker å gjøre praktiske ting. Videre tar også henne opp tematikken om hva som skal tolereres i rommet. Hun forteller at de hadde en runde på dette for et par år siden. Da ble reglene endret. ”Vanlige” folk snudde i døra og gikk ut igjen da de kom inn og fant rusa og ”slitne” mennesker sittende og sove i benkeradene. Min respondent synes det er

vanskelig å avvise og vekke folk som så tydelig har behov for hvile og omsorg. Hun også tar til orde for et tilstøtende lokale som kan brukes som varmestue, der folk kan få duppe av og bli møtt med sine ulike behov. En annen utfordring er i en slik sammenheng sanitærforhold og mat.

”Ellers synes jeg det fungerer bra. Jeg tenker at dette er en viktig oppgave, å se folk. Kanskje jeg er den eneste de snakker ordentlig med i løpet av en dag. Det er en del utfordringer med folk som har det veldig ugreit i livet. Vi har jo ingen direkte midler til å hjelpe med. På den annen side har vi jo litt ansvar for de folka som kommer inn, når vi åpner et sånt rom. Vi åpner jo for å møte folk, ikke bare for dem som tilsynelatende har det greit”.

Hun er frustrert over å komme til kort noen ganger i det å kunne gjøre noe som virkelig monner. Dette i lys av formidling av evangeliet i handling mener hun nok at formidlingen kunne vært bedre.

4.2.5 *Responsen på bolk 2 fra bykirke 4*

Hun begynner med å si:

”Evangeliet i handling *er* min tro. Jeg stivner i gudstjenesten, ordene når meg ikke. Dogmene synes jeg er vanskelige. Gud fornemmes i fellesskapet. Evangeliet = handling, det er min tro”.

Hun blir enda tydeligere enn andre har vært når jeg spør om nestekjærlighet kommer til uttrykk i åpen kirke:

”Det å stenge folk ute ved å unnlate å låse opp kirken fysisk er per definisjon udiakonalt og lite nestekjærlig. Så nestekjærlighet kommer konkret til uttrykk ved å låse opp. Derfor gir det like mye mening som å si at vi for eksempel har hatt åpent 4 timer i dag, at vi har vært stengt i 20 timer. I de 20 timene har folk vært utestengt fra kirken i dag”.

Hun sier hun tror at langt flere ville gått i kirken i en åpen kirke enn til en gudstjeneste dersom dette hadde blitt vanlig og folk hadde en bevissthet om det.

”Det er også inkluderende å ha kirken åpen. Det er maktmisbruk ikke å åpne kirken. Kirken har i flere år nå fått en redusert plass i befolkningen, men etter 22. juli 2011 og terroren i regjeringskvartalet og på Utøya så man at åpne kirker har betydning for folk. Folk er mer åpne for åpne kirker enn for kirkens øvrige virksomhet. Det er inkluderende”.

Hun argumenterer videre for at vern om skaperverket også har sine uttrykksformer i åpen kirke. Hun viser til begrepet ”mindfulness”, og sier:

”Det handler om å ta en pause og kjenne etter, registrere hva som skjer i kroppen. Jeg tror at den kontakten man får med seg selv, sin egen kropp, selve livet- pusten- med skaperverket, så tenker jeg at da får en større respekt for det hele, i tillegg til at vi er en del av det. Mindfulness gjør at en reflekterer mer over sammenhengen i livet, i tilværelsen, i skaperverket, og det skjer i åpen kirke”.

Om åpne kirker kan være med i kampen for rettferdighet og således være den siste av evangeliet i handling’s 4 uttrykksformer som er virksom innenfor rammen av åpne kirker, har hun flere perspektiver:

”det at kirken er åpen gjør at folks behov kan bli møtt. Er den stengt finner disse møtene aldri sted. Kampen for å holde åpent kan dypest sett handle om kampen for at folk skal slippe inn med sine behov. Møte med mennesker er viktig for å vite hva kampen er om. For at vi skal være en hverdagskirke må vi vite hva slags hverdag som er der ute. Derfor er det å åpne kirken like mye som å slippe folk inn, å slippe oss selv som ansatte ut i folks hverdag. Det gjør kanskje kampen for rettferdighet mer synlig for oss, hva kampen består i. Hva rører seg i folks liv, hvor trykker skoene? Når jeg åpner vet jeg ikke hva dagen bringer, og det åpnes begge veier. Møtene skjer kanskje i kirkerommet, men der er en toveis bevegelse som kan være med å definere kampen for rettferdighet i verden”.

4.3 Respons på bolk 3 fra intervjuene.

Bolk 3 er på flere måter sammenfallende med bolk 2 og diakoniens 4 uttrykksformer. Flere av disse uttrykksformene tar opp i seg menneskers livsmestring og ulike måter å håndtere ulike utfordringer i livet på. Slik sett blir det på en måte en utdypning samtidig som jeg beveger meg inn i et mer psykologisk landskap med en visst sosiologisk underbygning. Landskapet er

primært psykologisk fordi mitt fokus er i første rekke individets indre i møte med det institusjonelle- åpne kirke som måte å være kirke på. Det er menneskets mange møter med det hellige som er det som studeres, innenfor rammen av samfunnet og kirken som institusjon slik den fremstår i vår samtidskontekst.

4.3.1 Responsen på bolk 3 fra bykirke 1

Nr 1 forteller om at han føler Guds nærvær i kirken, i selve kirkerommet. Det er høyt under taket. Han forteller at han har det godt i dette rommet og er i kontakt med sin høyere kraft- Gud. Videre poengterer han at altertavla er trist. Den representerer slik han ser det, en pietistisk tradisjon som bidrar til at mennesker slår blikket ned. Altertavlen illustrerer, som nevnt, nedtagelsen fra korset. En død Jesus, som flere mennesker baler med å ta ned. Min respondent mener det ville vært bedre med et motiv av en oppstanden Kristus. Da ville rommet i større grad bidratt til å gi folk livsmot. Han sier:

”Dette bildet blir såpass altoverskyggende at det hindrer folk i å bli oppløftet over andre innslag i rommet. Det bidrar ikke til endring av dårlige og usunne gudsbilder. Rommet har potensiale til å gi folk økt livsmestring, men da må slike anakronismer som dette bildet skiftes ut med mer oppløftende bilder”.

Respondenten forteller om en krise han selv var igjennom, hvor det å være i åpen kirke har hjulpet på mestringen av denne krisen. Han fremhever bønn, lystenning og samtaler som de virkemidlene som i størst grad virket på mestringserfaringen. Han gir et eksempel på et møte med et menneske i kirken han som kirkevert kom i kontakt med som var i dyp krise.

”Jeg skjønnte intuitivt hva han trengte. Kontakt, medfølelse, nestekjærlighet og vern om skaperverket, ham selv. Jeg holdt rundt ham og merket at han roet seg. Han fikk gråte til han var ferdig. Vi sa ikke mye. Det tok kanskje et kvarter. Det er en handling i seg selv at kirken er åpen, og jeg føler meg som Guds barn ved bare å være i rommet”.

Nr 2 trekker fram en side ved åpen kirke som kan virke mestringsfremmende, og sier:

”det at folk i eget tempo kan søke Gud og det hellige. Kirken lar folk få komme i undring, i stillhet, og i felles kontemplasjon i rommet, og på den måten nærme seg mysteriet. Det oppstår fra tid til annen et slags ordløst fellesskap når flere sitter i

stillhet i sammen kirkerom. At jeg kan få lov å være med på å gi mennesker denne muligheten å kjenne på fellesskap på denne måten, påvirker meg som kirkevert meget sterkt”.

Når han noen ganger har lest bønnelapper som folk har skrevet, slår det ham at dette kan være en slags erstatning for katolikkenes skriftestol, med alle de positive effektene dette kan avstedkomme rent mentalhygienisk.

”Dette er en måte å være diakonalt tilstedeværende og livsnær kirke på når folk kan komme med livet sitt på denne måten å få kommet til orde- det leser vi direkte ut av bønnelappene. Det at folk kommer når de opplever at livet er vanskelig og kriser inntreffer må jo bety at det har en åpenbar funksjon. Og det gjør de i stor utrekning. Blant annet at Gud tar imot bønnene deres og dermed tar imot dem. Det er mulig dette er å strekke bildet om den bortkommende sønn noe langt, men det at faren i historien tok imot ham igjen med en åpen favn... En åpen kirke er kanskje en slik åpen favn for bortkommende sønner og døtre. Det viktigste vi kan formidle er at mennesker er elsket av Gud uansett. Guds kjærlighet er ikke avhengig av livssituasjon eller prestasjoner. Jeg håper vi formidler dette ved at kirken er åpen. Det er en sentral del av forkynnelsen- ja da er vi jo med på kirkens forkynnelse vil jeg si da”.

Dette poenget **Nr 2** anførte med hensyn til bønnelapper som en mulig erstatning for katolikkenes skriftemål, innlemmet jeg i intervjuguiden i de videre samtale. **Nr 3** sier hun opplever at folk har stor respekt for rommet.

”Her møter mennesker noe helt annet enn på RIMI eller på samfunnshuset. Vi inviterer til en helt annen virkelighet, og det kan vel bidra til livsmestring. For eksempel lystenning, det er frigjørende. En trenger ikke formulere ord, men bare tenne, også ferdig med det... Vi har jo sett etter terroren 22/7 2011, at dette kan gi mening til et helt land. Dette er tydelig livsmestring. Jeg har en stor tro på selve handlingen å tenne et lys og sette det fra seg i et kirkerom. Lystenning har betydd mye i eget liv, gjennom vanskelige opplevelse og kriser, eller når jeg står overfor valg. Jeg opplever det som et bra verktøy som kirkevert. Det er godt å kunne si skal vi gå å tenne et lys sammen i kirka, eller si til noen at jeg skal tenne for deg på onsdag”.

Hun forteller også at hun opplever det å kjøre forbi den åpne kirkedøra og det å vite at den er åpen 4 dager i uke et betydelig antall timer, i seg selv gir en god følelse.

”Jeg blir alltid glad når jeg tenker på dette eller ser det, fordi det gir et normalt bilde av dette nærmiljøet. Det er normalt at denne kirka er åpen”

4.3.2 Responsen på bolk 3 fra bykirke 2.

Nr 1 forteller at hun har forandret livssyn etter at hun har vært engasjert i denne kirken over tid. Hun sier:

”Nå har jeg en tro .Jeg har aldri vært noe flittig kirkebruker før, men du forandrer livssyn når du møter slik medmenneskelighet som her i kirka. Du får gi av deg sjøl og du får medmenneskelighet tilbake både av rusmisbrukerne, av de andre frivillige og av bymisjonens ansatte. Du forandrer livssyn i sånne miljøer”.

Hun svarer at det er mange måter å tro på, og her er en raushet, en blanding, på mange måter en synkretisme slik jeg forstår henne. Og det anser hun som positivt. Hun trekker fram lystenning når det gjelder livsmestring, og beskriver dette som noe levende, noe som bidrar til å få rensert seg og gå videre lettere til sinns. Hun framholder poenget med at stillhet er viktig i hverdagen og at det ikke må sies noe for å fornemme nærværet av noe annerledes, noe som ikke kan beskrives, og som erfares i hvilen, stillheten og lystenningen i kirken. Hun understreker viktigheten av at folk får snakket ut om alt det vonde i livet.

”I denne kirken møter vi mange som lever et vanskelig liv på ulike måte. De fyller kirken. Da er det viktig for at folk skal oppleve mestring at de blir hørt og tatt på alvor. Her blir de respektert selv om de er rusa. De jo ikke vant til at folk hører på dem. Nettopp derfor blir den nok brukt mye av folk som har gått litt på snørra. Kirka trenger alle slags folk. Folk trenger respekt uansett hva slags kategori de ligger under. Jeg skjønner godt at folk kommer til den herre kirka jeg. Men til mange andre kirker, det skjønner jeg ikke bestandig nei”. De er formanende og ikke tolerante nok. Vi må alle hjelpe til så det blir sånn. Det er brosteinskorset der det tennes lys som definerer denne kirken, som gjør dette kirkerommet til mer enn et rom, ikke altertavla”.

Nr 2 sier at det mennesker trenger aller mest er levende og romslige fellesskap, og det finner de her. Hun sier at uansett hvor mye som har gått galt i livet, blir folk her møtt som mennesker i ”øynehøyde”.

”Det er ofte her vi som verter må være oppmerksomme fordi øyekontakten kan føre til forståelsen av at noe trenger mer enn bare å være her, en prat, en klem. Uansett hva som har skjedd, blir de sett, der de er. Det å møtes på denne måten har en helbredende effekt. Lysene er viktige symboler for vår bønn. Det er viktig at lysene på brosteinskorset aldri må slukke.

Nr 3 sier at sorgen kommer sterkt til uttrykk i dette rommet.

”Det er så mye sorg på gata utenfor her. Mye avvisninger og fordekt sorg, og rusinga er medisin mot det som gjør vondt. Det betyr at sorgen må få plass. Der er kirkerommet et helt spesielt rom fordi mange knytter rommet til sorgen. Sorgprosesser er en del av våre liturgier og folk skriver i boka og på bønnelapper om sin sorg. Vi har skrevet ut 35 tjukke bøker- brukerbøker som ligger i kirka. Mye sterke historier. Det er vanvittig lesning”!

Han svarer bekreftende på at åpen kirke har mentalhygieniske sider ved seg. Han sier

”hvilket annet offentlig rom i denne byen er det fullt ut akseptert å sitte og grine uten å bli sett rart på? Det handler om å fikse og leve med et liv fullt av smerte, sorg, savn og en ryggsekk full av ting som gjør vondt. Livsmestring er å innse at det er sånn livet ser ut og allikevel fortsette å gå videre”.

Jeg spør: ”Og kirken går med folk gjennom en åpen kirke”? Han svarer: ”Med andres hjelp og støtte og ved troen på evangeliet”.

4.3.3 Responsen på bolk 3 fra bygdekirken.

Nr 1 forteller at hun ikke tror folk kommer inn for å oppleve sinnsro og kontemplasjon. Hun tror at det er flest som vil se av historiske grunner. Kirkevertene sitter og prater sammen under vakta og har det sosialt, og tenker ikke videre på rommet i seg selv. Men hun sier hun tror folk kanskje opplever noe av hellighet selv om dette ikke var deres intensjon for besøket. Når hun

får resonert og reflektert litt over mine spørsmål svarer hun bekreftende på at det er viktig med åpne kirkerom for å møte folks åndelige lengsel. Slik sett peker dette på et udekket potensial i en kirke som i denne bygda. Hun sier:

”Både kunsten og religionen bør være tilgjengelig for folk. Hva de får med seg vet jeg ikke, men vi bør uansett satse på det”.

Hun tror at mange sider ved åpne kirker har et potensial i seg med hensyn til å hjelpe folk med livsmestring, selv om hun ikke har observert det i denne kirken så langt.

Nr 2 Synes det er en fin tanke at åpne kirker kan ha alt dette i seg. Hun tror ikke folk i bygda kommer til å benytte seg av det, fordi man er opptatt med andre ting. Hun har selv benyttet seg av tilbudet i bykirke 3, og synes det prinsipielt er viktig og bra med alt det åpne kirker kan bidra med for mennesker. Hun er usikker på hva åpne kirker kan bidra med i møte med menneskers livsmestring i vanskelige livssituasjoner. Hun sier:

”Da må man jo få møte folk som å snakke med, og det krever ressurser”.

Hun ser absolutt potensialet. Hun mener at rommet rommer mye som kanskje ikke synes med det blotte øye. Hun tror folk kan gå glipp av mye i et slikt rom dersom man ikke tar seg tid. Hun forteller at det var hennes mann som tok initiativet i sin tid til å åpne kirken i denne bygda. Hun sier:

”Han syntes det var for galt at kirkene ikke skulle være tilgjengelig mer enn søndag formiddag. Han likte stillheten og det meditative med kirkerommet. Så hans intensjon var nok ikke bare kulturminnet. Men for å få mennesker kommer av meditative grunner”.

4.3.4 Responsen på bolk 3 fra bykirke 3.

Nr 1 håper den åpne kirken kan bidra til å gi folk et bittelite pusterom i alt det vanskelige. Det er i følge henne mye ”tung psykiatri” som hun kaller det som kommer innom. Folk føler livet tynger. Den åpne kirken kan absolutt bidra til folks livsmestring. Hun sier:

”Det virker av og til som folk går litt lettere ut enn da de kom inn... men det blir vel fort like vanskelig igjen... enkelte er gjengangere. Mange sliter med gudstjenesten, men mange kommer hit. De ønsker den godheten rommet tilbyr men blir skremt av det presten sier. For mye prat og de har opplevd fordømmelse. Ritualene kan virke skremmende. Men her i dette rommet og stillheten skremmer ikke like mye. Mange sier at de klarer ikke alle disse ritualene...”

Nr 2 er usikker på om åpen kirke bidrar til å øke folks kjennskap til den kristne lære. Hun sier at ”kanskje ikke det er hovedsaken heller”, og at nettopp det at folk får et møte i eget tempo kan bidra til bedre mestring og sunnere gudsbilder. Hun er ikke helt med på at bønnelapper kan ha skriftefunksjon. Hun tar derimot til orde for at

”dette med bønnelapper er det noe halvveis over, fordi det er en form for gjensvar som ikke er der. Dersom kirken er et sakrament for verden burde den i alle fall ikke være stengt”!

Hun er opptatt av at for at kirken skal fungere slik må en grad av opplæring og grunnleggende kunnskap om kirkens lære være tilstede hos mennesker. Dersom ikke vil ikke rommet og det som tilbys der være en optimal hjelper i hverdagen eller i kriser. Hun sier videre at det er viktig å ha kirken åpen uten at noe skjer. Hun har observert at dersom noe skjer innenfor, det være seg gudstjeneste eller annen aktivitet, stanser oftere folk og går ut igjen:

Dersom det bare er åpent og ingenting skjer kommer mange flere inn og setter seg i stillhet og inntar rommet med all dens fylde. Unntaket er dersom det spilles musikk. Det får faktisk folk til å sette seg”.

Nr 3 hører ofte folk snakke om sine erfaringer av å være lettere til sinns når det går ut etter et besøk i kirken. Hun påpeker at livet i dagens samfunn ikke er lett for mange, og sier at det kommer mye sterkt til uttrykk på bønnelapper. ”Det er tydelig at folk opplever å få lettet seg”, sier hun. Hun tar til orde for at det å sitte i stillhet kan være viktig i dagens samfunn.

”Det å kunne sitte å bare *være* litt, og bare kjenne på at det er godt nok, er bra.. Åsså sitter det kanskje flere der og da gjenkjenner en seg selv i andre- en fellesskapsdimensjon”.

Hun mener at mange har et forhold til kirken, og at det er naturlig å oppsøke den når livet blir vanskelig. Hun er veldig med på dette med halvparten i kirkerommet, og tenker at det er mye meningstetthet/ meningsfylde i et slikt rom som kan treffe folk i ulike livssituasjoner og gi tolkning til livet og være til hjelp når livet skal mestres i alle sammenhenger. Når jeg presenterer Brodds tanke om kirken som sakrament for verden responderer hun:

”Da begynner det virkelig å få dimensjoner over seg, for da begynner jeg å tenke på at den lille stunda jeg er her ikke er så lite lell. Da blir tilstedeværelsens viktighet oppgradert veldig”.

4.3.5 Responen på bolk 3 fra bykirke 4

Hun nyanserer bildet noe. Hun tror at mange slett ikke opplever hjelp til mestring. Hun sier:

”Mange kan oppleve mer uro i et kirkerom kanskje, og ha mange brodder mot kirken som kommer til uttrykk i dem. Alt kan skje! Noen kan kjenne at de møter Gud, andre kjenner ikke noe”.

Hun tar til orde for åndelig veiledning i kirken og funderer på om f.eks *mindfulness* som metode kan ha noe for seg. Hun har ikke tenkt lenge og grundig gjennom dette, men resonnerer over at her er noe upløyet mark Det kan være spennende å tenke videre på innenfor rammen av åpen kirke. Hun tenker at dette kan være metoder for å kunne tilby noe spesifikt innenfor rammen av åpen kirke som vil kunne bidra ytterligere til mestring. Hun tenker at åpen kirke konseptet er en oase vi er i ferd med å oppdage, og som har i seg potensiale til en uendelig rikdom. Hun tenker at slik kirken fokuserer nå, er altfor snevert. Hun sier:

”En åpen kirke formidler at Gud elsker mennesker på tross av vellykkethet og lykke, og dette hjelper mennesker på veien- som en støtte i hverdagen. Kirken er et holdepunkt i verden”.

4.4 Respons på bolk 4 fra intervjuene.

Bolk 4 er oppsummerende. Et viktig spørsmål ble til underveis- det normative spørsmålet: Burde Den Norske kirke åpne flere kirker, og burde det i tilfelle gjenspeile seg i ressursbruk? Dette svarer direkte til hypotesen om at åpne kirker er en måte å være kirke på, og tar også opp i seg hvor opptatt kirkevertene selv er av andre måter å drive kirke på enn de

tradisjonelle. Det tar også opp i seg hvordan de som kirkeverter i åpne kirker opplever at kirken som organisasjon prioriterer ”ovenfra” og hvordan de som møter ”folk flest” i hverdagen synes det bør være. Som kirkeverter står de i en unik posisjon med tanke på å kunne se dette fra to vinkler- folk i gatas perspektiv, og fordi de fleste av dem har såpass innblikk i den kirkelige struktur til at de kan til en viss grad ha dette perspektivet også. Spørsmålet om flere åpne kirker og ressursbruk var ikke eksplisitt utformet før det 3. intervjuet i Sagene.

4.4.1 Respons på bolk 4 fra bykirke 1.

Nr 1 svarer på spørsmål om hva som gjør at folk kommer til kirken:

”De lengter hjem! Det er mye i kirkerommet som minner dem om at de er Guds barn. Åpen kirke er en viktig funksjon i menigheten jeg føler meg ledet til å være med på dette.

Nr 2 Ser at rommet rommer mye og det at det alltid har vært brukt til bønn og formidling, gjør at folk søker dit og får med seg en ro inn i hverdagen. Utviklingspotensialet er å være enda tydeligere på å møte folk der de er med eller uten kriser. At Guds kjærlighet formidles er det viktigste, og det har han påpekt tidligere at kommer tydelig til uttrykk i åpne kirker. Flere åpne kirker ser han på som nødvendig.

Nr 3 Mener folkekirken gjennom overgangsrutene er årsaken til at folk oppsøker kirken når den er åpen. Det er på en måte en inngangsport. Hun håper at det at kirken er åpen for alle kan bidra til folks troshistorier- et nytt møte med kirken, spesielt der de har opplevd vonde ting innenfor kirkelige rammer tidligere i livet. Hun sier:

”Det er ikke så viktig med kjeks og kaffe som nettopp at selve møtet blir bra. Flere kirker må holdes åpne”.

Burde vi da justere litt på vår ressursbruk i forhold til gudstjenesten, spurte jeg da. Hun svarte:

”Det tør jeg ikke svare på, fordi jeg er så glad i gudstjenesten også. Men det er viktig, Gud er jo her i åpen kirke, og alt her inne gjør Gud tydeligere for folk”.

4.4.2 Respons på bolk 4 fra bykirke 2.

Nr 1 mener at alle kirker som ligger geografisk sentralt burde satse på å holde åpnet så mye som mulig. Hun er også opptatt av at folk melder seg for å hjelpe til, altså at frivillige er med på dette. Det er også viktig å bruke ressurser på dette. Hun sier:

”Tenk på alle de flotte kirkene som ikke rommer folk. Det er mange som ikke vet hva de skal ta seg te”.

Nr 2 mener kirker burde holdes åpne uavhengig av beliggenhet. Hun er selv pilegrim og opplever på sine reiser at det er lite kjekt og såpass ofte komme til stengt kirker. Hun mener også det er viktig at frivillige er med på å holde åpent. Da kan det være mer åpent. Hun mener kirken bør omdisponere midler og bruke dem på å holde kirker mer åpne. Tilslutt hevder hun at kirken bør finne måter å synliggjøre utbytte av å ha åpne kirker.

Nr 3 forteller at i denne kirken er de som sliter mest med sine liv kanskje de som mest bidrar til å gjøre kirken relevant for folk flest. Mennesker som er nyskjerrige på hva dette er for noe, stikker kanskje innom og ser at det tennes lys og at det bes og samtales. Han sier:

”Neste gang kan kanskje jeg også tenne lys har jeg hørt folk si. Så opplever de at dette også angår meg og mitt liv. Avstanden til Gud blir mindre når man blir vitne til at Gud så til de grader bor i det lave, og sprukne. Da blir disse menneskene i dette rommet også sakramenter fordi de åpner vei for mange. De blir døråpnere. Hvis han tenner lys, skal jammen jeg også, det berører meg. Det er mange som går med tanker om at jeg har ikke noe plass her, inntil noen viser vei og åpner døra. Og da er vi tilbake til denne gatepresten som fikk spørsmålet om det er plass til meg i ditt hus. Dette må vi som kirke ta innover oss. At mange går og tenker at dette vi driver med har ikke noe med meg å gjøre. Da blir spørsmålet: hvordan aktualisere evangeliet. Vi prøver på mange fancy måter. Og her står noen menneskekropper og forkynner ved å være de de er også åpner de etter hvert evangeliet for andre mennesker på en utrolig spesiell måte”.

Han mener at flere kirker bør holdes åpne, men tenker at denne kirken har en spesiell historie som ikke uten videre kan kopieres bare man åpner en hvilken som helst kirkedør.

4.4.3 Responsen på bolk 4 fra bygdekirken..

Nr 1 og Nr 2 synes det burde være anledning for mange flere å komme inn i kirker.

4.4.4 Responsen på bolk 4 fra bykirke 3.

Nr 1 mener det burde være flere åpne kirker. Hun sier hun brenner for det at kirker skal være åpne både de sentralt beliggende og de mer perifere, fordi folk har behov for dette rommet enten de bor i byen eller mer grisgrendt. Hun mener dette burde prioriteres høyere enn det gjør i Den norske kirke i dag også når det gjelder bruk av ressurser. Hun har stor sans for hverdagsgudstjenester med forenklet liturgi og tidebønner fordi

”folk kjenner seg mer hjemme i dem fordi liturgiene ikke er like skremmende” som hun sier.

Nr 2 er skeptisk til å tappe gudstjenesten for ressurser å bruke det på åpen kirke, fordi gudstjenesten for henne er så viktig. Da heller satse på andre midler f.eks. ved å opprette givertjeneste til å drifte åpen kirke. Hun understreker viktigheten av tilgjengeligheten åpen kirke gir mennesker, og sier:

”Det å besøke kirken er noe folk fort kan venne seg til, en vet ikke før en prøver det skikkelig, og da er det viktig at mange kirker er åpne”.

Nr 3 er ikke fremmed for tanken på at ressursene kan hende er skjevt fordelt i forholdet mellom gudstjenester og åpne kirker og sier:

”Hvor mye betyr det egentlig å bruke så mye midler på gudstjenester? Det kan fort bli at mye prakt, kan gå på bekostning av mindre nærhet til mennesker”.

4.4.5 Responsen på bolk 4 fra bykirke 4.

Hun sier:

”Vi kan ikke bare åpne rommet, vi må åpne våre hjerter også, vi som jobber i kirka, og gjør noe for verden vi lever i, dersom kirka som sakrament skal ha noe for seg. Alle kirker bør være åpne! Hvorfor skal de være stengt”?

Hun peker på et misforhold mellom hvor mange som er interessert i gudstjenesten i befolkningen og hvor mange som vil kunne være interessert i å komme til åpen kirke dersom de fikk en reell sjanse til det. Hun sier:

”Da må i tilfelle kirkene være mer åpne. Derfor er det synd at det er teologer som styrer kirka. Problemet er at de fleste prestene elsker gudstjenesten, og så lenge det er teologer og prester som har mest å si, får vi ikke gjort noe med dette. De elsker gudstjenesten og gjør den for sin egen del. Det er jo en av grunnene til at en blir prest, de liker ritualene og det å preke. Jeg synes åpen kirke er viktigere. Prestene holder sine gudstjenester fordi de elsker den selv, uavhengig av hvor mange som ser ut til å like den. Det gjenspeiles i mange tomme benker. Mens diakonien og diakonene er grunnleggende opptatt av det menneskelige og ivaretagelse av hele dem”

5.0 Analyse

Hele det empiriske materiale er innsamlet informasjon om diakoni i åpne kirker.

Problemstillingen kunne kanskje vært så enkelt som ”er åpne kirker en diakonal arena?” Eller ”kan åpne kirker være et verktøy for diakoni?” Sammenhengen mellom den eventuelle formidlingen av evangeliet i handling i åpne kirker og eventuell livsmestring er det en slags kausalitet i. Grunnen til at jeg har trukket in et begrep som livsmestring er at jeg ønsket å se nærmere på en form for konkretisering av utfallet eller fruktene av diakonien, i dette tilfellet innenfor rammen av åpne kirker. Dette har gått opp for meg etter hvert. Samtidig er livsmestring i vår pluralistiske virkelighet vanskelig å måle og si noe helt konkret om. Livsmestring er med som begrep for å operasjonalisere hva evangeliet i handling kan bidra til som noe kvalitativt annet, men ikke som en erstatning for, den verbale og kanskje mer fornuftstiltalende formen for forkynnelse. Når jeg videre bruker ordet diakoni i åpne kirker tolker jeg hele spekteret med fordi jeg tenker ordet rommer hele fylde av de 4 uttrykksformene og konsekvensen av utført og erfart diakonal praksis hos de menneskene som blir studert. Samtidig er det dekning for å si at alle de fire uttrykksformene for evangeliet i handling ikke må være tilstede samtidig for å kunne kalle noe for diakoni. På samme måte er de 3 pillarene i diakoniens vesen, som nevnt i kapittel 3.2 (*Nordstokke 2009*), myndiggjøring, forvandling og forsoning ikke bestandig like synlig som noe som skjer samtidig. Videre vil jeg der det er naturlig problematisere ulike sider ved diakonibegrepet og plukke det fra hverandre.

5.1 Konkret og abstrakt diakoni

Hvorvidt diakonien kommer tydelig til uttrykk i åpne kirker, eller om åpne kirker er åpenbare arena for diakoni, kan ikke besvares før en distinksjon innføres som premiss for de argumentene som kommer videre. Jeg oppdaget tidlig i mine intervjuer 2 tydelig ulike måter å behandle ordet diakoni på. Det ene er de gangene en handling innenfor rammen av åpen kirke på en målbar måte kan defineres som diakoni. Det andre er de mer eller mindre fenomenologiske forklaringsmodellene som dukker opp som argumenter, slik som at opplåsningshandlingen i seg selv er diakonal fordi da tilgjengeliggjøres et rom som muliggjør diakoni og konsekutivt livsmestring. Et annet argument fra det empiriske materialet er utsagnet om at det er udiakonalt å ha stengte kirker fordi da isolerer kirken seg fra folket. Andre argumenter har tydelig teologisk eller filosofisk innhold som vanskeliggjør målbarheten.

Definisjonen på diakoni i henhold til Plan for diakoni i Den Norske er utgangspunkt for oppgaven. Det kan se ut som om *felleskapsdimensjonen* er den siden ved evangeliet i handling som tydeligst virkeliggjøres gjennom åpne kirker. Som i den 3 trosartikkel ”de helliges samfunn”, eller som Stephanie Dietrich omformulerer det ”de helliges fellesskap” (*Dietrich m.fl.red.2011: 52*). Hun tar til orde for å kalle det åpne fellesskap istedenfor inkluderende fellesskap. Dette fordi ordet ”inkluderende” forutsetter at noen inkluderer og andre blir inkludert (*ibid: 55*). Kirkeverten, på oppdrag fra stab og menighetsråd er den som har nøkkelen fysisk til kirken, åpner døra og vet ikke hva som vil komme til å skje. En tenker gjennom hvordan istandsette seg til det som måtte dukke opp. Utrykksformen *vern om skaperverket* har mer varierende kår, men det er en viss dekning for å la den sortere under vern av mennesket som skaperverk i sjelesorg og støtte. En av respondentene tok sogar til orde for at kontemplasjonen kunne sette et menneske i stand til å være mer reflekterende med hensyn til å tenke ”grønnere”. Dette kan selvsagt problematiseres. For det er ingen konkrete funn som kan verifisere en slik påstand, men det er flere respondenter som har vært inne på det. Utrykksformen *kamp for rettferdighet* er vanskeligere å finne i åpne kirker. Det er ofte svært brysomt og lett å se en annen vei når det dukker opp mennesker som trenger å bli kjempet for. dette kommer jeg tilbake til spesielt i delkapittel 5.2.1. Denne fjerde utrykksformen for evangeliet i handling kan nok være vanskelig å håndtere, og ivaretas kanskje best av organisasjoner innenfor det vi kan kalle den spesialiserte diakoni. Allikevel er hverdagsmenighetene forpliktet på å kjempe for rettferdigheten så langt de strekker til. Noen svakheter ved åpne kirker som arena for diakoni synliggjøres her, samtidig som vi kan ane et diakonalt potensiale. Utrykksformen *nestekjærlighet* synes å ligge i bunn, som et utgangspunkt for å gjøre kirkerommet tilgjengelig for folket.

5.1.1 Persepsjon i åpne kirkerom

I sin bok ”Den skjulte Gud” tar Geir Hellemo leseren med seg ut i et landskap der vi som lesere får del i blant annet gjenoppdagelsen av et roms betydning og de ulike uutgrunnelige rituelle praksiser og deres nedvurdering i møte med den moderne vitenskap. Han starter i innledningen med et sitat fra den franske filosofen Maurice Merleau-Ponty:

”Et indre menneske finnes ikke. Mennesket er i verden, og bare i verden kjenner det seg selv” (*Hellemo 2005, s 13*).

I etterordet tar Hellemo til orde for at all meningssøken handler om ”å tolke verden, slik den foreligger i all sin sanselighet” (*ibid*, s 158). Gjennom tolkning av litteratur og betrakning av ulike former for billedkunst, tegner Hellemo et bilde av en verden og en virkelighetsforståelse vi som postmoderne mennesker glipper litt i forhold til. Vi får ikke lenger helt tak i dette.

”Den utforskningen av verden som kildene i boka forteller om, er av en annen art enn den tilnærming til virkeligheten som langt på vei setter sitt preg på den moderne bevissthet. En kunne sagt at våre kilder har moderne naturvitenskap som felles fiende. Antagelig er det mer treffende å si at kildene avdekker den moderne vitenskaps begrensninger” (*ibid*, s 12).

Med dette bringer Hellemo leseren mot en ny virkelighetsforståelse som utfordrer til å la det sansbare i hverdagen treffe oss, og kaller på vår oppmerksomhet rundt uttrykksformer som ligger der, oppe i dagen men som vi postmoderne mennesker er avlært fra å fornemme, slik jeg forstår ham. Det er mange betraktninger i Hellemo’s bok om rom og om bilder og om vår persepsjon av det som formidles når vi utsettes for ulike inntrykk. Parallellen til et kirkerom der det finnes et rikt tilfang av slik sansbar stimuli er tydelig. Kristin Solli Schøien sier i sitt essay i boka ”tro” at kirkerommet er et rom med halvparter:

”Den ene halvparten kan en ta og se på, mens den andre halvparten er betydninger og fortellinger som ligger på lur i stein og tre, glass og broderi. Her er store hemmeligheter gjemt inn i små ting for den som har øyne å se med. Her ser vi stykkevis og forstår bare deler, men nok til å holde i når vi står midt i de store tingene i livet. I dette rommet øver vi oss i handlinger som kan tåle tyngden av de store handlingene når de kommer” (*Solli-Schøien i ”tro”, 2006: 38*).

Hun viser til boka *The empty space* der Peter Brook introduserer begrepet ”Holy theatre” som gjør det usynlige synlig, eller stedet der halvparter fra to virkeligheter settes sammen (*Ibid: 40*).

”Selve kirkerommet kan da sees som jordens halvpart av himmelen, og den som går inn i det rammes av hellige ting og trekkes inn i hellige handlinger. Det rommer rester av bønner, korsmerker og velsignelser, salmestrofer og foldede hender” (*ibid*, s 41).

Kirkerommet er med andre ord en kommunikativ arena. Rommet ønsker å formidle noe til de menneskene som kommer inn i det. Men i hvilken grad er det diakoni, og bidrar til menneskers livsmestring? Kommunikasjonen skjer i relasjoner. Eide & Eide skriver om dette i boka "kommunikasjon i relasjoner" (2007). Kommunikasjon er en helhet bestående av ulike elementer. Vi formidler holdninger og følelser gjennom stemmebruk, ansiktsuttrykk og bevegelser. Vi er ikke i stand til å oppfatte hvordan vi blir oppfattet av andre (Eide & Eide 2007: 77).

"Ikke minst er det vanskelig, ja nærmest umulig, å oppfatte noenlunde objektivt det komplekse samspillet av tegn og signaler som utgjør kommunikasjonssituasjonen som helhet" (*ibid*).

Kan en fortsatt forestille seg at Ordets fylde kan kommuniseres alene gjennom det talte ord? Vår evne til å motta, ordne og tolke sanseinntrykk i meningsfulle helheter er i følge forfatterne Eide & Eide persepsjon. Det er dekning for å antyde at dette rommet ser ut til i seg selv å kunne formidle mye som et menneske i ulike situasjoner kan nyttegjøre seg av gjennom livet. I tillegg kommer muligheten for et møte med et annet menneske, som i fellesskap fortolker og opplever kirkerommets dybder.

5.1.2 Isolasjon vs tilgjengeliggjøring

I åpne kirker blir mennesker "utsatt for hverandre". Dette byr på spennende utfordringer. Kirken blir til folkets arena, og utsetter seg for levd liv i menneskers hverdag. Det skjer en iscenesettelse der folk kommer i en modus som er annerledes enn veldig mange arenaer disse menneskene er på i løpet av deres hverdag ellers. De menneskene som jobber i kirken og som så å si sitter på nøkkelmakten, tilbys å kunne se utover og "utsette seg" for folket, og muliggjør et mangfold av møter: Et møte med et rom, et menneske eller flere, et møte med seg selv, et møte med en gjestfrihet, et møte med et uutgrunnelig mysterium, et åpent fellesskap etc. Og i alt dette finnes Gud. Det kom til uttrykk av flere i det empiriske datamaterialet at åpen kirke viser en kirke som ser og hører, så ser det også ut til at mange erfarer også nettopp det. Likevel er det skjær i sjøen. For dersom det også skapes en forventning til at en åpen kirke skal kunne se og lytte, er det desto viktigere å kunne yte noe i den retningen. Dersom kirken ikke har noe å tilby er kanskje isolasjon bedre enn tilgjengelighet. Skal kirken være "på banen" må den være seg sitt ansvar bevisst. Flere respondenter klager over rammebetingelsene i åpen kirke der de er tilknyttet. Noen

menneskegrupper blir ekskludert av hensyn til andre. Slik oppleves det, selv om dette ikke er av vond vilje. Kanskje det ikke er til å unngå, men da spør det om ikke åpen kirke som verktøy for diakonien får seg et stygt skudd for baugen. Mer om dette neste kapittel. Det er i alle fall dekning for å kunne si at ved å åpne kirken legges det til rette for mange møter som ikke ville ha funnet sted dersom dørene var stengte. Kvaliteten av disse møtene handler om en rekke faktorer som jeg kommer tilbake til i kapittel 5.1.5. Om dørene til kirkerommet er åpne eller lukket handler om å ta mennesker på alvor slik jeg tolker sammenhengen mellom alt som preger tiden vi lever i og responsen på folks behov slik det framgår av det empiriske materialet. Det er dypest sett et spørsmål om menneskeverd. En av respondentene sa at det er omsorgssvikt å være så utilgjengelig med lukkede dører mesteparten av tiden, dersom diakonien som kirkens omsorgstjeneste skal få handlingsrom og få være "evangeliet i handling". Da må kirken på flere arenaer, å våge og møte folk der og da. Om kirken er der for de mennesker som faktisk utgjør den, ved å være menneskers medvandrer i en verden preget av kaos, bidrar den kanskje til å hjelpe mennesker igjennom livets vanskelige og uforutsigbare terreng. Da brytes isolasjonen og kirken kommer tydelig på banen.

5.1.3 Hva tilbys mennesker i åpne kirker, og hva mottas?

For å starte helt i det konkrete. Et utsmykket rom, en lysglobe, noen lapper, en benk etc. For å abstrahere: "Halvparten", "noe kvalitativt annerledes", kontemplasjon, meditasjon, retreat, ly, bønn etc. Rommets konkrete beskaffenhet varierer fra kirke til kirke, og kan videre utlede de mer abstrakte argumentene for diakoniens mer eller mindre tilstedeværelse i åpen kirkesettingen. Enda et forhold melder seg allerede her. En ting er hva mennesker tilbys. En annen ting er hva som mottas. I teorikapitlet var jeg så vidt innom kommunikasjonsteorier. I enkel kommunikasjonsteori er det ikke nødvendigvis samsvar mellom det som sendes og det som mottas. Datamaterialet sier en del om at mennesker gjennom åpne kirker tilbys et fast holdepunkt i en krevende hverdag med et pluralistisk verdensbilde å forholde seg til. Det kan synes som om et fast holdepunkt i tilværelsen er noe mange mennesker behøver og faktisk mottar i åpne kirker. Bildet er selvsagt ikke entydig. Mye tyder på at folk har åndelige behov og behov for at det skapes et språk for og et sted for undringen over tilværelsen. Kirkerommet rommer dybdene i den kvalitative annerledesheten den kristne tro utspiller seg innenfor, i møte med mysteriet om den treenige Gud. Det er slett ikke sikkert det er *dette* mysteriet folk flest er ute etter, eller for den saks skyld oppfatter i åpne kirker. Åpne kirker er slik jeg tolker mine respondenter en mangfoldig arena, hvor mange variasjoner av menneskelige og åndelige fenomener kan få spillerom og kan gi evangeliet *handlingsrom*. Altså en arena der evangeliet i

handling kan få rom til å utspille seg mellom folk. Vanlige folk møter vanlige folk. Dette er selvsagt ikke uproblematisk rent diakonivitenskapelig, all den tid det kan i flere tilfeller i materiale se ut til at slike hendelser oppstår temmelig tilfeldig og ofte utilsiktet. For mange ser det til og med ut til å være brysomt når det skjer at mennesker søker inn som har litt vanskeligere behov enn det ”normale” å dekke. Allikevel, hver gang døra låses opp blir kirken ”utsatt” for folket.

5.1.4 *Hvordan responderer folk på åpne kirker?*

En befolkning har flere måter å respondere på når kirken deres blir tilgjengeliggjort for dem. Den mest åpenbare og lettest målbare responsen er antallet mennesker som benytter seg av rommet på en eller annen måte. Som vi ser av tallene fra Sagene kirke i Oslo fra kapittel 1, så virker det som om antallet mennesker som kommer til åpen kirke stiger etter hvert som tiden går. En tolkning på det er at folk er skeptiske i starten, men etter hvert blir nyskjerrige, og kikker forsiktig innom. For når folkene på stedet der en kirke er åpen oppdager at dette stedet er mer enn et vanlig sted, dette rommet er mer enn et rom, og møter en raushet og kanskje omsorg, og ofte er åpent for dem, ser det ut som det kan spre seg en holdning i befolkningen som vanliggjør og hverdagsliggjør kirken.

Andre responderer med kritikk, og skjeller ut både kirkeverten der og da og rakker ned på hele kirkens berettigelse og alle dens feiltrinn gjennom historien. Noen trenger altså å få utløp for en frustrasjon. Nå da kirken er åpen finner denne frustrasjonen, som kan ha fått utløp både på puben, i lystige lag etc, veien hjem. Den blir kanalisert og rettet mot rette vedkommende. Det er selvsagt ikke lett å være kirkevert når slikt skjer, og det kan problematiseres om slikt skal tolereres. På den ene siden kan det tas til orde for at da må man utdanne kirkevertene grundig for å nærmest ruste dem til strid. På den andre siden kan det være at slike utbrudd bare skal tas innover seg og prelle av og tenke at da fikk frustrasjonen utløp.

Mange mennesker i marginaliserte livssituasjoner responderer ved å komme for en prat, og kanskje få hjelp til ulike problemer de befinner seg i. Mange kirker har ikke noe apparat å hjelpe med, så i mange tilfeller blir hjelpen ikke spesielt kvalitetssikret. Da er det dekning for å hevde at diakonien reduseres. Noe som trer fram som en faktor for diakoniens og livsmestringens kår i åpne kirker, hvorvidt det har blitt foretatt en gjennomtenkt diakonal grunnlagstenkning. Slike kirker treffer mer presist de menneskene som tydeligst trenger omsorg og fellesskap. Men i henhold til diakoniplanen for Den Norske kirke (*kirkerådet*

2008), diakoni i kontekst (LVF, 2010) og Eurodiakonia (Eurodiakonia 2004), er diakoniens innhold utvidet, og er ikke lenger bare reaktive handlinger for å avhjelpe og lindre synlig nød. Diakonien innholdsbestemmes i disse dokumentene som en mer forebyggende, proaktiv og myndiggjørende form for diakoni. Det kaller på en analyse der diakonien innenfor rammene av åpne kirker må abstraheres. Det kaller på en mer fenomenologisk tilnærming. Mer om dette i neste kapittel.

Mange mennesker responderer på åpne kirker for arkitekturen, historien og kulturarvens del. De synes det er interessant og vakkert, og det museale aspektet er det viktigste for dem. Finnes det diakonale aspektet der i møte med disse menneskene? Ikke der og da kanskje, og det rapporteres ikke i mitt materiale om tilfeller der slike møter har avstedkommet noe tydelig diakonale handlinger. Denne gruppen av mennesker som kommer inn i åpne kirker er stor i enkelte av kirkene i det empiriske materialet. Noen kirker åpner mest for å tilfredsstill nettopp dette behovet. Det diakonale trer i slike tilfeller i bakgrunnen, og menneskene som bare kommer for å betrakte rommet, ser ut til å reduseres til å være *besøkende* eller *gjester i sin egen kirke*.

Det tegner seg også et bilde over mange mennesker som responderer på åpne kirker ved å komme sette seg i stillhet, tenne lys og skrive bønnelapper. Flere av disse menneskene ønsker av og til å slå av en prat, eller en samtale av mer eller mindre sjelesørgerisk karakter. Denne gruppen mennesker ser ut til å være særlig i byene. Disse menneskene har tydelige behov slik jeg tolker mine respondenter og kan ikke karakteriseres som *gjester* eller *besøkende*. De har funnet veien hjem på et vis.

5.1.5 Som når et barn kommer hjem.

Når jeg leter etter diakoni og konsekvensen av diakoni, livsmestring i åpne kirker, er det i henhold til de empiriske funnene i kapittel 4 en stor gruppe mennesker som trykker opplevelsen av å kunne få sitte i en vakker, stille, og raus kirke til sitt bryst. Det har for mange blitt en del av pulsen i hverdagen. Flere forteller om mennesker som får et meditativt forhold til kirkerommet, og det blir en viktig hendelse i hverdagen. Dersom kirken hadde vært stengt ville disse menneskene kanskje ikke reflektert over det, men mye tyder på at de ville vært frarøvet en skatt i livet. Kanskje de ville funnet sine behov dekket på andre arena, kanskje ikke. Kanskje kirken skaper et behov som ikke er der. Velig lite tyder imidlertid på det dersom vi ser til det empiriske materialet, og tolker det i lys av teoriene om samtidskulturen og

mennesker åndelige behov i det livssynspluralistiske mangfoldet. Det rapporteres i det empiriske materialet om mange mennesker som har gjort seg refleksjoner over de mange stengte kirkene, og uttrykker glede over at kirkene endelig begynner å åpne også i Norge. Diakonien og livsmestringen kommer tydeligere til syne idet mennesker får et eierforhold til kirken sin og folk begynner å regne med å få livs og troshjelp i dette rommet. Når de har erfart en kirke som ser og lytter, får mange mennesker et nytt møte som har avstedkommet en ny start. Gudsbilder har blitt justert, møter med nye mennesker erstatter de gudsrepresentasjoner som tidligere sinte prester på høye prekestoler var gjenstand for og gudsbildene kan fornyes. Læres så evangeliet til menneskene i åpne kirker, og i hvilken grad er læringen ren, jamfør CA art V. Kirkens kommunikasjon med sin samtid er avhengig av å finne gode former. Vi husker kirkemøteuttalelsene fra 2004:

”Vi bombarderes med ord gjennom media, marked og politikk, og har vendt oss til at ordene vi møter sjelden innfris. Fordi det er langt mellom ord det er dekning for, har det for mange vokst fram en forakt for ord” (KM 2004, s 5).

Skal kirken treffe folk med sin lære, kan med andre ord ordene ikke stå alene. Kirken er dypest sett menneskene, ikke institusjonen. Dette finner vi referanser til i skriften for eksempel da Jesus sier til Peter at han skal være selve grunnsteinen i det kommende kirkebygget (*Matt. 16.18*), og i salmen ”kirken den er et gammelt hus” (*NoS 689, v 3*). I misjonsbefalingen gir Jesus sine jordiske følgesvenner oppdraget om å lære bort det de hadde lært av ham mens de var sammen med ham: ”...og lærer dem å holde alt det jeg har befalt dere” (*Matt. 28.20 a*). Disse følgesvennene og i suksessjon som fulgte dem, ble til det vi gjennom historien kaller *kirken*. En *åpen kirke* ser ut til å være en kommunikativ plattform der vitnesbyrdet og åpne fellesskap kan leve i et dialektisk samkvem.

Hva kommuniserer budskapet best? Det å bli inkludert, sett, vist omsorg, tatt på alvor, eller å bli forklart? Samtidig er språk kommunikasjon. I en åpen kirke, der mennesker erfarer det vi kan kalle ”en himmel over livet”, er det dekning for å kunne si at det settes i gang læringsprosesser der evangeliet i handling lever ut sin formidling til mennesker som internaliserer troen som følge av erfaringer og sansepåvirkninger (*Helstrup i Nielsen og Ranheim 1997: 213*), der og da eller over tid. Den totale persepsjonen av noe hellig og ”større enn en selv” får da synke inn i mennesker i en kirke, der rommet i seg selv, et møte, en meditasjonstekst, et lys, en arrangert hverdagsbønn, kunst, fellesskap, musikk, i en helhetlig

setting er instrumenter for denne forkynnelse i handling. Samtidig lærer mennesker gjennom å bli behandlet med verdighet og respekt noe om seg selv. Det virker inn på utviklingen av selvet, og ble omtalt i kapittelet om perspektiver på samtidskulturen- gjennom et nettverk av samtaler (*Geels och Wickström, 1999: 389*) eller gjennom mange møter. Evangeliet i handling finner slike uttrykksformer i åpne kirker og blir gjenstand for å bekrefte menneskers verdighet som oppreiste skapninger innfor Gud, og kan på sin måte bidra til at evangeliet læres gjennom en slik bekreftelse på sin menneskelighet. Copingprosessen for mennesker i kriser vil også kunne påvirkes etter et godt møte med en åpen kirke. Flere av respondenter i det empiriske datamaterialet har erfart at dette møtet med et menneske og rommet var det som skulle til for at også den dagen var til å holde ut. Problemet er at et menneske som oppsøker åpne kirker ikke er sikret et slikt møte rent kvalitativt. Dersom et menneske som er i en utsatt situasjon ikke erfarer bekreftelse og ikke blir møtt på en kvalitetsmessig måte, bekrefte kan hende de sår de allerede bærer på. Det å utsette seg for andre menneskers liv i den grad åpne kirker åpner for, er ingen spøk. Graden av diakoni er avhengig av flere faktorer som jeg kommer tilbake til i neste delkapittel. Det handler om å ta mennesker på alvor, og er dypest sett et spørsmål om menneskeverd. Da skapes læring gjennom handling. Hvor rent evangeliet læres kan trolig problematiseres, blant annet fordi graden av renhet, slik flere av respondentene er inne på, avhenger av i alle fall 2 forhold. Det ene er at handlinger og erfaringer som i stor grad er preget av stillhet, kontemplasjon og tilfeldige møter, ikke er nok for å kunne erkjenne og ta inn over seg den spesifikt kristne troen. Den må også forklares for intellektet. Man risikerer at hele den postmoderne virkelighetsoppfatnings mangfold får utspille seg en åpne kirker. Noe av kirkens egenart kan være truet av en utpreget relativisme. Det andre forholdet er en noen faktorer for å kvalitetssikre en diakonal åpen kirke: grunnlagstenkning, personavhengighet etc. Disse faktorene drøftes i neste delkapittel.

Kan det tenkes at den kontemplasjon og den modus det kan se ut som åpne kirker kan skape settinger for, kan være et av flere ”rom” i det postmoderne menneskets tilværelse som kan skape sammenheng i tilværelsen? Ser man på Geels/ Wickström’s utsagn om kognitive, affektive, altså følelsesmessige, adferdsmessige og fysiologiske deler av mennesket i interaksjon med sosiale og kulturelle settinger, kan det anspore til å kunne tenke at åpne kirker har en funksjon. Der de store fortellingene fra bibelen og menneskers egne historier om tro og levd liv så å si ”sitter i veggene” og rommet med halvparter, j.fr.Solli Schøien, tilgjengeliggjøres, kan det skape en slags mening i mylderet av fragmentariske inntrykk i samtidsmenneskets perspsjon av verden.

Dersom en går opp på taket av en høy bygning i for eksempel Oslo, og ser seg rundt, oppdager man kirke på kirke i alle retninger. Kirkene er plassert der folk er. Midt i den travle og oppjagede hverdagen står de der som tegn i verden, tegn på barmhjertighet, inkluderende fellesskap, nestekjærlighet, tegn på kampen for rettferdighet og vern om alt det skapte, selve definisjonen på diakoni- kirkerommet, på mange måter som et sakrament for verden. Det er selvsagt ikke slik at disse kirkene nødvendigvis oppfattes av det postmoderne mennesket som et tegn. I alle fall virker det som den må være åpen over tid for at den skal bli sett på som noe annet en historisk og kulturell bygning. Så hvor ofte er kirkene tilgjengelig for disse menneskene som kryr omkring dem med sin travelhet og sin uro? I hvilken grad svarer disse hellige rommene på folks byrder og strev, hvor mye hvile (*Matt. 11.28*) er de i stand til å gi slitne folk som strever og bærer tungt? En torsdag etter gudstjeneste i Vår Frues kirke i Trondheim skjedde følgende:

”Alle kunne høre snorkelyder fra en benk lenger framme. Rommet var for en stakkert stund blitt til et trygt hvilested for et menneske som ellers gjennom dagen hadde beveget seg rastløst gjennom byens gater. Og det var han selv som sa ordene: Det her er det eneste stedet æ føle mæ som et virekelig menneske” (*Vår frue, 2007, s 3*).

Dersom vi for et lite øyeblikk går tilbake til definisjonen på læring fra kapittel 3.1 og Confessio Augustanas krav om at evangeliet må læres rent er det mulig å hevde at dette menneske i Vår frue kirke hadde lært seg gjennom erfaring og sansepåvirkning at her i denne kirken ble menneskeverdet tatt på alvor. Dette er eksempel på evangeliet i handling? Kan det i tilfelle utlede til en teori om Ordets= Kristi tilstedeværelse i denne mannens møte med evangeliet i handling? Ble settingen et middel som virker til tro? Kan det da sies at evangeliet ble lært rent i dette tilfelle slik? I årsrapporten fra Vår Frue- åpen kirke fra 2008 står det: ”Guds rike har fått et tegn i Trondheim. Byen er ikke som før” (*Leirvik 2009*). Det er dekning for å hevde at åpne kirker er et sted, en setting som bringer folk i kontakt med det hellige, et sted for hvile (*Matt. 11.28*).

5.1.6 Faktorer for grad av diakonal tilstedeværelse og livsnærhet i åpne kirker

Det som tydeligst trer fram som en faktor for å gjenkjenne diakonien som kroppssprak i åpne kirker er som tidligere nevnt grunnlagtenkningen. Det å ha forberedt seg godt på hva som kan

møte en når dørene åpnes, og gjøre det til gjenstand for en fortløpende og stadig pågående evaluering, og deretter nedfelle noen målsettinger, virker inn på diakoniens kår i åpne kirker.

En annen faktor er personavhengighet. Det synes å herske en bredde av meninger og holdninger til hva åpne kirker er for noe i mitt datamateriale. Noen mener at stillheten har forrang for alt som skjer. Andre mener samtalene er viktigst. Noen er svært opptatt av det personlige møtet, og bruker sin egen erfaring konkret i møte med mennesker i ulike livssituasjoner. Andre mener det er direkte feil.

Beliggenheten til den åpne kirken kan være en faktor men trenger ikke være det.

Beliggenheten ser ut til å være en faktor for antallet mennesker som kommer, som igjen fører til lavere satsing på å ha åpen kirke som igjen *kan* være en faktor med hensyn til at befolkningen ikke blir vant til at kirken er åpen. Det er selvsagt en naturlig grunn til at sentralt beliggende kirker blir utsatt for flere mennesker, og at slike kirker i alle fall får en naturlig ”jump start” og kommer forttere i gang med høyere antall mennesker som kommer. Det at det kommer få mennesker kan se ut å være en grunn til at den diakonale dimensjonen i åpen kirke ikke på samme måte som i de sentralt beliggende kirkene, blir gjenstad for refleksjon. Den kulturelle og historiske interessen blir den åpenbare grunnen til å holde åpent.

Disse faktorene peker på en tilfeldighet for det diakonale aspektet i åpne kirker. Så melder tanken om det er greit at diakonien blir gjenstand for tilfeldighet i åpne kirker eller ikke. Så langt har jeg argumentert deskriptivt. Jeg mener datamaterialet også kaller på en normativ drøftelse.

5.2 ”Åpen kirke- teologi” med henblikk på diakonale utfordringer i åpne kirkerom

I det innsamlede empiriske datamaterialet, er det flere funn som danner grunnlaget for en ”åpen kirke- teologi”. Uttalelser, holdninger og praksiser hos respondentene vitner om at det trengs en teologisk refleksjon om åpen kirkes berettigelse. Også litteraturstudien av teorien i kapittel 3 kan være et utgangspunkt for en teologisk tenkning rundt åpne kirker som må utformes etter hvert som erfaringene melder seg også i framtiden. Det er ikke så lenge kirker i Norge har begynt å åpne dørene, og det kan se ut til at interessen stiger i en befolkning etter hvert som menneskene på et gitt sted venner seg til at kirken deres er åpen.

5.2.1 *Hvem blir kirkerommet tilrettelagt for?*

Det er flere skjær i sjøen når det skal sørges for at et kirkerom skal favne alle. *Skal* det favne alle? Mye tyder på at det ikke favner alle. I alle fall ikke i alle av kirkene som er representert i det empiriske datamaterialet. Det må imidlertid favne bredt dersom det skal kunne legitimeres diakonalt. Det hjelper lite om åpne kirkerom *muliggjør* diakoni dersom ikke det legges til rette for det og det tenkes grunnleggende på diakoni når dørene skal åpnes. Hvem er kirken til for? I Luk 14.21ff leser vi en lignelse der Jesus snur opp ned når det gjelder hvem som skal inviteres til fest. De fattige og marginaliserte har i tradisjonen også blitt omtalt som kirkens skatter. Legenden om St. Laurentius fra år 258 er utgangspunktet for den tradisjonen (*katolsk.no/ 1008*). Jeg anfører dette perspektivet for å trekke åpen kirke som potensiell diakonal arena litt i en normativ retning. Når kirken åpner dørene, åpner den for hele mangfoldet av levd liv. Da blir det problematisk å gjøre valg basert på menneskelige hensyn. Slike hensyn kan være både utilsiktet smålige og ha en vag teologisk begrunnelse og kan utestenge de menneskene Jesus helt tydelig hadde et spesielt øye for. Dersom det gjøres, ofrer denne åpne kirken diakoniens plass innefor sin ramme til fordel for det estetiske og høykulturelle. Dersom det blir tilrettelagt bare for de som anser seg selv for å være normale og er innenfor rammen av det flertallet tolererer av adferd og utseende, vil de føle seg ille til mote og ekskludert når mennesker utenfor dette gode selskap blir tålt. Da er det kirken for de ressurssterke som blir foretrukket, rett og slett fordi dette er minst brysomt. Dette rører ved et stort problem ved åpne kirker slik det kommer fram hos enkelte av respondentene. Det er faktisk vanskelig å legge til rette for mangfoldet. Skal retreaten, stillheten og kontemplasjonen få spillerom blir det vanskelig å gjennomføre dersom en slipper til mennesker som over tid har blitt bragt til taushet og som trenger rom for å få komme til orde og bli sett og hørt. Det er mye innbyrdes konfliktstoff i dette. Kanskje det ikke kan løses, at åpne kirker er prisgitt en mer ”ta det derfra” holdning. Det kan virke som konfliktstoffet må læres og leve med. Mye tyder på at det er læring som bringer kirken nærmere en toleranse for mangfold, dialog, og en ny type åpenhet. Det må leves med at ikke alt kan løses. Slik er livet.

5.2.2 *Bykirke 2 som eksempel.*

Å trekke fram en av kirkene i datamaterialet som eksempel er ikke et forsøk på å nedvurdere de andre kirkenes innsats som diakonale arenaer. Grunnen til at jeg gjør det er fordi den er veldig tydelig diakonal. Det er forresten som respondent nr 3 i bykirke 2 sa avslutningsvis, og som her blir gjenstand for en problematisering, nemlig at akkurat denne kirken har en litt spesiell historie og tradisjon som er eksplisitt diakonal, og driftes også av en diakonal

organisasjon. Det er ikke lett å kopiere det som skjer i denne kirken. Allikevel er det fornuftig å lete etter noen suksessfaktorer som kan ha overføringsverdi. Fordi i denne kirken utsettes mennesker for hverandre som på flere plan er interessant. De tolererer svært mye. De balanserer derfor også på en egg. Helligheten og annerledesheten står i fare for å tapes. Og da står mye på spill. På den annen side kan Jesu ord om at sabbaten er til for menneskets skyld og ikke omvendt kaste lys over om mennesket er til for kirkerommets hellighets skyld eller motsatt. Hva gjør kirkerommet hellig? I bykirke 2, kommer, savn, sorg og lengsel til uttrykk og blir møtt, hele tiden, og det bidrar i høyeste grad til folks livsmestring, og da er evangeliet virksomt i handling og helligheten ivaretatt. Det rapporteres om at folk med en rekke livsutfordringer blir muliggjørere for såkalte helt vanlige folks trostilegnelse og deltagelse i denne kirken. Såkalte utslåtte og marginaliserte viser vei og forkynner med sin blotte tilstedeværelse. De beveger seg mot en ny type åpenhet, som tåler mangfoldet av levd liv, der de "siste" er de "første" til å vise at i kirken kan alle få *være* det de er ment til å være; åpen for unike, verdige mennesker som alle har noe å bidra med i Guds rike.

5.2.3 *Jesus som eksempel*

Det er allikevel ikke lett å tilrettelegge en arena som på mange måter skal være folkets arena-kirkerommet, på en slik måte at det ikke ekskluderer mennesker som Jesus så tydelig hadde omsorg for. Kirkeverten åpner døra og vet ikke hva en utsettes for. Kirkeverten må også åpne sitt hjerte, sa en av respondentene, og stille seg på linje med de som kommer inn og ikke som noen bedreviter, men en medvandrer. Som vert tilgjengeliggjør vedkommende kirken som Kristi kropp og er en liten del av denne kroppen selv idet verten åpner for mangfoldet i det verdensvide fellesskap der og da. Dette har en bit av forkynnelsen av Kristi fylde i seg. I det empiriske materialet kommer det til uttrykk fra flere av respondentene en følelse av å være i nærheten av det eksemplet Jesus viste, ved å være verter i åpne kirker. Spesielt kommer dette til uttrykk de gangene de helt tydelig utgjør en forskjell for et annet menneske. Som en av respondentene sa:

"Jesus forkynte lite, og gjorde mye"

Det kan selvsagt problematiseres, all den tid han også sa en god del. Det som slår meg er at selv da han snakket, så utførte han i tillegg handlinger som svarte til ordene. Da skapes læring. Dersom kirken skal makte å tegne bilder av den oppstandne i samtiden, må Jesus som eksempel vises, være og gjøres.

5.2.4 *En ny type åpenhet for et annerledes fellesskap*

Som nevnt i kapittel 5.1 vedrørende Stephanie Dietrich's omformulering av *inkluderende fellesskap* til *åpne fellesskap*: Dersom ordet inkluderende brukes forutsetter det at noen inkluderer og andre blir inkludert. Dette kan skape en uheldig "vi/ dem" eller "innenfor/utenfor" følelse. Ordet *åpne*, åpner rett og slett i større grad dette mangfoldige fellesskapet. Jeg synes jeg finner holdepunkter i det empiriske datamaterialet som peker på en slik åpenhet i et kirkerom. Noen fellesskapsformer i åpne kirker skjer litt ad hoc, de skifter og er dynamiske med hensyn til møter mellom folk rent faktisk. Samtidig tyder en del på at mange mennesker erfarer ulike grader av åpenhet og en ny type rausket i møte med kirken som organisasjon og Kristi menighet i et åpent kirkerom. I siste innstans må det derfor tas til orde for det verdensvide kirkefellesskapet, Kristi kropp som alle hans barn er en del av. Åpne kirker kaller mennesker hjem til dette fellesskapet med andre mennesker og Gud. Den åpne kirken har verdi i seg selv som arena for diakoni, og kan også knytte an til og være brobygger til andre former for fellesskap. Her får jeg en klar assosiasjon til diakoniens go-between rolle som nevnt i teorien i kapittel 3.1 og 3.2. På den måten kan det klart tas til orde for at åpne kirker er diakonale dersom en åpen kirke er seg bevisst at den fanger opp mennesker i en uoversiktlig, fragmentert og livssynspluralistisk verden, gir dem en trygg havn som bidrar i sin tur til å åpne nye dører og tilby ulike fellesskap. Diakonien i åpne kirker viser verden i sitt oppdrag i en go-betweenrolle en kirke som bryr seg og viser omsorg, og den viser kirken hva menneskene der ute til enhver tid trenger og svarer på dere åndelige og legemlige behov. Det må også nevnes de fellesskap som blir til av alle de frivillige som knyttes til driften av åpne kirker. Det er dekning i materialet for å kunne påstå at fellesskapet av frivillige kan utvikles til nære og svært oppbyggelige fellesskap der en deler en visjon om åpen kirkes berettigelse som en måte å være livsnær kirke på i vår tid. Det virker som de frivillige kjenner på at de er med på noe visjonært, noe som er større enn summen av alle aktører, som er i startgropa og som har både en hverdagslig, støttende funksjon for mennesker i mange ulike livsfaser, men også en åndelig dimensjon i seg. Et slikt fellesskap med et slikt felles mål, vil kunne kalles både et arbeids og trosfellesskap. Jeg ser for meg at åpne kirker med alt det medfører av frivillig medarbeiderskap og engasjement kan utvikle seg til en folkebevegelse.

5.2.5 *Har åpne kirker en retreateffekt?*

Retreat i hverdagen berører noe i skjæringspunktet mellom diakoni pr definisjon, som evangeliet i handling, persepsjon av all den sanselighet kirkerommet i sin fylde rommer,

livsmestring, og om et pust i bakken for å kunne få påfyll og hente krefter til livet i en hektisk og pluralistisk hverdag. Dette har sin bakgrunn i spesifikke perspektiver på samtidskulturen. Åpne kirker som retreat i hverdagen er noe jeg ønsker å belyse fordi jeg anser det som relevant med hensyn til problemstillingen.

I følge 2 forfattere med lang erfaring som veiledere innenfor retreat, har det en effekt på travle hverdagsmennesker å ta en pause og gå inn i seg selv, meditere, lytte og være stille. To bøker er kan danne grunnlag for å snakke om retreat som en mulighet innenfor rammen av åpne kirker, som en stille stund i hverdagen, ”den indre hage” av Per Mases, og ”i stillhet og tillitt”, redigert av Knut Grønvik. Ingen av disse bøkene snakker eksplisitt om åpne kirker som retreatens arena. Jeg ønsker å drøfte mulige overføringsverdier til den settingen åpne kirker skaper. Jeg tenker at en stille stund i en åpen kirke kan ha en retreateffekt i en travel hverdag. Dette kunne da tenkes å bidra til livsmestring for mennesker. Kan hende en slik form for retreat peker tilbake på at evangeliet virkeliggjøres og formidler noe kvalitativt, og kirken har en uoppdaget arena ved å åpne dørene og være tilstedeværende i folks hverdag?

Det kan virke som en motsetning til Hellemo’s utsagn om at ”et indre menneske finnes ikke” (*Hellemo 2005: 13*), når Per Mases sier at vi må ”la Gud hjelpe oss å pleie vår indre hage” (*Mases 2008: 12*). I Mases’ videre resonneringer synes han å gå stadig innover i selvet. Må her gjøres et valg? Går det an å tenke at rom og det at et menneske finner seg selv kun i møte med verden, slik Hellemo tar til orde for, kan forenes med tanken om at en må søke innover i ens indre for å finne harmoni og mestre livet? Og trenger en egentlig et kirkerom dersom en skal sitte med øynene igjen mesteparten av tida? I den keltiske tradisjon, fokuseres det mye på den skapte verden. Alt som omgir menneskene er vi en del av selv. I keltisk tradisjon fanges noe av fyllden opp i utsagnet

”det evige som strømmer gjennom den materielle verden og Guds herlighet som stråler inn i tiden” (*Simpson 2007, s 41*).

En får fornemmelsen av at Gud har satt avtrykk av seg selv på alt det skapte, også i mennesket skapt i sitt bilde (*1. Mos 1.27*). Dette er elementer i vår jordiske virkelighet som Gud bruker for at vi skal fornemme nærværet. At kirken er som et sakrament i verden og diakonien barmhjertighetens tegn (*Brodd 1997*), kan være et bilde på at kirkens tilstedeværelse i verden gjennom dens diakoni, forkynner og lærer evangeliet rent for mennesker den møter. Kan

hende handler ikke retreat nødvendigvis bare om å lukke øynene, men har trolig mange elementer av sanseinntrykk i seg.

”Retreat vil si å trekke seg tilbake for å finne hvilen, indre samling og orientering i den livssituasjonen man befinner seg i. Alt er omgitt av en stillhet av fred og anerkjennelse” (*Mases 2008: 15*).

Dette er sagt om den organiserte retreaten som kan oppsøkes ved å melde seg på til ulike retreatsteder. I åpne kirker må det nødvendigvis forholde seg annerledes. Åpen kirke er et rom som oppsøkes over kortere perioder av gangen. Noen ganger bestemmer en seg for å oppsøke dette rommet fordi en vet at det er åpent til bestemte tidspunkter, eller så dropper en innom fordi en tilfeldigvis går forbi. Skjer en tilbaketrekning i åpne kirker, der mennesker kan finne en hvile, der og da, en indre samling og orientering i den livssituasjonen en befinner seg i, uten at det er ledet, en kort stund? Slik synes jeg å observere en åpen kirke: Bygningen skjærmer mennesket fra ”verden utenfor” og gir ly.

”Det handler om å finne ro innfor Gud ved å lytte- til den tause melodien, tegne male, skrive, eller bare være, og kanskje erfare å være elsket kun fordi vi *er*” (*Ibid: 23*).

Ut fra egen erfaring kan også musikken finne sin vei til et menneske i en slik kontemplasjon som erfares i en åpen kirke, noe Ulla Kjäll bekrefter idet hun sier:

”Musikken kan på en umiddelbar måte gå inn, uten å gå omveien om fornuften. Tonen kan utrykke noe som gir oss en anelse om og et bilde av det vi mer eller mindre bevisst søker. Tonen blir en snarvei til innsikt om det som kanskje først senere får sitt uttrykk i ord. For noen *er* musikk hjertespråket” (*ibid; 46*).

Sakramentsbegrepet blir også i denne sammenheng anført på samme måte som Brodd gjør det når han hevder at kirken er et sakrament for verden. Knut Grønvik lanserer begrepet *stillhetens sakrament*. På samme måte som brød, vin og vann er brød, vin og vann- livsnødvendige for mennesker for å kunne leve og gir oss næring på et jordisk plan, blir sakramentet i tillegg bærere av Guds gode gaver der Gud gir seg selv til oss på et guddommelig plan. Stillheten finnes i rikt monn i naturen, i skaperverket, og den er nødvendig for oss mennesker for at vi ikke skal kjøre oss helt fast, så blir den til et sakrament

for oss hvis vi i tillegg søker Gud i stillheten. Da åpner vi for at Gud kan tale til oss (*Grønvik 2005:34*). Han hevder også i sitt resonnement at Gud taler til oss ordløst gjennom sitt skaperverk, og henviser til salme 19 i det gamle testamentet der det står:

”Det er ikke tale, det lyder ingen ord og ingen røst som kan høres. Men budskapet når over hele jorden, vitnesbyrdet når til verdens ende”.

Grønvik beskriver dette som naturens tause budskap fra Gud (*Ibid: 33*). Han skriver:

”Liljene på marken taler. Måne og sol taler. Havet og fjellet, skogen og tjernet- alt taler. Ikke alltid uten lyd, til tider er støyen sterk og lydene veldige når naturkreftene slippes løs. Men ofte er det stille. Da kan vi som Elia på fjellet, merke en stille susing, der vi fornemmer Guds nærvær. Når vi finner slik stillhet, kan vi også bli mer lydhøre for hva Gud vil si oss- med ord (*Ibid: 33*).

Hele Grønviks resonnement med bakgrunn i salme 19 legger opp til en ordløs kommunikasjon. Det kan virke unødvendig mot slutten av resonnementet å måtte ta med det verbale som noe nødvendig allikevel. Kan hende bygger det på en luthersk klokkeetro på at verbale utsagn har forrang fremfor all annen kommunikasjon. Oppsummert kan det virke som det er dekning for å antyde at åpne kirker kan være en arena for å tilby et sted eller en setting for en livsnødvendig stillhet, som ikke nødvendigvis trenger å være helt stille, eller måtte foregå med lukkede øyne. Om det er diakoni må drøftes i kapittel 5.

Knut Grønvik sier om den åndelige lengsel i vår tid i forbindelse med retreatens nødvendighet, at kirkens primære kall ikke er et kall til en oppgave, men et kall til Gud. Han sier videre at det viktigste for kirken er ikke kvantiteten av dens aktiviteter, men kvaliteten av dens gudsrelasjon.

”Den dybde og fasthet som mange moderne mennesker savner i den kristne troen, skal ikke søkes i en klarere lære eller et tydeligere standpunkt, men i et mer inderlig forhold til troens Herre, i et liv nærmere kilden. Det dreier seg om en gjenoppdagelse av mystikken, om en stillhet der man kommer i kontakt med seg selv og med Gud, om bønn som et kjærlighetsforhold om meditasjon for å søke troens sentrum, om kontemplasjon i vekselvirkning med det aktive liv i verden” (*Grønvik2005: 26*).

Hans budskap er spesifikt rettet mot de former for retreat som arrangeres av ulike retreatsentra. Kan det overføres til åpne kirker, og kan det defineres som diakoni? På bakgrunn av respondenters uttalelser er det dekkning for å hevde at kirkerommet som tilbys kan skape en arena for det å få være. Grønvik er nær Eurodiakonias ståsted i at utgangspunktet er å *være*, før noe som helt gjøres. Det å være ved kilden som et utgangspunkt for alt som siden skal gjøres kan synes som å ha klare paralleller til en diakonal grunnlagsforståelse av åpne kirker.

2 forhold må problematiseres med hensyn til åpne kirker og retreateffekten. For det første er organiserte retreatere av lengre varighet. En oppnår større grad av tilbaketrekning. I så måte sannsynligvis også bedre kvalitet på utfallet. Men organiserte retreatere krever en helt annen forberedelse. Det koster penger, en må ut av hverdagen, avklaringer med arbeidsplassen og familien må gjøres etc. Åpne kirker står der, klare til å ta imot. Retreateffekten er åpenbart av en annen kvalitet, men langt mer tilgjengelig. Det er dekkning for å si på bakgrunn av det empiriske materialet at en i åpne kirker kan erfare en ”lightversjon” av retreat. Jeg viser tilbake til kapittel 5.1.2 om hva som tilbys i åpne kirker, et meningsfortettet rom med mange dybder. Et eksempel er utsmykningen. Et annet eksempel er handlingene lystenning og vandringer i undring over mysteriene i tilværelsen. Slike refleksjoner får en ramme i et kirkerom. Et annet eksempel er når en organist øver mens kirken er åpen, setter mange mennesker seg ned for å lytte. Det skapes en kanal for forkynnelse jamfør Ulla Kjälls uttalelse om musikk ovenfor. Fra skjønnlitteraturen kan kort nevnes som en kuriositet Tolkiens poetiske skapelsesepos i boka *Silmarillion*, der Iluvatar skaper verden som en manifestasjon av ainuenes sang (*Tolkien 2005: 3-6*). Dette skriver jeg for å etablere en forståelse av det mangfold uttrykksformer evangeliet kan ha innenfor rammen av åpne kirker. Musikk er en handling som kan skape mange slags stemninger i et menneske, og musikken kan anvendes i åpne kirker for å komme mennesket i møte med en forkynnelse av noe ordløst. En parallell til en slik ordløs forkynnelse og til ainuenes sang som det som bevirker skapelsen, finner vi i salmen *Deilig er jorden*. I vers 2 synger vi ”aldri forstummer tonen fra himmelen” (*NoS, 2002: 72*). Tonen fra himmelen som metafor satte an ”tonen” allerede fra skapelsen av, og den vedvarer så lenge verden består. Den er der, selv om ”verdens” støy kan gjøre det vanskeligere å høre den. Men den kan kanskje oppdages i kontemplanjonen i retreaten, og i åpne kirker. I den grad mennesker erfarer åpen kirke og dens anstrøk av retreat som noe forvandlende, forsonende og myndiggjørende er den diakonal. I den grad åpen kirke og all

dens innhold viser omsorg på en slik måte at de 4 uttrykksformene kommer til uttrykk er åpen kirke en diakonal arena. Noe entydig svar er det ikke dekning for i det empiriske materialet. Det kan allikevel med stor grad av sannsynlighet, antas at mange mennesker erfarer mye av det hittil anførte i åpne kirkerom.

5.2.6 *Åpne kirker som myndiggjørere*

I teorikapitlet så vi Nordstokkes redegjørelse for 3 pillarer som grunnlag for diakoniens vesen. Han tok der også til orde for et maktskifte. Tenkningen han legger til grunn med disse begrepene er en tydeliggjøring av diakonidefinisjonen. Den har en litt annen innfallsvinkel og jeg mener den bidrar til å utdype det empiriske materiale med sin dynamiske diakoniforståelse. Det finnes dekning i materialet når det gjelder åpne kirkers rolle som brobygger og gjenoppretter av relasjoner. Historier som tydelig forteller om myndiggjøring, forvandling og forsoning finnes i dette materialet. Maktskifte er tydeligst i bykirke 2, men kan anes flere steder i materialet. Åpne kirker kan bidra til at noe rettes opp i menneskets relasjon til kirken og de gudsbilder en del mennesker har på bakgrunn av usunn forkynnelse og maktubalanse. Åpne kirker ser ut til å kunne være med å bringe forvandlig og forsoning gjennom myndiggjøring, til menneskers erfaringer av Gud og de gudsbilder som ikke bidrar til opplevelsen av kjærlighet og hvile. Når kirken åpner dørene ser den ut til å bli en *medvandrer*. Den bidrar til å bygge nye relasjoner gjennom fellesskap med andre mennesker og gjenopprettet fellesskap med den treenige Gud, så Guds kjærlighet kan fornemmes, hvor det finnes hvile og en himmel over livet.

5.3 *En kirke for samtiden og inn i framtiden*

Det som blir litt klarere nå i analysen av det empiriske datamaterialet er at kirkerommets framtoning og virkning på folk er en god arena for diakonalt arbeid. I alle fall dersom det er tilsiktet. Jeg har tidligere vært innom den litt mer abstrakte måte å argumentere for diakoni på i åpne kirker, men det kan også se ut som rommet skaper gode rammer for helt konkrete diakonale handlinger. Handlingene får en evangelisk ramme, og evangeliet læres i sin reneste form. For samtidens mennesker på hvem ord på et vis ikke har samme effekt på som tidligere tiders mennesker, vil ha det som fungerer. De er mer rastløse. Derfor ser det ut til at åpne kirker kan være noe av svaret på hvordan gjøre kirken relevant i samtiden, og bygge en kirke for framtiden. Åpen kirke blir et reelt aspekt som det må tas hensyn til dersom kirken skal være ”på banen”. Diakonien som krikens omsorgstjeneste svikter i sin omsorg for samtidsmenneske dersom ikke en slik arena som åpne kirke tas på alvor. Om en kan snakke

om omsorgssvikt er allikevel problematisk. Åpne kirker krever mye ressurser har flere tatt til orde for. På hvilke arena får en mest diakoni for pengene? Da jeg besøkte en av kirkene der jeg intervjuet noen kirkeverter, møtte jeg en mann da jeg var på vei inn, og lurte på om jeg var kommet rett. Jeg gikk inn i våpenhuset, og spurte om dette var åpen kirke. Han svarte ”vel, vel, åpen kirke eller lukka avdeling, det går vel ut på det samme det her”. Han var rusavhengig. Han kjente seg hjemme. Ofte har jeg hørt folk si at dette med åpne kirker er redningen for kirken og dens relevans i befolkningen. Dersom diakonien har plass innenfor rammen av åpne kirker, har jeg tenkt det kan det bety noe for befolkningen. Jonas Bromanders studie av medlemmene i Den Svenske kirke viste at mange har opprettholdt sitt medlemsskap på grunn av den tilslutning de gir til kirkens diakonale engasjement (*Nordstokke i ”kirke nå”*, 2011, s 166). Dersom åpne kirker kunne tre fram som et viktig arbeidsverktøy for den lokale diakonien, så vil vel diakonien bli godt synlig i verden har jeg tenkt.

5.3.1 Åpne kirker vs gudstjenesten

Flere av respondentene har tatt til orde på ulik måte for at åpne kirker med fordel kan prioriteres høyere enn det gjøres. Dersom det skal gå på bekostning av gudstjenesten er det delte meninger om. Det har allerede blitt drøftet styrke og svakheter ved begge disse fremtredelsesformene kirken kan ha. Det er også dekning i det empiriske datamaterialet og i eksemplet fra Sagene kirke i kapittel 1 for å kunne si at de fleste mennesker som kommer til åpne kirker ikke går på gudstjeneste. Åpen kirke tegner seg derfor som et mulig supplement og komplementært tilbud til det postmoderne mennesket. Det er derfor grunn til å anta at det ikke ville vært noen katastrofe dersom det ble kuttet litt på gudstjenester til fordel for åpne kirker.

Vil det ha mer for seg og istedenfor å snakke om *ordets tjeneste* og *bordets tjeneste* etc. og heller erstatte alt med *Kristi tjeneste*? Hvordan skal Ordets forvandlende kraft, som gjør ordene til nådemidler, treffe dersom det ikke utføres en handling samtidig? Hva bringer Ordet ut? Er det verbale uttrykk bare *en* måte å formidle noe på? Kan det dermed utledes at ulike handlinger og settinger *i seg selv* forkynner? Består det totale uttrykket for Ordets forkynnelse av den rene lære (jfr CA art V og VII), i både verbale ord og en rekke handlinger som defineres som diakoni? De såkalte gjerningene som i følge Luther og Paulus m.fl. skal kjennetegne en kristen, må ikke blandes med dette. Det er *evangeliet i handling* som sammen med språket, ord og skrift, driver til Kristus som er ”Ordet”, som omhandles nå. Dette er i tilfelle evangeliets fylde. Og da spør jeg meg om disse handlingene er konstitutive for kirken?

Dette er ikke et forsøk på å tilbakevise dogmet om at det ytre ord har en forvandlende kraft på elementene, brød, vin og vann og at dette ordet forvandler mennesker når en hører det. Hva slags funksjon har teorier dogmene i seg selv? Er det når teoriene anvendes på livet det mottas og læres?

5.3.2 *Geografiske ulikheter*

Det er tydelige geografiske ulikheter i datamateriale rent faktisk. Dette har blitt belyst tidligere. Samtidig er det grunner for å anta at det ikke nødvendigvis må være så ulikt. Det kan se ut som det handler mer om motivasjon. Kommer det få mennesker, er det lett å begynne å tenke at dette er ikke noe for oss. Ser vi på tallene fra Sagene kirke fra 2003-2005 ser vi en økning i folkeoppslutning, en tredobling. Dette kan tyde på at en befolkning må venne seg til tanken på at kirken er åpen, og gjøre seg noen erfaringer på et det var positivt å være der.

5.3.3 *Ressursbruk og veien videre.*

Alle tar samstemming til orde for at det må være langt flere kirker som må åpnes. Samtidig som mange mener at det er ressurskrevende. Det behøver det imidlertid ikke være. Mot slutten av denne oppgaven ble jeg meg bevisst på en refleksjon over hvorvidt alle kirker som skal være åpne bestandig må være bemannet. Dette er ikke innenfor denne oppgavens rammer, og jeg har ikke noe datamateriale å støtte meg til. Allikevel kan det nevnes avslutningsvis for å synliggjøre at det finnes flere måter å tenke åpne kirker på. Og dersom rommet har diakonal verdi i seg selv, og kirkens ansatte og menighetsråd blir mindre redd for hærverk, brannstifting og tjuveri, kan det tenkes at mange kirkerom kan tilgjengeliggjøres for mange flere uten at det behøver å være veldig ressurskrevende. Noe annet som kunne prøves ut er hvorvidt åpne kirker kan bli en del av konfirmantarbeidet i en menighet. Jeg tenker, hva ville det hatt å si for generasjonene som vokser opp å få et forhold til at kirken deres er åpen og tilgjengelig? Åpen kirke som livsnær og diakonalt tilstedeværende vil kunne bli en del av deres sosialiseringsspross og en selvfølge som en måte å være kirke på. Det blir spennende å fortsette refleksjonen rundt åpne kirker i framtiden, og fokusere på hva som kan gjøre en slik setting stadig mer diakonal.

6.0 Konklusjon

En entydig konklusjon virker usannsynlig. Men for å starte med det siste, ser det i alle fall ut til å være samsvar mellom viljen og behovet for åpne kirker og at det er ressurskrevende. I alle fall når det skal dreie seg om bemannede kirker med et korps av frivillige som det empiriske materialet i sin helhet er dreid rundt. Åpne, ubemannede, stille kirker er også en mulighet, men det har altså ikke vært mitt fokus. Viktigheten at stadig flere kirker må åpnes og ressurskravet er altså tydelig.

Det neste forsøket på å konkludere blir naturlig nok tanken om en forskyvning av ressursene. Men det blir i tilfelle ikke reelt dersom ikke det også kan konkluderes med åpen kirkes berettigelse som evangelieformidler. Dersom åpne kirker ikke kan finne en legitim plass som noe kvalitativt supplerende og komplementært til gudstjenesten, faller en omfordeling av ressurser selvsagt på sin egen urimelighet. Denne diskusjonen må foretas på alle plan i kirken. Det har nå fått faglig fokus i denne oppgaven. Det må fortsatt få faglig fokus dersom det skal holdes varmt. I Oslo bispedømme er det opprettet en arbeidsgruppe for å ha fokus på åpne kirker. Arbeidsgruppens fokus har vært å sette søkelyset på åpne kirker og motivere menighetene til å ha åpne kirker. Arbeidsgruppens oppgave er også å tenke faglig og begrunne åpne kirkers berettigelse som en legitim måte å være kirke på. Gruppen har så langt hatt et seminar om åpne kirker den 30. oktober 2012 i Sagene kirke i Oslo. En slik gruppe er en start, så må staber og menighetsråd følge opp.

Det har blitt tatt til orde for noen motstridende tanker vedrørende om åpne kirker er diakonale i sitt vesen eller om det er en arena der diakoni kan skje. Åpne kirker ser derfor i verste fall ut til å kunne være en arena som muliggjør diakoni i ulike former. I beste fall kan åpne kirker være i startgropa på en oppdagelse av en fundamental diakonal plattform for samtiden og framtiden. Åpen kirke møter mennesker som er såpass "langt unna" kirken. Vanlig kirkelig virksomhet når ikke dem. Åpne kirker når derfor mye lenger ut, og kan bidra til at mennesker som av ulike grunner er langt unna allikevel kan få et berøringspunkt med kirken. Åpne kirker som arena for diakoniens go-between funksjon i verden synliggjøres som en mulighet.

Dersom åpne kirker "bare" er muliggjørere for diakoni, står åpne kirker allikevel fram med en legitimitet som burde angi en retning for hvordan midlene burde prioriteres. Det er videre dekning for å kunne si at mye tyder på at det kan konkluderes med at åpne kirker også har potensiale til å kunne være den omtalte diakonale plattformen. Da burde det mer enn angis en

retning for prioriteringer. Det kan se ut som at åpen kirke må våges å satses på for at det skal kunne utvikles som nettopp den diakonale plattformen som utgjør en åpen kirkes potensiale. I det empiriske datamaterialet mener jeg å se en kausalitet i forholdet mellom hva det satses på og hva utfallet blir. Anser man kirken som et museum, er det langt på vei det den blir.

Sammenliknes bykirkene internt, ser vi forskjeller ut fra hva som er uttenkt på forhånd. Dette påvirker også de enkelte frivillige kirkeverter og hva slags holdning de får til hvorledes denne kirken skal fremstå og hva som skal tolereres. Kanskje tydeligst blir det dersom vi sammenlikner bykirkene med bygdekirken. Det er en viss dekning for å kunne påstå at evangeliet i handling trer tydeligst fram der det diakonale faktisk blir satset på, og eksplisitt uttrykt i planer og grunnlagstenkning. Da vil visjoner kunne utarbeides, som motiverer til å satse. Frivillige kirkeverter vil få opplæring og inngå i et fellesskap som igjen kan skape nye visjoner og motivere flere til å delta.

Den frivillighet de åpne kirkene i det empiriske datamaterialet genererer fortjener også å bli framhevet som et diakonat anliggende. Mange mennesker ser ut til å oppleve et flerdimensjonalt, åpent og trygt fellesskap med de andre kirkevertene. Slike fellesskap er nettverksbyggende og støttende i sitt vesen, og derfor diakonalt. Som en sekundærgevinst av det å satse på åpne kirker blir disse fellesskapene av kirkeverter nettverksbyggende, sosiale arenaer med åndelige dimensjoner.

Jeg mener det er dekning for i tillegg å kunne konkludere med at kirken ikke kan fortsette å isolere seg fra befolkningen. Dersom kirken ikke våger å ”utsette seg for” mennesker ”der de er” kommer den ikke folk i møte. Arenaene for kausalialia, slik som dåp, vigsel, og sørgesamtaler, samt den ene timen kirken tilbyr hver søndag og kanskje et og annet institusjonsbesøk har en for snever kontaktflate i seg. Åpne kirker er en arena flere prester og diakoner kunne gjort til en slags førstelinjetjeneste.

Men Rom ble ikke bygd på en dag. Man skal ikke late som skjærene i sjøen ikke er der. Da kan det bære galt av sted. Men skjærene i sjøen for åpne kirke virker såpass oppe i dagen og oversiktlige at de burde kunne være enkelt å manøvrere rundt uten å grunnstøte. Og dersom en fra tid til annen skulle komme borti et skjær, ser det ut som de fleste skjær i ”åpen kirkefarvannet” ikke er de skarpeste. Det burde derfor være fullt mulig å skli av ved en konfrontasjon og være villige til å innse at alt ikke er perfekt. Vi snakker om mennesker, møter mellom mennesker men i et rom med utgrunnelige dybder.

Litteraturliste:

Bergstrand, Göran. *"En illusjon och dess utvikling"*. Verbum förlag, 2004.

Bispemøtet 25-29. oktober 2004. Sak BM 32/04. Om diakontjenesten.

Brodd, Sven-Erik. *Diakonin gjennom kyrkans historia. Fem ekklesiologiske modeller. I "Diakonens teologi"*, Verbum Stockholm 1997.

Cappelendam.no. *Utviklingspsykologi*.

<http://psykologi.cappelendam.no/binfil/download.php?did=68674>

Den Augsburgske bekjennelse (Confessio Augustana) Artiklene 1-21. Om Den norske kirke. Om troen. www.kirken.no

Den norske kirkes bekjennelsesskrifter. Lunde forlag. Oslo 1972.

Dietrich, Stephanie. Dokka, Trond Skar. Hegstad, Harald (red.). *"Kirke nå. Den norske kirke som evangelisk.- luthersk kirke"*. Tapir akademisk forlag. 2011.

Eide, Hilde og Eide Tom. *"Kommunikasjon i relasjoner. Samhandling, konfliktløsning, etikk"*. Gyldendal Norsk forlag A/S 2007. 2. reviderte utgave 1. opplag 2007.

Farstad, Marie. *"Skammens spor. Avtrykk i identitet og relasjoner"*. Oslo Conflux 2011.

Geels, Anton. Wikström Owe. *"Den religösa människan"*. Geels och Wikström, samt bokförlaget Natur och kultur Stockholm 1999.

Gilje, Nils og Grimen, Harald. *"Samfunnsvitenskapens forutsetninger"*. Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi. Universitetsforlaget 12. opplag 2007.

gudistorby.wordpress.com/2011/02/17/apne-kirker/

Gulddal, Jesper og Møller Martin (Red.). *"Hermeneutikk, en antologi om forståelse"*. Gyldendal 1999.

Henriksen, Jan- Olav. *"På grensen til den andre. Om teologi og postmodernitet"*. Ad Notam Gyldendal 1999.

Henriksen Jan-Olav (red.). *"Tro"* 13 essays om tro. Kom forlag, 2006.

Hellemo, Geir. *"Den skjulte Gud. Mot en ny virkelighetsforståelse"*. Solum forlag. Oslo 2005

<http://www.katolsk.no/biografier/historisk/laur1008>

Johannessen, Kai Ingolf. Jordheim Kari. Korslien, Kari Karsrud. *"Diakoni, en kritisk lesebok"*. Tapir Akademisk Forlag, Trondheim 2009.

Johannessen, Asbjørn. Tufte, Per Arne. Kristoffersen Line. *"Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode"*. Abstrakt forlag as 2004.

Jourdan, Marco. Molin, Lennart. Noordegraaf, Herman. Pfisterer, Karl Dieterich. Smedberg, Ninni. Verhoeven, Dominic. "To Be and to Do". *Diakonia and the Churches*. Report by the Theological Working Group of Eurodiaconia. © Eurodiaconia, Brussels 2004.
<http://www.eurodiaconia.org/files/Publications/TOBEANDTODO%20final%20draft.pdf>

Kirkemøtet 8.1.1/04. *Sak BM 32/04. Protokollat. Diakontjenesten*.

Kirkemøtet 8.1/04. *Saksorientering. Diakonal tjeneste i Den norske kirke, med hovedvekt på diakontjenesten og embedsforståelsen*.

Leirvik, Oddbjørn. *Religionspluralisme. Mangfold, konflikt og dialog i Norge*. Pax forlag A/S, Oslo 2007.

Leirvik, Steinar. *Årsrapport Vår Frue- åpen kirke*. Trondheim 2009.

Mases, Per. "Den indre hage- open mot himmelen". Efrem forlag 2008.

Nielsen, Geir H og Raaheim, Kjell (red.). *En innføringsbok i psykologi for universiteter og høyskoler*. Cappelen akademisk Forlag as.1997.

Nordstokke, Kjell (red.). *Diakoni i kontekst, forvandling, forsoning, myndiggjøring*. Det lutherske verdensforbund. 150 route de Ferney. PO box 2100. CH-1211 Geneve 2. Sveits.
www.lutheranworld.org. 2009 The Lutheran World Federation.

Nordstokke, K og Collins J.N: *Diakonia- teoria- praxis*. I: Svensk kyrkotidning Nr 11(4599), Årgang 96, 17 mars 2000, s 107.111.

Norsk Salmebok. Verbum 2002.

Plan for diakoni i Den Norske kirke. Kirkerådet, Den norske kirke. 2008.

Simpson, Ray. *Din rytme, din bønn*. Keltiske bønner fra Lindisfarne. Verbum forlag, 2007.

Sagene menighets årsrapport 2011.

Salmer 1997. Tillegg til Norsk salmebok. Verbum 1997.

Statistikk i kirken. <http://www.kirken.no/?event=doLink&famid=228>

Stålsett, Gry. Foredrag "eksistensielle tema, helse og behandling" på Honne hotell og konferansesenter på Biri i regi av Religionspsykologisk senter, Kreftforeningen og Norsk religionspsykologiske fagforum, 6. mai 2010.

Stålsett, Sturla. *Foredrag i Oslo Bispegård 30/3-2011*. Tankesmie for diakonene i Oslobispedømme i regi av konsulent for diakoni og samfunnsspørsmål Wenche Fladen.

Tolkien, John Ronald Reuel. *Silmarillion*. Norsk utgave. Tiden Norsk forlag a/s. 1.opplag, 5. utgave 2005.

Vår Frue Kirke- *alltid åpen. Helhetlig profil for Vår frue Kirke*. Rapport fra komité for åpen kirke, september 2007.

Winje, Geir. *"Fra bønn til magi. Nye religioner og menneskesyn"*. Høyskoleforlaget, nordic academy press, 1999.

Åpen kirke, Sagene. <http://www.sagenekirke.no/apenkirke/?p=290>

Årsstatistikk for Den norske kirke. Statistikkjema.
http://www.nsd.uib.no/data/kirke/doc/skjema28_2008.pdf

Vedlegg.

Intervjuguide:

Bolk 1, deg selv som kirkevert. Spørsmålene har til hensikt å fange opp og belyse hypotesen: ”åpen kirke er en måte å være kirke på...”

- På hvilken måte ble du interessert i å bli medarbeider i åpen kirke her i/på.....?
- Hva gjør du egentlig? Hvordan kan en ”vakt” fortone seg? (hjelp til refleksjon når jeg etterpå spør om menneskers livsmestring i ulike sammenhenger).
- Hva tenker du en åpen kirke er i seg selv? – formidler den noe av kvalitativ art i seg selv eller er den kun en inngangsport for å få folk til å komme på gudstjeneste (å høre prekenen i ytterste konsekvens, eller for å engasjere folk i annet menighetsarbeid?).

Bolk 2, Definisjon diakoni. Spørsmålene har til hensikt å fange opp og belyse hva evangeliet i handling er for noe og om det kommer til syne innenfor rammen av ÅK..

- Er du kjent med uttrykket «evangeliet i handling? Hvilke assosiasjoner gir dette uttrykket deg?
- Diakoni kan defineres som ”evangeliet i handling”. Denne har 4 uttrykksformer: Nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.
 - På hvilke måter erfarer du at nestekjærlighet kommer konkret til uttrykk her i åpen kirke i/på.....?
 - På hvilke måter erfarer du at inkluderende fellesskap konkret kommer til uttrykk her i åpen kirke på/i.....?
 - På hvilke måter erfarer at vern om skaperverket konkret kommer til uttrykk her i åpen kirke på/i.....?
 - På hvilke måter erfarer du at kamp for rettferdighet konkret kommer til uttrykk her i åpen kirke på/i.....?
- På bakgrunn av det vi har snakket om nå, på hvilke måter kan åpne kirker være med på å formidle evangeliet (i handling)?
 - Hva skjer i tilfelle da?
 - Konkrete eksempler?

Bolk 3, om livsmestring i ulike sammenhenger. Spørsmålene skal fange opp ÅK som redskap/verktøy for evangeliet i handling som tilstedeværende medvandrer i folks liv gjennom livet.

- Det er mye å velge i på ”livsynsmarkedet” i vår tid, og livet er hektisk og folk lar seg sikkert stresse av alt jaget og maset- det har blitt tatt til orde for en fornyet åndelig lengsel i befolkningen.

På hvilke måter tror du, på bakgrunn av det du har erfart fra åpen kirke, at den settingen kan bidra til å gi folk sinnsro, og en tolkningsramme for sin tro og for sine liv- et tilsvarende på en åndelig lengsel? Jfr de 4 utr.former.

(Dette er for meg selv til hjelp...: Er åpen kirke en sjelesørgisk setting? På hvilke måter? Kan ÅK utfordre folks gudsbilder (forvrenget, usunne, destruktive... Formidles noe ordløst som kan være med i en prosess for endring, der kirkas tilstedeværelse som medvandrer kan bidra til å skape mening og dermed bedre vilkårene for å gjøre livet lettere å håndtere (livsmestring)).

- Mange mennesker opplever ulike kriser i livet, og i våre dager som alt skal være så perfekt kan det være ekstra tungt å føle på mislykkethet, og at fasaden slår sprekker. Stikkord oppnåelsessamfunnet (Farstad 2011), og skammen over å ikke lykkes

På hvilke måter tror du, (på bakgrunn av det du har erfart fra) at en åpen kirke, (at nettopp den settingen) kan bidra til å gi folk rom for sorg, fortvilelse, tap av mening etc. Konkrete eksempler- ta opp igjen tråden fra bolk 1 ”Hva gjør du”? (her er det sikker en del erfaringer fra 22/7, men også mye hverdagstilfeller). Jfr. De 4 utr.former

Bolk 4, om kirken på ”markedet”- en oppsummering. Spørsmålene skal fange opp hva som gjør at folk søker kirken og veien videre.

- Hva er det i folks bevissthet som søker til kirken. Hva er det kirken har f.eks vedr det vi snakker om her; settingen ”åpen kirke”- hva har kirken som gjør den til en tydelig og trygg medvandrer for folk. Jfr. De 4 utr.former.
- Dersom ÅK er en måte å være kirke på, burde vi åpne flere kirker i Norge? I hvilken grad burde i tilfelle ressursene fordeles?

